

Střídavá péče pohledem sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Bc. Michaela Císařová

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Michaela Čiřáková**
Osobní číslo: **H13947**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Střídavá péče pohledem sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k sociálně-právní ochraně dětí, rozvodu a střídavé péči.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-34-3.

NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

TEYBER, Edward. Děti a rozvod. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24. 3. 2016

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybného projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná diplomová práce se zabývá fenoménem střídavé péče, který je pojímán z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Teoretická část je nejprve zaměřena na instituci manželství, přičemž důraz je kladen na krizi manželství, která je dále rozvíjena v kontextu rozvodu manželství. Na rozvod je nazíráno především v souvislosti s nezletilými dětmi rozvádějících se rodičů a porozvodovou úpravou péče o ně. Následně je charakterizován fenomén střídavé péče s akcentem na specifika, která s sebou realizace střídavé péče přináší. V závěru teoretické části je pojednáváno o orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jeho uplatnění v řízení o rozvodu manželství.

Získané poznatky jsou doplněny o výsledky vlastního kvalitativního výzkumu realizovaného formou rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

V závěru jsou uvedena doporučení rodičům uvažujícím o realizaci střídavé péče a zejména doporučení, kterými by se při výkonu sociálně-právní ochrany dětí měli řídit sociální pracovníci.

Klíčová slova: manželství, orgán sociálně-právní ochrany dětí, porozvodová úprava péče o dítě, rozvod, střídavá péče

ABSTRACT

This diploma thesis focuses on phenomenon of shared custody being looked at the social-legal protection children social workers point of view. The theoretical part focuses firstly on institution of marriage where the emphasis is put on marriage crisis. The divorce is being looked at especially in connection with juvenile children and post-divorce childcare. Subsequently the shared custody phenomenon is characterized by emphasizing the specifics brought by its realization. The last part of theoretical part deals with authority of social-legal protection children and its use during the divorce proceedings.

Obtained information is enriched of my personal results. The qualitative research was conducted through interviews with social workers of social-legal protection children. The resume offers recommendation for parents considering shared custody and it mainly offers recommendation for social workers working at social-legal protection children department.

Keywords: marriage, authority of social-legal protection children, post-divorce care, shared custody

Poděkování:

Děkuji paní PhDr. Zuzaně Hrnčířikové, Ph.D. za konzultace a odborné vedení při zpracování této diplomové práce, za její podnětné připomínky a pomoc. Dále děkuji svým kolegům, sociálním pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří byli ochotni poskytnout mi rozhovor pro empirickou část diplomové práce, za sdílení zkušeností a inspiraci. V neposlední řadě můj dík patří mým nejbližším za trpělivost, motivaci a podporu v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Michaela Císařová

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 MANŽELSTVÍ.....	13
1.1 VÝVOJOVÁ STÁDIA MANŽELSTVÍ.....	15
1.2 VZTAHY MEZI MANŽELI.....	19
1.3 KRIZE V MANŽELSTVÍ.....	21
2 ROZVOD	24
2.1 ROZVODOVOST V ČR	27
2.2 ROZVOD OČIMA DÍTĚTE	29
2.3 POROZVODOVÁ ÚPRAVA PÉČE O DÍTĚ	32
2.3.1 Společná péče rodičů.....	34
2.3.2 Výlučná péče jednoho rodiče	35
3 STŘÍDAVÁ PÉČE	37
3.1 STŘÍDAVÁ PÉČE V KONTEXTU EVROPY.....	39
3.2 SPECIFIKA STŘÍDAVÉ PÉČE	41
3.2.1 Přednosti střídavé péče.....	43
3.2.2 Úskalí střídavé péče	44
3.3 PŘEDPOKLADY OVLIVŇUJÍCÍ VHODNOST STŘÍDAVÉ PÉČE	45
4 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK A JEHO ROLE PŘI ROZVODU	48
4.1 KOLIZNÍ OPATROVNICTVÍ	49
4.2 RODINNÁ TERAPIE A MEDIACE.....	51
II PRAKTICKÁ ČÁST	53
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	54
5.1 FÁZE VÝZKUMU.....	54
5.2 STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	55
5.3 SPECIFIKACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	56
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	56
5.5 METODA SBĚRU DAT	57
5.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	57
6 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	59
6.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	59
6.2 ANALÝZA DAT V KATEGORICKÉM POJETÍ	61
6.3 INTERPRETACE DAT	94
ZÁVĚR	98
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	100
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	105
SEZNAM PŘÍLOH.....	106

ÚVOD

Současná rodina prochází významnou krizí, kterou charakterizuje mnoho znaků, přičemž za snad nejvýznamnějšího ukazatele krize rodiny je považován její rozpad zapříčiněný rozvodem manželství případně rozchodem partnerství. Rozvod je citlivou záležitostí pro všechny zúčastněné, vždy dva lidé, kteří se dříve milovali a založili rodinu, již spolu dále navzájem nedokáží žít a společně naplňovat funkci rodiny a manželství. Právem je tedy rozvod považován za jednu z nejvíce stresových situací v životě jedince a je připodobňován ke smrti blízké osoby. Jedná se bezpochyby o stav emocionální nestability zapříčiněný mnohdy i dlouhodobou frustrací, kdy je rozumová stránka věci častokrát i významně potlačena a mezi manželi dochází k výslovnému boji. Tito si však neuvědomují, že v této bitvě není vítězů ani poražených, ale vždy jen poražených, neboť se rozpadla rodina. Samozřejmě existují i manželské páry, které jsou schopny se dohodnout na tzv. nesporném rozvodu, což znamená dohodu nejen ve věci majetkového vyrovnání ale především ve věci porozvodové úpravy péče o jejich nezletilé děti.

V okamžiku, kdy jeden z manželů případně oba manželé dospějí ke zralé úvaze, že rozvod manželství je již nevyhnutelný, je nezbytné nejprve upravit poměry k nezletilým dětem, přičemž touto otázkou se zabývá opatrovnický soud. V praxi úprava poměrů znamená určit, kterému z rodičů bude pro dobu do a po rozvodu manželství dítě svěřeno do péče, a jakou výší výživného bude zavázán vůči dítěti rodič druhý.

Český právní systém umožňuje v podstatě tři způsoby úpravy poměrů k nezletilému dítěti. Jedná se o společnou péči rodičů, výlučnou péči jednoho z rodičů a střídavou péči, která se stává stále diskutovanější, soudy o ní rozhodují častěji než v minulosti a jako každé kontroverzní téma má své příznivce i své odpůrce.

Tématem diplomové práce je již zmíněná střídavá péče, konkrétně pojímaná z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří vystupují v řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti jako kolizní opatrovníci. Tímto tématem jsme se chtěli zabývat především z toho důvodu, že se jedná o aktuální téma, o němž se vedou diskuze na poli odborném i laickém. Sociální pracovníci hájící zájmy nezletilých dětí se mnohdy dostávají do těžké pozice a stojí uprostřed těchto dvou diskuzí. Jsou to právě oni, kteří přichází do těsné interakce jak s rodiči, zástupci laické veřejnosti, kteří mnohdy zcela nekriticky pod záštitou zájmů dítěte zastávají čistě zájmy své, tak i s odborníky z řad advokátů, soudců, soudních znalců a dětských psychologů.

Cílem diplomové práce je prostřednictvím rozhovorů se sociálními pracovníky popsat specifika střídavé péče za účelem vytvoření praktického manuálu určeného začínajícím sociálním pracovníkům pro práci s rodinami, které procházejí řízením ve věci porozvodové úpravy péče o nezletilé děti.

Diplomová práce se v teoretické části zabývá institucí manželství a důrazem na vztahy mezi manželi a krizi v manželství, která následně vyústí v jeho rozvod, kterým se zabýváme dále. Opomenuta nejsou fakta týkající se rozvodovosti v České republice. Na rozvod je nazíráno především v souvislosti s nezletilými dětmi rozvádějících se rodičů a porozvodovou úpravou péče o ně. Střídavá péče jako jedna z možných úprav je popisována v kontextu vybraných evropských zemí. Následně je charakterizována střídavá péče s akcentem na specifika, která s sebou její realizace přináší. V závěru teoretické části je pojednáváno o postavení sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení o úpravě práv a povinností k nezletilému dítěti v souvislosti s rozvodem manželství rodičů.

Empirická část se snaží odpovědět na hlavní cíl výzkumu a výzkumné otázky formou kvalitativního výzkumu, který je realizován formou sedmi polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Získaná data jsou zpracována formou otevřeného kódování.

Přínos diplomové práce shledáváme především ve zmapování specifik střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří vykonávají funkci kolizního opatrovníka. Díky tomuto budeme schopni předat sociálním pracovníkům a potencionálně i rozvádějícím se rodičům, kteří mohou možnost střídavé péče zvažovat, návrhy a doporučení, které v tomto složitém procesu mohou využít. Výstupem diplomové práce v souvislosti se závěry výzkumu bude zpracování praktického manuálu, který by mohl posloužit k lepší orientaci sociálních pracovníků v dané problematice a zároveň by mohl poskytnout základní informace rozvádějícím se rodičům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MANŽELSTVÍ

Instituce manželství je od počátku svého vzniku spojována s institucí rodiny a rodičovstvím, což dokazují definice manželství, které jako jednu z hlavních funkcí uvádí plození a výchovu potomstva. V dobách tradiční rodiny bylo pro společnost obtížně přijatelné založit rodinu bez uzavření manželství, tak aby nebyla žena společností odsouzena a dítě hanlivě nazýváno parchantem, čili nemanželským dítětem. Na sklonku minulého tisíciletí bylo zcela běžné, že se partneři, kteří mimo manželství počali dítě, „museli“ vzít, aby se dítě narodilo do manželství. V dnešní společnosti však význam manželství stále klesá, s čímž souvisí snižující se sňatečnost, a počet dětí, které se narodí mimo manželství rodičů, stoupá. Definicí manželství existuje nepřeborné množství a rovněž každý z nás by definoval manželství s jistými odlišnostmi podle toho, co pro něj tato instituce znamená. Pro jednoho je manželství přežitek a formální záležitostí, pro jiného je nedocenitelnou hodnotou a smyslem života. V případě vědních disciplín věnujících se instituci manželství to není jinak. Obecně lze konstatovat, že na manželství pohlíží s ohledem na předmět svého zájmu a vědeckého zkoumání.

„Manželství je sexuální uspokojení s milovaným partnerem opačného pohlaví, se kterým jsme ochotni a schopni řídit cykly práce, plození, výchovy dětí a volného času tak, abychom zabezpečili našim potomkům všechny podmínky pro jejich zdravý růst a osobnostní rozvoj“ (Hargašová, Novák, 2007, s. 8). Uvedené *psychologické pojetí* soužití muže a ženy v manželském svazku se jeví být dokonalé s maximálním naplněním všech funkcí a významů, které by mělo manželství splňovat. V běžném každodenním životě, kdy na jedince působí mnoho negativních vlivů, od stresu po pracovní vytížení, je zcela přirozené, že všechny zmiňované funkce nejsou plněny souběžně a ve vzájemném souladu. V manželství je důležitým momentem fakt, že pokud jedna či více funkcí neplní svůj účel, opakovaně v sobě nacházejí manželé schopnost a ochotu pracovat a především kooperovat na dosahování cílů manželství. Svoji roli zde hraje bezpochyby vzájemná láska, sexuální přitažlivost, tolerance a pochopení, neboť absence těchto atributů snižuje právě onu zmiňovanou schopnost a ochotu podílet se na budování smysluplného manželství.

Manželství v *sociologickém pojetí* je oproti předešlému chápáno v kontextu společnosti. Manželství je základním stavebním kamenem rodiny, tentýž význam plní rodina, primární sociální jednotka, pro společnost. Od rodiny a ve své podstatě tedy i od manželství očekává společnost čtyři základní funkce:

- biologicko-reprodukční,
- výchovně-socializační,
- ekonomicko-zabezpečovací,
- emocionálně-ochrannou. (Střelec, 1992, s. 89)

Dle definice Giddense (2001, s. 156) je manželství „sociálně akceptovatelný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci.“ Zde autor poukazuje na fakt, že za manželství nemusí být považován pouze svazek osob stejného pohlaví, což ovšem v českém prostředí v souladu s právní úpravou není nazýváno manželstvím, ale registrovaným partnerstvím.

Uzavřením manželství přijímají manželé zcela nové společenské role, přičemž jejich naplňování není výhradně individuální záležitostí. Vzhledem k tomu, že spolu s manželstvím vstupují do právního vztahu, přebírají na sebe práva a povinnosti, která se vážou k platné právní úpravě.

V české legislativě upravuje definici manželství zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který v ustanovení § 655 manželství vymezuje jako „trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanovuje tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“

Vznik manželství je podmíněn svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, snoubenců, kteří hodlají vstoupit do manželství. Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní a uskutečňuje se v přítomnosti dvou svědků. Před sňatečným projevem vůle, kterým se oficiálně uzavírá manželství, snoubenci uvádí, že navzájem znají svůj zdravotní stav, zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění pro dobu manželství. (MPSV, 2004, s. 90)

Na manželství lze pohlížet rovněž z *náboženského hlediska*, který je v našem prostředí silně ovlivněn křesťanstvím respektive římsko-katolickou církví. Manželství je církví považováno za jednu ze svátostí, která je člověkem nerozdělitelná, neboť svazek manželský byl spojen před Bohem. Manželství uzavřené před Bohem je naplňováno v duchu víry, naděje a lásky, přičemž v souladu s tímto manželé naplňují slib věrnosti, který si před Bohem přislíbili. Svoji přirozenou povahou je manželskou láskou myšleno dobro manželů, plození a výchova potomstva. Plozením v manželství dostal člověk účast na tvořivé božské síle. (Hargašová, Novák, 2007, s. 10)

Uzavření manželství se uskutečňuje prostřednictvím slavnostního obřadu, sňatku. Česká republika umožňuje dva typy sňatků, kterými oficiálně manželství vzniká. V první řadě se jedná o sňatek občanský, v druhé řadě o sňatek církevní. Oba typy sňatků se řídí svými zákonitostmi, které jsou ukotveny v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který v ustanoveních § 657 a § 658 říká, že „projevili-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře, jedná se občanský sňatek. O církevní sňatek se jedná za předpokladu, pokud projeví snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti.“

Zásadním rozdílem mezi manželstvím vzniklým občanským sňatkem (civilní) a církevním sňatkem (kanonické) je zejména v trvalosti manželství a nahlížení na jeho případný rozpad. Zatímco v civilním manželství není jeho zánik ničím neobvyklým, v kanonickém pojetí je manželství svátostí, kde zánik manželství je spíše výjimkou doprovázející složitý proces dokazování a splnění speciálních podmínek. (Čížková, 2011, s. 12 - 15)

Každé manželství je specifické a individuální s ohledem na osobnosti manželů, kteří jej utváří. I přes jistou odlišnost každého manželství existují univerzální formy manželství, které jsou charakteristické svým složením. Hartl a Hartlová (2004, s. 301 - 302) rozlišují *monogamní manželství*, které je svazkem jednoho muže a jedné ženy, v evropském kontextu je uplatňováno od starověku jako jediná možná právní úprava manželství. *Manželství polygamní*, které se dělí na *manželství polygynní* charakterizované jako svazek jednoho muže s více ženami, a *manželství polyandrinní*, které vyjadřuje svazek jedné ženy s několika muži. Tento typ manželství rozšířen o přívlastek *fraternální*, pak znamená svazek jedné ženy s několika muži, kteří jsou navzájem bratry. *Manželství skupinové* vyjadřuje společné soužití několika mužů a žen. Pro úplnost klasifikace forem manželství uvádíme *levirát*, což je svazek vzniklý sňatkem ženy s jedním z bratrů jejího zesnulého manžela, přičemž jejich děti jsou považovány za potomstvo prvního manželství. *Sororát* je obdobou svazku předešlého, kdy muž je povinen uzavřít manželství se sestrou své zemřelé manželky. (Malina et al, 2009, s. 2232 a s. 3863)

1.1 Vývojová stádia manželství

Podobně jako jedinec prochází celoživotním procesem socializačního vývoje, i instituce manželství se ve svém průběhu mění a vyvíjí s ohledem na vývojové úkoly manželství, měnící se potřeby manželů, intenzitu jejich lásky a způsob vzájemné komunikace. Jak již

bylo zmíněno, instituce manželství je zpravidla pojmána v těsné souvislosti s rodinou, tudíž lze říci, že vývojové vlivy působící na rodinu ovlivňují rovněž atmosféru manželství. Baltes (1986 cit. podle Sobotková, 2001, s. 49 - 50) upozorňuje na následující typy vývojových vlivů, které by se měly při posuzování rodiny potažmo manželství zohledňovat:

- *normativní vývojové vlivy*, očekávané a pravidelné (narození dítěte, vstup do školy, nástup do prvního zaměstnání, odchod dospělého dítěte od rodičů),
- *nenormativní vývojové vlivy*, neočekávané, nepředpokládané (narození dítěte s postižením, rozvod manželství, úraz, nemoc či smrt člena rodiny, těhotenství v adolescenci),
- *širší společensko-kulturní a historické vlivy příslušící lidem určité generace* (změny politického režimu, rozvoj informačních technologií, nezaměstnanost).

Uvedené vývojové vlivy s menší či větší intenzitou působí v jednotlivých vývojových stádiích manželství. Každé životní období s sebou nese jisté charakteristické úkoly a obtíže, kterým musí manželé ve vzájemné shodě čelit a pracovat na jejich dosahování a odstraňování. Nejčastěji k nesnázím dochází při přechodu z jedné vývojové fáze do druhé, kdy bývá jednání a chování manželů rigidní a ovlivněno stereotypem a neochotou přijímat výzvy, které další vývojové stádium s sebou přináší. Fanta (1982 cit. podle Kratochvíl, 2009, s. 136 - 138) rozděluje manželství do čtyř vývojových stádií, které mají svoji charakteristickou atmosféru a typické problémy:

1. *Mladé manželství* je časově ohraničeno pěti až deseti lety od uzavření sňatku, věk manželů se pak pohybuje v rozmezí 18-30 lety. Manželé se postupně adaptují na novou životní roli manžela a manželky, budují své zázemí, do kterého přivádí děti a pečují o ně. Žena je zpravidla na rodičovské dovolené, muž se začíná orientovat na trhu práce. Toto období je pro manžele náročné zejména z finančního hlediska, proto bývají podporováni ze strany svých rodičů.
2. *Manželství středního věku* je obdobím mezi 10 a 25 lety od sňatku, manželé jsou ve vysoce produktivním věku mezi 30 a 45-50 lety. Jejich domácnost je zařízená, manželé jsou ekonomicky aktivní, mají stabilní postavení ve společnosti. Jejich děti jsou školou povinné, následně studující a dospívající, začínají se osamostatňovat. Žena se již plně věnuje profesní činnosti, muž má vybudovanou dobrou pracovní pozici.

3. *Manželství zralého věku* je manželstvím po 25 letech od sňatku, manželé jsou ve věku 45-60 let. Postupně dochází ke zvolnění tempa, snižuje se schopnost nového učení, klesá originalita, kreativita a pružnost, což lze velmi kvalitně vyrovnávat informacemi, dovednostmi a zkušenostmi získanými v průběhu života. Pro ženu je toto období typické vyhasínáním pohlavního cyklu (klimakteriem), muži prochází krizí středního věku, s čímž bývají spojovány i mimomanželské známosti, které mohou vyústit v rozvod. Na konci této etapy odcházejí manželé do důchodu a vyrovnávají se změnou životního stylu, který provádí stereotyp. Děti odcházejí z domu a zakládají prokreační rodinu, manželé se tak dostávají do nové role prarodičů.
4. *Manželství ve stáří* se vyznačuje procesem stárnutí, kterým prochází oba partneři, což bývá spojováno se snižováním výkonnosti a přibývání zdravotních obtíží. V tomto období je manželství stabilizováno, manželé se navzájem obávají ztráty toho druhého. Poměry manželů jsou závislé na jejich produktivitě z předchozích fází. Jejich život je významně obohacen vztahy k vnoučatům.

Vzhledem k vysoké rozvodovosti, o které bude pojednáváno níže, patří zcela přirozeně do vývojových stádií manželství i tzv. druhá manželství, která mají rovněž svá specifika. Druhá manželství jsou považována za rizikovější než manželství prvá, neboť jsou vědomě či nevědomě ovlivňována manželstvím předchozím. Porozvodová nevyrovnanost u jednoho z manželů může významným způsobem poškozovat nynější manželský vztah. U druhých manželství je pro kvalitní souznění důležité, aby partneři navzájem znali svoji manželskou historii, nicméně předchozí vztah by neměl zasahovat do vztahu, který právě prožívají. Konkrétně si lze představit, že pro manžela bude obtížné opakovaně a konstruktivně naslouchat druhému, když ústředním tématem všech hovorů budou nedostatky předchozího partnera. Pro vztah degradující budou i nadstandardně vřelé vztahy mezi bývalými manželi, neboť tyto mohou vzbuzovat pocity žárlivosti a nejistoty, zda opět nepřeskočí pomyslná jiskra. Snad nejzásadnějším problémem druhých manželství jsou děti, vlastní i ty nevlastní. (Novák, Průchová, 2005)

Kratochvíl (2009, s. 138 - 140) rozlišuje dvě formy druhých manželství, přičemž poukazuje i na obtížnost vztahů mezi dětmi a nevlastními rodiči.

1. *Manželství rozvedené ženy s dítětem, které s sebou do manželství přináší, s rozvedeným mužem, jehož děti zůstávají u jeho bývalé manželky.*

Tento typ manželství je zpravidla druhým pro oba manžele, mezi kterými není věkový rozdíl příliš výrazný. Partneři po neúspěšném manželství vstupují do druhého s nadějí a zkušenostmi, žena zpravidla i s dětmi z předchozího manželství, čímž manžel přijímá novou roli nevlastního otce. Ten se dostává do nelehkého postavení vůči dětem zejména v oblasti výchovy. Děti nemusí být přijat a mohou jej považovat za někoho, kdo narušil jejich dosud eminentní vztah s matkou. Manželka se oproti tomu dostává do středu vztahů, tudíž do centra bojiště, kdy její děti nepřijímají nového životního partnera, který naopak zcela kriticky přistupuje k vychovanosti jejich dětí. V některých případech může nevlastní otec na svoji roli rezignovat a výchovu dětí ponechat výhradně na manželce, které se pak nedostává podpora a pomoc, jakou by si představovala. Toto rodinné napětí se může zmírnit narozením vlastního dítěte manželů, nicméně někdy naopak mohou vznikat konflikty ve vztazích mezi nevlastními sourozenci.

Předností druhého manželství jsou již zcela realistická očekávání od manželství, které již není doprovázeno romantickou láskou. Manželé jsou si navzájem vděčnější a dokáží důrazněji uspokojovat potřeby toho druhého.

2. *Manželství rozvedeného muže ve starším nebo zralém věku s mladší bezdětnou ženou.* Vznik tohoto manželství je v mnohých případech založen na mileneckém vztahu těchto partnerů, který byl příčinou rozpadu předchozího manželství muže. Muž prožívající všední manželství, je novými zážitky s mladou ženou natolik konsternován, že se rozhodne opustit dosavadní rodinu, aby začal nový život. Mladé ženě naopak imponují mužovy znalosti, zkušenosti, postavení ve společnosti a finanční nezávislost. Tento typ manželství může rovněž vzniknout za předpokladu, kdy již rozvedený muž hledá svobodnou přizpůsobivou partnerku, se kterou by založil novou rodinu.

Manželské problémy, které se vyskytují v těchto manželství, se váží k několika příčinám. Jednou z nich je dospění ženy, která byla dříve muži zcela podřízená, a její postoj k němu byl submisivní. Jakmile žena dozrává, začne prosazovat vlastní autonomii a bojovat o moc, na což dosud nebyl manžel zvyklý. Jisté obtíže mohou způsobovat vyživovací povinnosti muže vůči dětem z předchozího manželství, které snižují reálný příjem nové rodiny, což není žena ochotna akceptovat. Potíže postupem času nastávají rovněž v milostném životě manželů, kdy předchozí sexuální výkonnost muže se snižuje s ohledem na jeho věk a dochází k jejímu

úbytku, mladá žena se však právě nachází na vrcholu své sexuality, a tudíž dochází k neuspokojení jejich biologických potřeb, což může vyústit až v její nevěru.

Manželství a jeho atmosféra je přímo úměrná tomu, co tato instituce pro každého z manželů představuje, znamená a co je v jednotlivých stádiích manželství důležité. Pro účelné fungování manželství jsou nezbytné zralé a stabilní vzájemné vztahy mezi manželi. Vztahy mezi manželi jsou utvářeny jejich osobnostmi, vnitřní manželskou situací a významným faktorem, který manželský vztah ovlivňuje, jsou vnější vlivy prostředí. Nesmíme opomenout ani právní stránku věci, kdy manželské vztahy jsou tvořeny i legislativními rámci.

1.2 Vztahy mezi manželi

Za manželství jsou primárně odpovědní bezesporu manželé a jejich manželství je takové, jací jsou právě oni. Všechny vztahy, které jedinec udržuje, jsou mimo jiného odrazem jeho osobnosti. Jinak tomu není ani v případě manželství, které tvoří osobnosti dvě. Před uzavřením manželství by mělo dojít ke vzájemnému poznání osobnosti partnera. Toto poznání často naráží na slepou zamilovanost, která počátek vztahu provází, a prozření nastává až v manželství. Záleží pak na schopnosti a taktice, jak manžel umí s osobnostními rysy toho druhého zacházet. Abnormalita osobnostních rysů jednoho z manželů je pak zdrojem problémů v manželství a manželská taktika v mnohých případech ke zdravému manželství nedostačuje. (Kratochvíl, 2009, s. 90)

Pro kvalitu budoucího manželského vztahu je nezbytná volba partnera. Existuje řada teorií zabývajících se principy volby manželského partnera, jednou z nich je i komplexní teorie Mursteina (1976 cit. podle Kratochvíl, 2009, s. 102 - 104), který popisuje tři fáze volby partnera, kde se uplatňují tři přitažlivé síly: podnět, hodnoty a role.

V prvním stádiu, *fázi podnětu*, se partner uplatňuje jako působící podnět zejména z hlediska přitažlivosti, vzhledu a chování. Svoji roli hraje i kontext prostředí, tedy jak jsou jednotlivé charakteristiky vnímány okolím a jaká je jejich vzájemnost. Ve druhém stádiu, *fázi hodnot*, dochází ke komparaci v oblasti zájmů, postojů a uznávaných hodnot. Partneri o sobě navzájem získávají informace a hodnotí, zda jejich pohled na svět je podobný nebo se zásadně liší. Ve třetím stádiu se uplatňuje především *kompatibilita rolí*, kdy partneri dochází k závěru, zda mohou ve vztahu zaujmout a vytvořit vzájemně se doplňující role a

získat uspokojení svých potřeb. Významným prvkem je rovněž syntéza podobných rysů a potřeb a jejich protikladnost, která doplňuje vyváženost ve vztahu.

Z hlediska osobnostních rysů autoři Cubera a Haroff (1971 cit. podle Kratochvíl, 2009, s. 121 - 122) se zabývali klasifikací manželského soužití z pohledu vzájemného vztahu mezi manželi.

1. *Trvale konfliktní vztah*, ve kterém se často vyskytují konflikty a hádky mezi manželi, kteří mají vůči sobě navzájem výhrady. Vztah je doprovázen neustálou tenzí, napadání a vzájemné urážení je běžnou praxí. Manželé nejsou schopni shody, každý prosazuje své zájmy. I přesto je jejich vztah stabilní a trvalý bez touhy vztah ukončit.
2. *Citově ochladlý vztah* vzniká v průběhu manželství, kdy dochází k vzájemnému citovému odcizení, dříve zde však byla silná zamilovanost a touha být spolu. Každý z manželů žije svůj vlastní život, mají různé zájmy, společně kooperují pouze v oblasti povinností, které jsou spojené s udržením rodiny a výchovou dětí. Manželství je trvalé, manželé si nespokojenost nepřipouští.
3. *Účelový vztah* se vyznačuje rovněž citovou prázdnotou, která však vztah provází od samého jeho počátku. Utilitární vztah oběma manželům přináší výhody, zejména v oblasti hmotného zabezpečení. Oba manželé se hojně angažují v aktivitách mimo manželství, kterými uspokojují své potřeby.
4. *Živý vztah* je založen na silné vzájemné citové vazbě, které manželství provází. Manželé touží trávit spolu hodně času, spolupracují na realizaci běžných úkolů v rodině. Pro oba manžele je vztah velmi důležitý, a proto se vzdávají činností, které by mohly mít na vztah negativní vliv. Spory se snaží vyřešit co nejdříve.
5. *Výlučný vztah* je charakterizován rovněž silnou citovou vazbou mezi manželi, kteří jsou prakticky stále spolu, což odpovídá jejich potřebám a přináší to uspokojení. Vzájemným konfliktům se vyhýbají, stejně jako kontaktům mimo manželství.

Na vztah manželů působí rovněž vnitřní manželská situace, tedy jakési uspořádání manželství a rodiny, které je záležitostí výhradně manželů. Plzák (1973 cit. podle Kratochvíl, 2009, s. 148) kategorizoval vnitřní manželskou situaci do čtyř okruhů, které tvoří základní pilíře manželství, na nichž se manželé podílí. Jmenovitě se jedná o rodinné hospodaření, trávení volného času, výchovu dětí a sexuální soužití. Tyto nezbytné části manželství si manželé v základní podobě přinášejí do manželství ze svých původních

rodin, kde je modelově přejali od svých rodičů. Po modifikaci přejatých modelů obou manželů si utváří svůj vlastní a aplikují jej ve svém životě.

Vztah mezi manželi je také modifikován působením z vnějšího prostředí, tedy vlivy mimo manželství a je jen na manželích, do jaké míry se jimi nechají ovlivňovat a zda jim dovolí zasahovat do zaběhlého režimu manželství. Jedná se zpravidla nejčastěji o osoby, které do manželství vědomě či nevědomě zasahují (rodiče, příbuzní, přátelé, sousedi a mimomanželské známosti).

Dle litery zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je vztah mezi manželi rovnocenný. Muž i žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jejich povinností je žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti. O uspokojování potřeb života rodiny a potřeby rodinné domácnosti každý z manželů přispívá podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla v zásadě srovnatelná. Zákon proklamací o poskytování majetkových plnění, které má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy, pamatuje na ženy, které jsou na rodičovské dovolené, pečují o děti a starají se o rodinnou domácnost, přičemž jsou finančně zcela závislé na výdělcích manželů.

V mnoha manželstvích jsou vztahy mezi manželi významně narušeny, ze vztahu se vytrácí láska, porozumění a důvěra. Manželství neplní svoji společenskou funkci a stává z něj formální svazek dvou lidí, který neobohacuje společnost a nenaplňuje ani manžele navzájem. Z různých příčin se pak manželství dostává do krize a je pouze na manželích, jejich vůli a ochotě tento svazek uchránit.

1.3 Krize v manželství

Pojem krize má svůj původ v latině (z lat. crisis), kde znamenal rozhodnou chvíli, obrat. Dnes je krizí myšlena situace, kdy je vážně narušeno fungování určitého systému či její část. (Maříková et al, 1996, s. 541)

Plášava (2000, s. 148) chápe vývojovou krizi v manželství jako „situaci narušeného vnitřního nebo vnějšího přizpůsobení systému, kdy dosud osvědčené adaptační mechanismy, způsoby chování, struktura i zaměřenost uvažovaného systému přestávají vyhovovat, brzdí či zabraňují plnit jeho funkce a členům rodiny znesnadňují další vývoj, či brání rozvoji v dané etapě jejich vývoje – a tudíž jsou potřebné změny.“ Na takové pojetí

krize v manželství lze nahlížet nejen jako na negativní jev, který s sebou přináší starosti, konflikty a stresové situace, ale rovněž jako na příležitost ke změně a zlepšení současného stavu.

I zdánlivě dokonalé a harmonické manželství prochází ve svém vývoji krizemi většího či menšího rozsahu s různými dopady na další fungování manželství. Plzák (1973 cit. podle Kratochvíl, 2009, s. 144 - 146) charakterizoval v manželství dvě typická období krize, která jsou dána okolnostmi vývoje manželství.

První vývojová krize je spojována s obdobím mezi třetím až sedmým rokem od uzavření sňatku a v příznivém případě její trvání není delší než jeden rok. Krize vzniká v souvislosti s úbytkem zamilovanosti ve vztahu, kdy se viditelně změnilo chování partnera, zvyšuje se počet situací, ve kterých se názory manželů liší a nedokáží se na věcech shodnout, rovněž dochází k přenosu negativních emocí mezi manželi a objevují se již i první známky stereotypy způsobeného častým kontaktem manželů. Krize není důsledkem žádných vážných okolností způsobených vnějšími vlivy, manželé mají uspokojující bytové podmínky, ekonomické zabezpečí je na dobré úrovni, do vztahu nezasahují rodiče a neobjevuje se nevěra. Samozřejmostí je, že v případě přítomnosti některých z uvedených faktorů se krize zpravidla urychluje a její průběh se zhoršuje. S krizí je spojen nárůst pocitů nespokojenosti, názorových rozdílů, vyskytuje se protestní mlčení střídající se s ostrými hádkami, které ústí do výčitek a pocitů zklamání. Pro úspěšné překonání manželské krize je manželům doporučováno, aby zredukovali dialogy týkající se manželství a omezili sexuální život. Manželé by se měli zaměřit na řešení každodenních záležitostí včetně výchovy dětí, věnovat se vlastním zálibám a neuzavírat se před společností.

Druhá vývojová krize se vyskytuje mezi 17-25 lety manželství, je krizí méně závažnou a její trvání může trvat řádově i několik let. Bývá spojována s přirozeným stárnutím, tělesnými obtížemi, zvýšenou citlivostí, obavami. Tato krize vzniká i v důsledky syndromu prázdného hnízda, kdy děti se osamostatňují a odchází z domova. Žena se může ubíjet pocity rychlejšího stárnutí oproti muži, který naopak může mít sklon k mimomanželskému sexu. Pro překlenutí manželské krize je doporučováno zaměřit se na různé formy zábavy, u kterých si však manželé nevystačí již sami a je zapotřebí využít vnějších zdrojů (cestování). Odborníci doporučují, pokud v tomto období dojde k manželské nevěře, nepřikládat jí hluboký význam a situaci nedramatizovat, neboť zpravidla okouzlení mimomanželským vztahem pomine.

Při překonávání krize je důležité, aby si manželé uvědomovali obecné zákonitosti komplikací v manželském soužití a neobviňovali za ně sebe či partnera. Všeobecně u každé krize je zapotřebí mít na paměti důležitost trpělivosti a vyhnout se unáhleným závěrům. (Kratochvíl, 2009, s. 147)

V souvislosti s vysokou rozvodovostí v České republice je však patrné, že manželské páry zvládat krize svých vztahů neumí nebo nechtějí umět a po prvním vážnějším konfliktu podávají žalobu na rozvod manželství.

2 ROZVOD

Rozvod se stal oproti dobám minulým konvenční záležitostí postmoderní společnosti, nicméně i přes svoji obvyklou povahu jej odborníci připodobňují k úmrtí blízké osoby, což je situace vyznačující se vysokou mírou stresové zátěže. (Everett, 2000, s. 27)

Rozvod je vždy záležitostí nepříjemnou a bolestivou nehledě na jeho charakter (zamýšlený či nečekaný) a průběh (klidný či bouřlivý) a vždy s sebou přináší změny, se kterými se musí jeho aktéři vyrovnat. Výrazná změna dotýkající se jednoho případně obou manželů nastává v oblasti bydlení, neboť z důvodu odloučení společné domácnosti si jeden z nich musí nalézt a vybudovat nové zázemí. V souvislosti s vypořádáním společného jmění manželů jsou častokrát nuceni oba manželé hledat nové bydlení, neboť nejsou navzájem schopni finančního vyrovnání, a tudíž společné bydlení musí prodat. Zpravidla jsou muži v lepším ekonomickém postavení nežli ženy, které jsou však zvýhodňovány v porozvodové péči o děti. Tyto stavy, které je oproti druhému manželovi zdánlivě zvýhodňují, mají relativní charakter. Žena každodenně pečující o děti se nachází v tíživé finanční situaci, naproti tomu manžel finančně zajištěný přichází o denní kontakt s dětmi. Každý se s porozvodovou situací vyrovnává po svém, ženy se častokrát upínají na děti, muži na profesní kariéru, výjimkou však není ani výrazná změna životního stylu v podobě bujarých večírků a užívání.

Tématu vyrovnání se s rozvodem se věnuje Pláňava (1994, s. 65), přičemž tento proces definuje termínem psychorozvod, jímž označuje sled procesů a úkolů, jejichž smyslem je vyrovnat se s rozpadem manželství tak, aby se minimalizovaly rozvodové ztráty a strádání a uzavřely předpoklady k uspokojivému životu po rozvodu.“ Proces psychorozvodu je dlouhodobou záležitostí, dle Everetta (2000, s. 27) přizpůsobení se nově vzniklým podmínkám v souvislosti s rozvodem trvá v průměru dva roky. Samotný psychorozvod probíhá v několika typických fázích.

- *První fázi* lze charakterizovat uvědoměním si, že manželství již neplní svoji funkci a rozvod je přijatelnějším řešením než další bezduché setrvávání v manželství, k tomuto závěru musí postupně dospět oba manželé.
- *Druhou fázi* provází nejrůznější druhy emocí od pocitů zlosti, vzteku, zklamání, křivdy a sebelítosti po smutek a truchlení. Důležité je tyto emoce prožít se vším co s sebou přináší a po jejich odeznění se začít postupně soustředit na budoucnost.

- *Třetí fáze* je charakteristická bilancováním v souvislosti s manželstvím se zaměřením na sebereflexi vlastních chyb a posílení vlastní identity.
- *Čtvrtá fáze* se vyznačuje novým elánem do života s důrazem na přítomnost. Začíná jí přeměna dosavadního životního stylu, kterou se buduje porozvodová identita.
- *Pátá fáze* je zaměřena směrem do budoucnosti, člověk prošel méně či více úspěšně všemi předchozími fázemi a jizvy, které po rozvodu zbyly, již čas zhojil. (Plánava, 1994, s. 67 - 68)

Rozvodem se ve smyslu zákona rozumí ukončení manželství rozhodnutím soudu. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 755 říká, že „manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Přesto, že je soužití manželů rozvráceno nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu:

- a) se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, nebo
- b) se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu nežijí alespoň po dobu tří let.“

V soudní praxi se však nestává příliš často, že by soud s ohledem na výše uvedené manželství nerozvedl. Svůj podíl viny na tomto nese i přetíženosť soudců, kteří důsledně nezkoumají příčiny a důsledky rozvodu manželství.

Z důvodu komplexního pochopení rozvodové problematiky je důležité zabývat se historickým kontextem zániku manželství rozvodem. Z pohledu dávné minulosti mělo na utváření právního rámce rodinného práva významný vliv kanonické právo katolické církve, které i v dnešní době staví na principech stabilního a posvátného manželského svazku. Rozvod, tak jak je vnímán dnešní společností, nebyl církví stejně jako vírou ovlivněnou společností akceptovatelný, nicméně docházelo k obcházení kanonického práva a manželství mohlo být prohlášeno za *neplatné*, případně bylo možné provést tzv. *rozvod od stolu a lože*. (Možný, 2002, s. 172)

Neplatným se manželství mohlo stát, stejně jako je tomu dnes, za trvání jiného manželského svazku, v případě příbuzenství mezi manželi v přímé linii, příčinou mohla být ale i impotence muže, biskupské svěcení či zabití předešlého manžela. Za *neplatné*

manželství mohlo být prohlášeno rovněž takové, ve kterém nedošlo k souloži, nazývalo se manželstvím *nekonsumovaným*. (Možný, 2006, s. 205)

Rozvod od stolu a lože ve své podstatě uzákoňoval fakt, že manželé spolu přestali žít, umožňoval oddělené žití a zbavoval manžele sexuálního života, naopak i nadále zůstávala mezi manželi vyživovací povinnost. Poslední zmiňovaná skutečnost tedy nasvědčovala tomu, že manželský svazek i nadále trval. Významným specifikem této formy zdánlivého ukončení manželství byla sexuální abstinence, která musela být manželi dodržována, v opačném případě hrozila žaloba pro nevěru, rovněž neexistovala možnost nového sňatku a založení nové rodiny. (Možný, 2006, s. 205)

Uzavření nového manželství bylo možné pouze prostřednictvím *rozluky*, jež by se dala připodobnit k dnešní podobě rozvodu a byla umožňována jen ve výjimečných případech. Podmínkou však byla nemožnost uzavřít nový církevní sňatek, což ve své podstatě přetrvává dodnes. (Možný, 2002, s. 173)

V souvislosti s industrializací a urbanizací společnosti 19. století docházelo k uvolňování mravů a dosavadní úprava rodinného práva se stávala neudržitelnou, mnozí odcházeli z církve, počet rozvrácených manželství stoupal a rozvodová reforma se tak stala nevyhnutelnou. (Možný, 2006, s. 206)

Se vznikem Československa rovněž vznikla novela manželského zákona, který podstatně zliberalizoval možnost rozluky a tím i možnosti opětovného manželství. Zákon mezi důvody pro rozluky obsáhl, jak uvádí Možný (2006, s. 207) zlomyslné opuštění, zlé nakládání, zhýralý život a vzájemný nepřekonatelný odpor manželů. Rozluka byla soudem pečlivě posuzována, významně záleželo na důkazech, které byly soudu předkládány, a výroky soudu následně obsahovaly konkrétní zavinění rozpadu manželství.

Současný právní systém je k rozvodům oproti dřívějším církevním stanovám či minulým režimům značně liberalistický. Umožňuje uzavírání nových manželství, žaloba na rozvod manželství může být podávána pouze jednou stranou, s rozvodem dokonce může protistrana nesouhlasit, dokazování v průběhu rozvodového řízení není důsledné a manželská nevěra sama o sobě není důvodem k rozvodu. Z procesního hlediska není řízení o rozvodu manželství i kvůli výše uvedeným faktorům náročným procesem, což do jisté míry ovlivňuje i vysokou míru rozvodovosti v České republice. Lze tedy konstatovat, že za předpokladu přísnějších procesních pravidel provázející rozvod, by manželé důkladněji

zvažovali tento závažný krok a snažili by se manželské problémy řešit konstruktivně a ve vzájemné spolupráci.

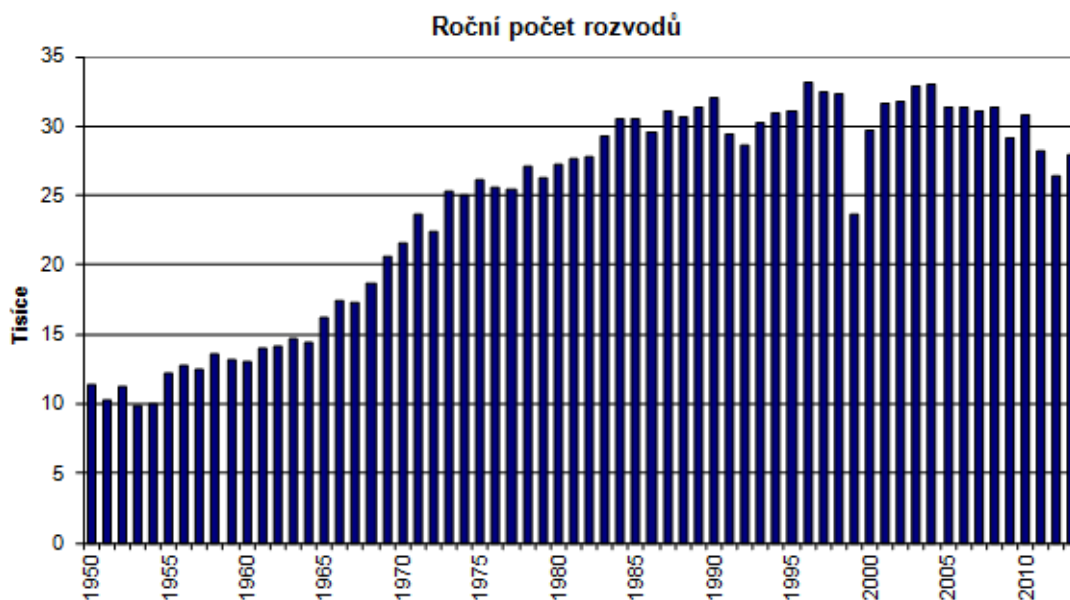
2.1 Rozvodovost v ČR

V naší současné postmoderní společnosti jsou manželství mezi partnery uzavírána s vědomím, že rozvodovost je nezvykle vysoká a pravděpodobnost zániku manželství rozvodem stoupá. Česká populace v rozvodovém chování do jisté míry kopíruje vzorce chování charakteristické pro celou Evropu, potažmo celou západní civilizaci, což dokazují statistické údaje, které jsou každým rokem pravidelně zveřejňovány.

S rozvodovostí souvisejí dle Možného (2006, s. 209 - 210) obecně dvě skutečnosti, které je nutné mít na paměti, pokud se tímto jevem zabýváme. Prvním z nich je délka manželství a způsob jeho ukončení. Ve své podstatě se nabízejí dva způsoby zániku manželství, kdy prvním je zmiňovaný rozvod a druhým (ve skutečnosti však prvním) úmrtí jednoho z manželů. V dobách tradiční společnosti, kdy délka života byla obecně kratší, se mohli lidé méně rozvádět z důvodu výrazně kratší délky života, která snižovala pravděpodobnost ukončení manželství rozvodem. Druhým předpokladem vztahujícím se k rozvodovosti je fakt, že pokud má být manželství rozvedeno, musí být nejprve uzavřeno. Trendem dnešní doby je nesezdané soužití, manželství se stalo přežitkem, tudíž lze do budoucnosti předpokládat snížení počtu rozvodů. To však neznamená, že nebude docházet k rozpadu rodin, vše bude jen obtížněji vykazatelné, neboť u nesezdaného soužití nedochází k ukončení vztahu prostřednictvím soudu.

Z poslední dostupné statistiky, kterou zveřejňuje Český statistický úřad (2015), vyplývá, že v roce 2013 bylo soudním rozhodnutím rozvedeno 27 895 manželství, což ve srovnání s rokem předešlým činilo o 1 500 rozvedených manželství více. V porovnání s lety 2001 – 2008 však o 3 000 – 5 000 méně. Rozvodovost v České republice je obecně vysoká, nicméně v současnosti lze konstatovat, že již nemá stoupající tendenci, což do jisté míry souvisí s nižším počtem uzavíraných manželství. Výrazný pokles rozvodovosti lze pozorovat v roce 1999, který byl způsoben přijetím novely zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, kterým se mimo jiného změnila podmínka rozvodu. Největší vliv na výši rozvodovosti v daném roce ovlivnilo ustanovení, kterým se stanovilo, že manželství rodičů nemůže být rozvedeno dříve, než nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Nárůst rozvodovosti v roce následujícím byl pak

s největší pravděpodobností způsobem pozdržením vlivem novelizace zákona o rodině. (Teyber, 2007, s. 226)

Obr. 1 Roční počet rozvodů v letech 1950 – 2013 (Český statistický úřad, 2015)

Statistické údaje o rozvodovosti rovněž uvádí, že od počátku 90. let 20. století tvoří jednu pětinu osoby, jež se rozvádějí minimálně podruhé. Žalobu na rozvod manželství podávají ve dvou třetinách případů ženy. (Český statistický úřad, 2015)

Z celkového počtu manželství rozvedených v roce 2013 bylo 57,1 % s nezletilými dětmi. Nízká porodnost a vyšší počet rozvádějících se déletrvajících manželství, kdy jsou děti již za hranicí dospělosti, zapříčiňují postupné snižování počtu rozvodů s nezletilými dětmi. Na jeden rozvádějící se manželský pár však stabilně připadá průměrně 1 a půl dítěte. (Český statistický úřad, 2015)

Manželé se nejčastěji rozhodnou pro rozvod manželství po 3-5 letech manželství, což koresponduje s první vývojovou krizí manželství, o které bylo pojednááno výše. V současné době se zvyšuje i počet manželství, které se rozpadají po 25 a více letech, což naopak odpovídá druhé vývojové krizi manželství. V souvislosti s rozvodovou tendencí déletrvajících manželství se prodlužuje průměrná délka trvání manželství při rozvodu. Oproti roku 2003, kdy průměrná délka manželství činila 11,8 let, trvalo průměrné manželství při rozvodu v roce 2013 rovných 13 let. (Český statistický úřad, 2015)

Zajímavé poznatky přináší Český statistický úřad (2015) rovněž v ohledu hlášení o rozvodu týkajících se příčin rozvodů, které tradičně obsahuje položku *příčina rozvratu*

manželství na straně muže/ženy. V současné době má však tato položka až v 90ti % případů obecný charakter, přičemž odkazuje na rozdílnost povah, názorů, zájmů manželů. Konkrétně specifikované příčiny (neuvážený sňatek, alkoholismus, nevěra, nezáměr o rodinu, domácí násilí, odsouzení za trestní čin, zdravotní důvody či sexuální neshody), které jsou většinou pravým důvodem rozpadu manželství, jsou uváděny výjimečně. Při samotném jednání soudu ve věci rozvodu manželství je nejčastější příčinou rozpadu manželství identifikována nevěra mezi manželi. Tento statistický údaj nachází své teoretické opodstatnění i v odborné literatuře. Plzák (2007, s. 128) k nevěře jako příčině rozvodu uvádí: „Co se mimomanželského sexu týče, vychází nám ovšem, že se 96 % mužů a žen neovládne a z toho celá polovina se kvůli novému sexuálnímu zaujetí rozvádí.“

Vysoká míra rozvodovosti je jedním ze znaků soudobé společnosti stejně jako jevem, který doprovází rodinu v její krizi. Rodina je základem společnosti a každého státu a neztrácí na významu ani přes obtíže, které její vývoj provází. Řada odborníků z nejrůznějších vědních disciplín se rodinou a krizí v ní zabývají, poukazují na problémy a podílejí se na možnostech řešení těchto nesnází. Přesto všechno se rodiny dále rozpadají, na což vždy nejvíce doplácí děti, kterým se kvůli rozpadu manželství rodičů nedostává pozitivního rodinného vzoru a na místo toho si osvojují zcela nevhodné modely chování a jednání svých rodičů.

2.2 Rozvod očima dítěte

Rozvod je citlivou záležitostí pro všechny zúčastněné, zvláště pak pro dítě, kterému se v základech otřásá celý dosavadní známý svět. Děti se stávají obětmi citových zmatků a problémů rozvádějících se rodičů. Záleží proto zejména na rodičích, jak budou schopni tuto nelehkou situaci dítěti ulehčit, aby nebyla narušena jejich vzájemná důvěra. (Everett, 2000, s. 27)

Jednotlivé vývojové etapy dítěte s sebou přináší i typické prožívání a reakce na rozvod rodičů. Elliot a Place (2002, s. 100) uvádí, že u dětí, které prošly rozvodem rodičů, existuje třikrát větší pravděpodobnost výskytu emočních potíží a poruch chování než u dětí z úplných rodin.

U dětí v prenatálním období vlivem rozvodového stresu hrozí předčasný porod, nízká porodní váha, problémy s příjmem potravy, poruchy spánku a vývojové opoždění. (Novák a Průchová, 2005, s. 53)

Novorozené děti a kojenci pochopitelně nerozumí významu slov, nicméně dokáží reagovat a citlivě vnímají emoční naladění rodičů. Pokud je matka pečující o narozené dítě neklidná a plačtivá, projeví se tyto emoce i na dítěti (plačtivost, neklid, časté buzení a silnější připoutání k prsu matku při kojení). Děti v tomto věku vyžadují rituály a špatně snáší změny. (Špaňhelová, 2010, s. 85)

V období batolecím, kdy dítě již začíná vnímat význam slov a rodina je pro něj prostředím bezpečí, je důležité dítěti, pokud v rodině dochází ke konfliktům, poskytnout bezpečnou náruč. Obecně je batolecí věk spojován se vztekem a vzdorem, který se v případě konfliktního prostředí stupňuje, a přidávají se poruchy spánku s nočními děsy. (Špaňhelová, 2010, s. 87)

V předškolním období jsou děti obzvláště zranitelné a stále ještě konkrétně nerozumí situaci spojené s rozvodem. Prožívají pocity strachu z opuštění, mohou se objevit úzkostné stavy připomínající pocity viny. Stále pak přetrvávají problémy spojené se spánkem s nočními děsy a pomočování. (Smith, 2004, s. 41)

Děti mladšího školního věku, které nastupují povinnou školní docházku a zároveň prožívají rozvod rodičů, jsou nejrizikovější skupinou. U dětí se objevuje nesoustředěnost a labilita, která je často doprovázena výbuchy agrese. Okolí má pak snahu dítěti domlouvat a trestat jej, čímž se prohlubují pocity viny, jejichž základ souvisí s rozvodem. U dítěte zatíženého rozvodovým stresem je vyšší riziko úrazů. Děti rovněž prožívají pocity ztráty, které jsou provázeny smutkem a psychosomatickými potížemi. (Novák a Průchová, 2005, s. 54)

Děti staršího školního věku již chápou, co rozvod obnáší a dokáží z něj těžit a rodiče vydírat. Elliott a Place (2002, s. 101) uvádí, že „dítě obecně situaci vnímá černo-bíle, často se zlobí na „špatného“ rodiče, který rozvod způsobil a projevuje oddanost a péči „raněnému“ rodiči.“ V tomto období se již u většiny dětí objevují projevy puberty, které jsou umocňovány rozvodovým stresem. Hrozí pocity úzkosti, deprese a zklamání, častější experimentace s drogami či sexuální promiskuita. Pro dítě v pubertě je zajímavé získávat kompromitující informace na rodiče a využívat jich. (Novák a Průchová, 2005, s. 55)

V období adolescence, tedy na prahu dospělosti, se děti nechtějí problémy rodičů příliš zaobírat. Nejsou nakloněny pomoci rodiči, který je rozvodem zničen, naopak však vyžadují od něho pomoc v oblasti emocionální i finanční. Výraznou hrozbou jsou útěky z domova a uzavírání předčasných sňatků. (Novák a Průchová, 2005, s. 55)

Pro správný vývoj dítěte jsou důležité fantazie, představy, které rozvíjí jeho myšlení a vnímání. Charakteristické jsou fantazijní představy pro předškolní věk dítěte, nicméně objevují se i v dalších vývojových etapách, kde by však již měly být srovnávány s realitou. Je zcela pochopitelné, že děti trpící rozvodem rodičů a jejich vzájemným konfliktem do tohoto světa unikají, což jim umožňuje na chvíli opustit nepříznivou rodinnou situaci. Fantazijní představy se však často týkají právě rozvodu. První představy, které přichází krátce po opuštění společné domácnosti jedním z rodičů, děti směřují k tomu, že si nedokáží vysvětlit, co ony samy špatného udělaly, že je rodič opustil a odstěhoval se. Představují si, že se rodič zase vrátí nebo ony za ním s druhým rodičem pojedou, budou na sebe navzájem čekat a těšit se. V druhé vlně, kdy dítě pochopí, že nic nebude jako dřív a rodiče se k sobě nevrátí, se jejich představy ubírají tím směrem, že jej rodič, jež s ním nežije, nemá rád a už jej nikdy neuvidí. Pokud se tyto představy odehrávají pouze v nitru dítěte, často je nemají rodiče šanci odhalit a pracovat s nimi. V případě, že však dítě o nich otevřeně hovoří či je rodiče zaznamenají při jeho hře, je důležité, aby o nich s ohledem na rozumové schopnosti dítěte hovořili a uváděli je do barev reality. Nezbytné je, aby si i rodiče navzájem toto sdělili a pracovali na tom společně. (Špaňhelová, 2010, s. 78)

Rozvod a hádky jej provázející mají vliv na chování a jednání dítěte a jsou reakcí na atmosféru v rodině. Tyto reakce jsou závislé na věku dítěte, vlastnostech a temperamentu, charakteru a schopnostech řešit a zvládat náročné životní situace. Nepřiměřené chování a jednání je prakticky obranným mechanismem dítěte na danou situaci, kterým na sebe strhává pozornost. Objevují se ve chvílích, kdy rodič zapomíná být rodičem a orientuje se byť nevědomě na sebe, v okamžicích zásadních změn, hádek a sporů, kterých je dítě přímým účastníkem či v momentech obviňování dítěte za nastalou situaci. Špaňhelová (2010, s. 46 - 70) popisuje širokou škálu reakcí dítěte na spory mezi rodiči. Dozajisté se všechny reakce nevyskytují u jednoho dítěte, ale s vysokou pravděpodobností a v různé intenzitě se vyskytují u všech dětí procházejících rozvodem rodičů. Mezi klasické reakce na rozvod rodičů lze řadit lži, drobné krádeže, noční děsy, lhostejnost, útky z domova, pocity viny, zamlklost, koktání, pomočování, zhoršení školního prospěchu, zhoršení vztahů s vrstevníky, rozmazlenost, používání vulgarismů, nebezpečné party, naopak i zvýšená ukázněnost a poslušnost, nechutenství, popření, koalice s rodičem vůči druhému, zvýšená agresivita či separační úzkost. Ve chvíli, kdy se s takovými reakcemi rodiče u svých dětí setkají Špaňhelová (2010, s. 72 - 73) doporučuje aplikovat následující postupy:

- Hovořit s dítětem přiměřeně jeho věku o tom, co právě prožívá, jaké jsou jeho pocity.
- Sdělovat dítěti vlastní pocity, ale nepřenášet starosti.
- Neobviňovat dítě z jeho chování a jednání.
- Jednat s dítětem upřímně, nelhat mu a nevymlouvat se.
- Upevňovat vztah dítěte s oběma rodiči, podporovat vztah k druhému rodiči.
- Neměnit denní režim dítěte, pro dítě to znamená jistotu.
- Nekritizovat a nepomlouvat druhého rodiče.

V rámci prevence všech uvedených reakcí dítěte na rozpad rodiny by měly být tyto postupy každodenní samozřejmostí v rozvodové a porozvodové péči o dítě.

Je důležité mít rovněž na paměti, že jedním z aspektů rozvodu jako vlivu na dítě je i tzv. dědičnost rozvodovosti, na základě které mají děti z rozvrácených rodin vyšší pravděpodobnost rozpadu vlastní rodiny. Svoji roli sehrává rovněž věkové období, ve kterém se rodiče rozvádějí a pohlaví dítěte. (Možný, 2006, s. 224)

Z pochopitelných důvodů s ohledem na zájem dítěte mnozí rodiče skrývají před dětmi o skutečnost o rozpadu rodiny a tváří se, že je vše v naprostém pořádku. Do jisté míry je toto jednání rodičů správné, hádající rodiče opravdu nejsou dobrým vzorem pro dítě, nicméně v momentě nevyhnutelnosti a nezvratitelnosti rozvodu je nezbytné, tento fakt dítěti sdělit, vysvětlit mu, co se mezi rodiči stalo a nastítnit mu porozvodové uspořádání rodiny. Dítě by mělo dostat prostor se k tomuto vyjádřit a rodiče by měli názor a přání dítěte respektovat.

2.3 Porozvodová úprava péče o dítě

V okamžiku, kdy se manželé rozhodnou pro rozvod manželství, otevírá se před nimi celá řada záležitostí, které musí nezbytně vyřešit. Tím nejbolestivějším rozhodováním bývají otázky týkající se dětí. V souladu s českou legislativou nemůže být manželství rodičů rozvedeno dříve, dokud nejsou pravomocně upraveny poměry k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu manželství. V případě, že rodiče za trvání manželství žijí odděleně, je nezbytné rozhodnout rovněž ve věci péče o dítě i pro dobu do rozvodu manželství.

V zásadě existují dvě situace, které mohou v souvislosti s porozvodovou péčí o nezletilé dítě nastat. Ideálním stavem a jistým ukazatelem zralosti osobností rodičů je uzavření rodičovské dohody, jejímž předmětem jsou výroky o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do péče a jakou výší výživného bude zavázán rodič druhý. Takovou dohodu

předkládají rodiče soudu, který ji zpravidla schválí. Nutné je mít vždy na zřeteli zájem dítě, tudíž pokud by předkládaná dohoda o způsobu výkonu rodičovské odpovědnosti k dítěti nebyla v souladu s jeho zájmy, soud může bez ohledu na rodičovskou dohodu rozhodnout jinak. (Smith, 2004, s. 161 - 165)

Obtížně řešitelná situace nastává v momentě, kdy každý z rodičů požaduje svěřit dítě do své výlučné péče a mezi rodiči dochází k ostrým sporům. Důležité je mít na paměti motivy, které rodiče k tomuto jednání vedou, neboť často se stává, že rodiče pod záštitou zájmů dítěte hájí zájmy své, svěření do péče je pak pro ně jistá forma pomsty rodiči druhému, který jej opustil. V takovém případě je důležité stanovisko dítěte, nicméně přání dítěte nemusí být vždy rozhodující. Věc je důležité posoudit v širším kontextu, zda a jakým způsobem je dítě některým z rodičů ovlivňováno. Soud pro tyto účely využívá soudních znalců z oboru psychologie, pedopsychologie či psychiatrie, jejichž úkolem je zpravidla posoudit vztah rodičů k dítěti a dítěte k rodičům a výchovné předpoklady rodičů, výstupem znaleckého posuzování je znalecký posudek, který poslouží pro účely soudního řízení. (Bakalář et al, 1996, s. 96 - 97)

Pro případy, ve kterých je v zájmu nezletilých dětí rozhodnout o úpravě poměrů bezodkladně, je určen institut předběžného opatření. Již z názvu je patrné, že soud předběžným opatřením rozhoduje o svěření do zatímní péče. Vyhovět návrhu na vydání předběžného opatření je důvodné v případech, kdy je dítě ohroženo chováním a jednáním rodičů (domácí násilí, vydírání, hrozba únosu). Soudy k tomuto kroku však v mnohých případech přistupují odmítavě, neboť nemohou a nechtějí prejudikovat rozhodnutí ve věci samé, které na případné vydání předběžného opatření navazuje. (Smith, 2004, s. 168 - 169)

V souvislosti s porozvodovou péčí o dítě je nutné se vyjma otázky výchovy a výživy zabývat i problematikou styku dítěte s rodičem, jemuž nebylo svěreno do péče. Udržení kontaktu dítěte s rodičem po rozvodu je nesmírně důležitým aspektem pro správný a zdravý vývoj dítěte. Právo na styk dítěte s rodičem je dán Úmluvou o právech dítěte a dále Úmluvou o styku s dětmi, v souladu se zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je toto právo zaručováno rovněž rodiči. Po procesní stránce není nutné mít styk soudně stanovený, právě naopak soudní určení styku je do jisté míry limitující pro všechny účastníky, tedy matku, otce i dítě. V případě, že jsou rodiče schopni se na pravidelných kontaktech domlouvat, jeví se být soudní úprava styku nadbytečná. V okamžiku, kdy se rodiče nejsou schopni dohodnout a ve styku s dítětem je systematicky bráněno, je soudní rozhodnutí nezbytné a to i z hlediska případného výkonu soudní

rozhodnutí a sankcionování rodiče, který rozhodnutí nerespektuje. (Bakalář, 2006, s. 28 - 33)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, upravuje možnosti porozvodové péče o dítě ustanovením § 907, které říká, že „soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče. Při rozhodování o svěřeni do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména jeho vloh a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě k dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakožto i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“ Z literatury rodinného práva je tedy zřejmé, že dítě lze rodičům po rozvodu manželství svěřit do výlučné, střídavé nebo společné péče.

2.3.1 Společná péče rodičů

Společnou péči rodičů o dítě lze definovat jako formu péče, kde neexistuje vymezený časový úsek, rodiče prokazatelně pečují o dítě společně jako za doby trvání manželství. Předpokladem k nařízení tohoto způsobu porozvodové úpravy péče o dítě je souhlas obou rodičů. (Novák, 2012, s. 72)

Česká republika oproti některým evropským státům a státům USA pojímá společnou péči rodičů o dítě odlišně. V českém prostředí je oběma rodičům po rozvodu zachována rodičovská odpovědnost vůči dítěti, tudíž veškerá práva a povinnosti vázající se k jeho výchově a péči. Rodiče mohou být rodičovské odpovědnosti zbaveni, být v ní omezeni, případně může být pozastavena avšak pouze z velmi vážných důvodů, které by nebyly v souladu se zájmy dítěte nebo ohrožovaly jeho zdraví či život. V USA a v evropských zemích s vyspělejším systémem porozvodové péče o dítě je tomu jinak. Po rozvodu manželství může být dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, čímž je rodičovská odpovědnost druhého rodiče pozastavena, takto je činěno v případech, kdy rodiče se nedokáží na záležitostech týkajících se dítěte dohodnout, a dítě je tak ohroženo rodičovským konfliktem. V případě, že rodiče projeví schopnost v záležitostech dítěte kooperovat, je dítě svěřeno do společné péče rodičů, čímž je oběma rodičům zachováno

právo při rozhodování o záležitostech dítěte. „Společná péče dává otci i matce rovnoprávné postavení, čímž potvrzuje jejich rodičovskou úlohu a podporuje je, aby v životě svého dítěte zůstali nadále aktivně zapojeni“ (Teyber, 2007, s. 119).

Společná péče v českém právním systému má specifický charakter, díky kterému je řešením porozvodové péče o dítě spíše ojedinělým. Základním předpokladem společné péče je společné soužití rodičů i po rozvodu manželství. Nejčastějším důvodem pro volbu této formy péče o děti po rozvodu se stává finanční a bytová situace rodičů, která nebývá příliš příznivá. Rodiče zpravidla společně finančně ne hospodaří, nevedou rodinnou domácnost, nicméně společně se podílí na výchově a péči dítěte včetně materiálního zabezpečení. Samozřejmostí pro úspěšné fungování společné péče jsou přiměřené vztahy mezi rodiči a schopnost dohodnout se na záležitostech týkajících se dítěte. (Novák, Průchová, 2005, s. 68)

2.3.2 Výlučná péče jednoho rodiče

Výlučná péče o dítě, jak již samotný název napovídá, definuje péči o dítě jedním rodičem, a je vůbec nejčastější formou porozvodové péče o dítě, ve které jsou značně zvýhodňovány matky. Důvodem bude pravděpodobně prastarý argument, že pečovat a vychovávat děti je výhradně ženskou záležitostí. V dnešní době, kdy i ženy jsou značně profesně vytížené, se však zdá být přežitkem, i přesto výsledky soudní praxe mluví za vše. V rozvodové realitě se rovněž můžeme setkat s míněním, že pokud je dítě svěřeno v péči otce případně ve střídavé péči rodičů, je to výsledek selhání ženy jako matky. Do diskuzí na téma výlučné péče se pouštějí převážně muži – otcové a poukazují na její nevýhody, zejména tedy fakt, že druhý rodič, častěji otec, je prakticky vyloučen z péče o dítě a nemůže se adekvátně podílet na jeho výchově, neboť při víkendovém styku každý druhý víkend v měsíci to ve své podstatě ani nejde. Zároveň je však nutné podotknout, že za vysokým počtem dětí svěřených do výlučné péče matky je fakt, že mnozí otcové nemají zájem o dítě výlučně či střídavě se starat případně se nechtějí do bojů o dítě pouštět.

Warshak (1996, s. 48) poukazuje na nedostatky, jichž se dopouštějí matky mající dítě ve své péči, týkají se zejména psychiky dítěte, jež jsou spojené především s pocitem méněcennosti a nízkou mírou sebeúcty, které jsou doprovázeny nejistotou v oblasti navazování intimních vztahů a s tím související sexualitou. Matkám obecně nelze vyčítat nedostatečnou péči o dítě z hlediska výchovy, zvládnutí každodenních záležitostí či školní přípravy. Snazší postavení mají v oblasti profesní, kdy zaměstnavatel je shovívavější

k samoživitelce matce nežli otci. Ballnik (2012, s. 20) zdůrazňuje roli otce a jeho vliv na výchovu dítěte, na které do jisté míry působí výchovně jinak než matka a dítě tak obohacuje i v jiných směrech.

Jedním z hlavních důvodů hovořících proti výlučné péči je tzv. syndrom zavrženého rodiče, který definoval dětský psychiatr Richard Gardner. Základním principem tohoto jevu je bezdůvodné odmítání jednoho rodiče pod vlivem druhého rodiče. (Warshak, 2003, s. 49) Dítěti je systematicky upravován zkreslenými informacemi a vzpomínkami pohled na druhého rodiče. Bakalář (2002, s. 110) uvádí, že je cílem tohoto popouzení vyvolávání pocitů hněvu, zloby, nedůvěry, nenávisti. Rodič, který tímto způsobem jedná, chce, aby se dítě druhého rodiče bálo, nechtělo se s ním stýkat a zcela jej vytěsnilo ze svého života. Novák (2012, s. 33) v souvislosti se syndromem zavržení pojednává o mentálním programování, v jehož důsledku dochází k odmítání rodiče. V tomto procesu dochází často rovněž k tomu, že informace, které jsou dítěti předkládány, on sám považuje za pravdivé a nařčení z ovlivňování zásadně odmítá. Syndrom zavržení rodiče častěji přisuzuje otci nežli matce, zpravidla to bývá ten rodič, který z rodiny odešel bez dítěte a nemůže tak zabránit silnému působení druhého rodiče na dítě.

Obecně lze říci, že výlučná péče jednoho z rodičů se z hlediska psychologie doporučuje u dětí raného věku, neboť tyto se hůře přizpůsobují změnám a pro jejich zdravý vývoj je nezbytné stále výchovné prostředí. Výlučná péče se nabízí rovněž v případech, kdy rodiče nejsou schopni konsensu a jejich střetávání se neobejde bez konfliktů a vyvolávání hádek. Stává se, že na nemožnosti domluvy s druhým rodičem, rodič propagující výlučnou péči staví své argumenty proti péči střídavé a zároveň poukazuje na nechuť dítěte být s druhým rodičem. Je nutné, aby byl rodič ze strany svého advokáta či sociálního pracovníka seznámen s možností změny výchovy v případě, pokud se nedaří styk dítěte s druhým rodičem či případně realizace střídavé péče. Ve výchovných kompetencích rodiče, jež má aktuálně dítě v péči, by měla být rovněž schopnost řádně fyzicky i psychicky připravit dítěte na kontakt s druhým rodičem. Stránkou psychickou se pak rozumí zejména pozitivní motivace dítěte.

V posledních letech můžeme sledovat revoluci v porozvodové péči, která s sebou přináší nové trendy a přístupy. Jedním z fenoménů současnosti se tak stala střídavá péče, která má poskytnout spravedlivější podmínky porozvodové úpravy poměrů dětí a to jak rodičům, tak i dětem.

3 STŘÍDAVÁ PÉČE

Střídavá péče byla do českého právního systému zavedena v roce 1998 novelizací zákona o rodině a své místo zaujímá i ve stávající úpravě rodinného práva, která ji umožňuje. I přes její bezmála dvacetiletou historii je nepříliš často nařizovanou formou porozvodové péče o to více však diskutovanou a vyvolávající směsici různých názorů a emocí. Někteří lidé, častěji muži, ve střídavé péči nachází naději na spravedlivější řešení rozvodových sporů o dítě, jiní, obvykle ženy, ji naopak striktně odmítají a pokládají ji za traumatizující formu péče o dítě, neboť to přeci nelze rozdělit. Střídavá péče není dozajista ideálním řešením péče o dítě, což ovšem není žádná porozvodová úprava, nicméně pro dítě je nezbytné, aby mu po rozvodu manželství byly zachovány výchovné vzory obou rodičů a silné citové vazby, jež jsou nedocenitelnou hodnotou pro celý život. Střídavá péče toto oproti péči výlučné nabízí v plném rozsahu.

Ze statistických údajů je patrné, že trend institutu střídavé péče je na vzestupu, což pravděpodobně umocňují i odborné diskuze a průkopnické nálezy Ústavního soudu. V roce 2010 byla střídavá péče soudem nařízena v 867 případech, o pět let dříve to byla sotva polovina. Vzrůstající tendenci lze však pozorovat rok od roku. V roce 2006 bylo do střídavé péče svěřeno 542 dětí, v roce 2007 byla tato možnost volena u 621 případů, v roce následujícím pak u 659 dětí a v roce 2009 byla nařízena střídavá péče u 711 dětí. V roce 2013 pak přesáhl počet svěřených dětí do střídavé péče tisícovou hranici, konkrétně tak bylo učiněno v 1456 případech. (Novák, 2013, s. 33)

Motejl et al (2007, s. 48) definuje střídavou péči „jako takovou péči rodičů o dítě, kdy oba výchovně způsobilí rodiče, kteří mají o výchovu dítěte zájem a osvědčili subjektivní poměry vhodné pro výchovu a zdárný vývoj dítěte, se v péči o dítě v pravidelných časových intervalech střídají a tento způsob se ukázal být pro dítě vhodným.“

Již zmíněný názor a přístup ke střídavé péči je ovlivněn zejména mužským a ženským pohledem na věc. Otcové, kteří bývají v soudních sporech o děti znevýhodňováni, mají zpravidla větší zájem na nařízení střídavé péče nežli ženy. Nelze toto však generalizovat, neboť známé jsou i případy matek, jež se domáhají podílu na výchově a péči vlastních dětí. Jedním z hlavních důvodů, proč ženy častěji vystupují proti střídavé péči, je již uváděný postoj žen, který vyjadřuje obavu, že by společnostmi byly vnímány jako špatné matky. Druhý argument proti střídavé péči je značně praktičtější a souvisí s finanční stránkou věci, neboť u střídavé péče není zpravidla stanoveno výživné, případně je stanoveno oběma

rodičům. Matky si jsou vědomy toho, že by střídavou péčí přišly i o poměrnou část měsíčních příjmů. V obou argumentech proti střídavé péči lze vidět zcela sobecké motivy rodičů, které se však často schovávají za nejlepší zájem dítěte. (Luňáčková, 2011, s. 16-18)

Novák (2010, s. 16 - 17) v souvislosti s pohledem obou pohlaví na problematiku střídavé péče upozorňuje na sporné typické postoje a představy mužů a žen. Muži požadují v mnoha případech do jisté míry *demonstrační střídavou péči*, jež si klade za cíl v první fázi matku vystrašit a ve druhé ji odradit od rozvodu a přinutit ke zpětvzetí žaloby na rozvod manželství. V kontextu střídavé péče se u mužů setkáváme i s *přesunem zodpovědnosti*, kdy otci se podaří prosadit střídavá péče, nicméně její samotnou realizaci kvůli pracovnímu vytížení deleguje na osoby sobě blízké, často rodiče či novou partnerku. Představy mužů naráží rovněž na *výkon střídavé péče v praxi*, kdy samotné nařízení střídavé péče nezaručuje její skutečnou realizaci. Stává se, že matky střídavou péči i přes soudní nařízení bojkotují a vykonatelnost pravomocného soudního rozhodnutí je bohužel časově náročná a matky v tomto období získávají dostatek času na programování dítěte proti druhému rodiči. Otcové se rovněž mnohokrát domnívají, že střídavá péče je *vhodná pro každé dítě každého věku*, nicméně v potaz je důležité brát individualitu dítěte, neboť některé děti se hůře adaptují na střídání prostředí a střídání osob u dítěte, které zajišťují jeho péči. Muži také častěji bagatelizují *domácí přípravu na vyučování* a v této souvislosti nevěnují dítěti takovou pozornost, jakou má dítě u matky. Nutné je si však uvědomit, že špatný školní prospěch je v odůvodněných případech i důvodem ke změně výchovy.

Ženy naopak podle Nováka (2010, s. 17 - 18) operují s argumentem „*dítě patří matce*“, který je v našem prostředí silně upevněn a rovněž potvrzuje argument, že matce není dítě svěřeno, pouze pokud je její osobnost závadová. Matky jsou rovněž bytostně přesvědčeny, že muži se o dítě *nedokáží kvalitně postarat*. Bezpochyby je mužský a ženský styl výchovy a péče o dítě odlišný, nicméně neexistují obecně závazné normy, které by stanovovaly, jak má být o dítě správně pečováno. Ženy oproti mužům také důrazně *řeší praktické otázky* střídavé péče týkající se oblečení, školních pomůcek, sportovního vybavení a předávání těchto věcí. Tyto podmínky realizace střídavé péče je důležité vyřešit, nicméně nejsou důvodem pro její nerealizaci. Matky často upozorňují na to, že dítě bude v případě střídavé péče rozpolceno a nikde *nebude mít domov*, nicméně dítě samo o sobě v případě udržování kvalitních vztahů s oběma rodiči nelpí na prostředí a věcech, právě naopak jistá míra rozmanitosti může být pro dítě a jeho rozvoj přínosná.

Postoj samotných dětí ke střídavé péči je takový, jaký je postoj jejich rodičů, případně rodiče, který je mu citově bližší. Obecně lze říci, že po odeznění prvotního šoku z rozvodu a nově vyvstalých okolností může dobře fungující střídavá péče působit jako stabilizující prvek.

Střídavá péče je institutem, který se v českém prostředí stále rozvíjí a stejně jako na počátku svého vývoje čerpá inspiraci ze zemí zejména západní a severní Evropy, jež mají vyspělejší systémy rodinného práva a střídavá péče je považována za zcela běžnou úpravu péče o dítě po rozvodu manželství rodičů. Pravdou je však fakt, že střídavá péče v podobě, jaká je uplatňována v České republice je podobou oproti těm, které k nám přišly z Evropy, značně modifikovanou.

3.1 Střídavá péče v kontextu Evropy

V Evropě se začaly právní předpisy týkající se střídavé péče objevovat od 80. let minulého století, existují však země, které střídavou péči nemají stále legislativně ukotvenou, přesto je však v praxi realizovaná a není závislá na soudním rozhodnutí. Pokud bychom měli hovořit správně terminologicky, tak bývá v zahraničí užíván spíše pojem společná než střídavá péče a je považována za nejlepší a prvotní alternativu péče o dítě po rozvodu rodičů.

Pro *Německo* je typické, že v rámci řízení o rozvod manželství není řešena otázka úpravy poměrů k dětem. Tyto automaticky přechází do společné péče rodičů, přičemž rodičovská odpovědnost je ponechána oběma. Německo do jisté míry předpokládá vzájemnou dohodu rodičů při řešení záležitostí týkajících se dítěte. V okamžiku, kdy dochází ke sporům ve věci dítěte, existuje zde silná snaha motivovat a vést rodiče k dohodě prostřednictvím odborníků z řad psychologů, sociálních pracovníků či advokátů. V posledních letech se rozvodová praxe v Německu začala řídit podle tzv. Cochemského modelu, jejímž smyslem je vyhrocené rodičovské konflikty řešit smírnou cestou za účelem uzavření dohody, která by byla akceptovatelná a dlouhodobě udržitelná pro všechny zúčastněné. Cochemská praxe se vyznačuje kvalitní kooperací a komunikací rodičů za asistence zúčastněných odborníků, kteří rovněž mezi sebou dokáží spolupracovat. Velkou výhodou této německé praxe je rychlost soudů, s jakou nařizují jednání ve věci rozvodu manželství, první jednání je nařízeno zpravidla do 14 dnů od podání návrhu na rozvod manželství. Smyslem je prevence vzniku obranně-útočných strategií, které v dlouhodobých soudních sporech vznikají. Před samotným jednáním je učiněn pokus o uzavření dohody mezi rodiči

prostřednictvím odboru péče o dítě. V případě konsensu je dohoda předkládána soudu, který ji schválí. V opačném případě jsou rodiče povinni účastnit se jednání v poradně pro rodinu a manželství za účelem opakovaného pokusu o dohodu. V této fázi již většinou rodiče dohodu nacházejí. Rovněž advokáti mají zcela jinou funkci nežli v českém prostředí, kde jsou často znešvařujícím prvkem mezi rodiči. Zcela průkopnickou metodou je pak pravidelné setkávání všech zúčastněných odborníků, kteří se na tomto systému podílí a dále jej rozvíjí. (Matoušek, 2014, s. 17- 20) V momentě, kdy se rodiče nemohou dohodnout ani za asistence odborníků, rozhoduje soud s ohledem na nejlepší zájem dítěte o úpravě rodičovské odpovědnosti a dítě svěří do výlučné péče jednoho z rodičů, přičemž rodičovská odpovědnost a rozhodovací pravomoc je v kompetenci jen jednoho z nich. Druhý rodič je oprávněn se s dítětem stýkat. Z výše uvedeného je tedy patrné, že střídavá resp. společná péče rodičů je první možností, která je v péči o dítě po rozvodu uplatňována.

Švédsko a další skandinávské země jsou státy nejvstřícnější ke střídavé péči. I zde existuje předpoklad dohody rodičů ve věcech vlastního dítěte, tudíž soudy o úpravě poměrů dítěte rozhodují pouze v případech, kde se rodiče nemohou dohodnout. Soud může v rámci střídavé péče rozhodnout o střídání bydlišť, případně určí jednotné bydliště dítěte. Ve Švédsku je porozvodová situace v ohledu dětí taková, že o okolo 90 % dětí pocházejících z rozvrácených rodin pečují rodiče společně a děti tak tráví stejnou dobu s matkou i s otcem. (Jeden domov, 2011)

Rovněž v *Belgii* existuje zákonná přednost střídavé péče před všemi ostatními formami porozvodové úpravy, o které je rozhodováno, pakliže rodiče nejsou schopni dospět ke shodě. Prioritně soud zkoumá, zda je možné realizovat takovou formu péče, kdy by dítě trávilo čas rovným dílem u obou rodičů. Pokud soud shledá, že by střídavá péče nebyla v zájmu dítěte, zvažuje péči výlučnou. (Nezval, 2014, s. 53)

Ve *Francii* oproti předešlým zemím je v rámci rozvodu nutná úprava rodičovské odpovědnosti k dětem. V případě, že rodiče před soudem nevysloví rodičovskou dohodu, je možné dítě svěřit do střídavé péče, přičemž soud upravuje střídání bydlišť obou rodičů, intervaly střídání a podmínky předávání. Rodičovská odpovědnost je oproti výhradní péči ponechána oběma rodičům. (Jeden domov, 2011)

Zákonem upravenou střídavou péči nelze nalézt ve *Velké Británii*, nicméně i přesto je uplatňována u zhruba 20 % dětí, jejichž rodiče jsou rozvedeni. O uzákonění střídavé péče

usilovala před časem skupina radikálně vymezujících se otců, nicméně této snaze nebylo ze strany zákonodárců vyhověno. (Jeden domov, 2012)

Z výše uvedeného vychází, že v každém státě se úprava a pojetí střídavé péče řídí jinými zákonitostmi a jsou pro ni typická určitá specifika, ne jinak je tomu i v koncepci střídavé péče v České republice.

3.2 Specifika střídavé péče

Střídavá péče jako každá forma porozvodové péče o dítě musí být nutně především v souladu se zájmy dítěte a zároveň klade vysoké požadavky na všechny zúčastněné. V okamžiku, kdy se rodiče zabývají úvahami o střídavé péči, by se měli seznámit a zvážit jistá specifika, která střídavá péče s sebou přináší.

Základní otázka střídavé péče, kterou si pokládají nejen rodiče, souvisí s *věkovou hranicí dítěte*, tzn., od kolika let je vhodné začít střídavou péčí realizovat. V zásadě se nedoporučuje u dětí raného věku, tedy zhruba do tří let, neboť v tomto období je dítě vázané na stabilní prostředí, které pro ně znamená pocity bezpečí a jistoty, a citlivě snáší jeho změny. U dětí, jež navštěvují předškolní instituce, je již představa střídavé péče reálnější, avšak je nutné vzít v potaz, zda dítě přechod do mateřské školy zvládlo, adaptovalo se na změnu prostředí a novou autoritu ve výchově, kterou představuje učitelka. Obecně se však psychologové shodují, že střídavá péče není vhodná u dětí předškolního věku, pokud je zde předpoklad, že nebude moci být střídavá péče realizována i v období povinné školní docházky. Záleží samozřejmě však na individualitě každého dítěte a jeho schopnosti se adaptovat na měnící se podmínky. (Klimeš, 2009, s. 13)

Interval střídání při realizaci střídavé péče by se měl co nejvíce podobat přirozenému rodinnému životu, což v praxi samozřejmě není často uskutečnitelné. Vzhledem k tomuto se jako optimální časový úsek jeví týdenní, u starších dětí i čtrnáctidenní, cyklus střídání. U dětí předškolního věku naopak Špaňhelová (2010, s. 139) doporučuje střídání v intervalu 3-2-2 tj. tři dny u matky, dva dny u otce, dva dny u matky, a další týden naopak, tj. tři dny u otce, dva dny u matky, dva dny u otce. Nezbytné je mít upravený interval střídání nejen v běžném kalendářním roce, ale rovněž o letních prázdninách či vánočních svátcích. Konkrétně období vánoc se doporučuje upravit tak, aby dítě strávilo jeden rok Štědrý den u jednoho rodiče, zbylé dva vánoční svátky u druhého rodiče a v dalším roce naopak. Rodiče si toto snadno zapamatují, nicméně pro snadnější orientaci dítěte v cyklech střídání je

vhodné vyrobit dítěti kalendář, kde má přesně obrazně zaznačeno, kdy bude s matkou a kdy s otcem. Cyklus střídání je vhodně nastaven za předpokladu, že se u dítěte neobjevují poruchy adaptace při přechodu mezi rodinnými prostředími, což je rovněž ukazatel toho, že dítě považuje obě prostředí za své domovy. (Špaňhelová, 2010, s. 139 - 140)

Klasické představy o střídavé péči v souvislosti s bydlením jsou takové, že dítě se pravidelně střídá v zázemích svých rodičů. Existuje ovšem k dítěti citlivější varianta střídavé péče, která je založena na skutečnosti, že dítěti je ponecháno jedno stabilní výchovné rodinné prostředí, ve kterém vyrůstalo od svého narození, a střídají se rodiče. Dítě pak zažívá ve své podstatě situaci, jako by byl jeden z rodičů na služební cestě. Tato *atypická forma střídavé péče* je samozřejmě daleko náročnější pro rodiče a to nejen z hlediska jejich střídání, ale také z pohledu materiálního, kdy je nutné mít prakticky troje bydlení. Není proto divu, že tato forma střídavé péče není příliš rozšířená a brzy po svém zavedení se rozpadá. Příčinou není nejenom ekonomická náročnost, ale rovněž nové rodiny rodičů. (Klimeš, 2009, s. 12)

V nedávné minulosti nebylo příliš často hovořeno v kontextu střídavé péče o *vzdálenosti mezi bydlišti rodičů*, neboť bylo víceméně automatické, že střídavá péče předpokládá blízkost bydlišť rodičů. Zcela novátorský pohled na střídavou péči však přinesl v květnu loňského roku nálezný Ústavního soudu ze dne 30. 05. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, který říká, že důvodem pro nenařízení střídavé péče nemůže být sama o sobě velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů. Toto stanovisko je však do jisté míry v rozporu s kritériem střídavé péče, které jasně stanovuje, že dítěti by mělo být po rozvodu rodičů zachováno školní prostředí, zájmová činnost a vrstevnická skupina, neboť toto jsou jistoty, které dítěti po rozpadu rodiny zbyly. Školský zákon v dnešní době umožňuje, aby dítě plnilo povinnou školní docházku současně na dvou základních školách, přičemž jedna z nich je kmenová, ve které dochází ke skládání zkoušek a hodnocení prospěchu. (Nezval, 2014, s. 53)

Jedním z významných kritérií střídavé péče je tzv. *předávání s překryvem*, což v praxi znamená, že rodiče společně při předání dítěte stráví určitý čas, během kterého mají prostor sdělit si důležité informace a události, které se během jejich týdne s dítětem udály. Předpokladem jsou samozřejmě dobré vztahy mezi rodiči a vzájemná komunikace na dobré úrovni. V případě, že tento model funguje, dávají rodiče vzájemnou interakcí dítěti najevo, že o něj mají oba dva opravdový zájem a dítě se od nich učí toleranci a pochopení. (Klimeš, 2009, s. 12)

Diskutovaným tématem je také *určení výše výživného* v případě realizace střídavé péče. V případě podobných majetkových a finančních poměrů rodičů se nabízejí dvě možnosti řešení, které jsou v praxi rovněž uplatňovány. Jednak je možné výživné stanovit oběma rodičům, kteří si je vzájemně hradí, což se jeví jako kontraproduktivní, případně není stanoveno výživné vůbec. Za předpokladu, kdy jeden z rodičů má vyšší příjem oproti rodiči druhému, považuje se za správné výživné stanovit. Nutné je rovněž zohlednit rozsah osobní péče, kterou povinný rodič dítěti poskytuje. V případě stanovení výživného dítěti, jež je ve střídavé péči rodičů, je zapotřebí rozlišovat dva možné účely platby výživného, totiž výživné určené ke spotřebě dítětem a výživné určené ke tvorbě úspor pro dítě. V souvislosti s výživným určeným ke tvorbě úspor není zásadní realizace střídavé péče, tato povinnost by měla být stanovena oběma rodičům v závislosti na jejich majetkových poměrech. (Schön, 2011, s. 13 - 14)

3.2.1 Přednosti střídavé péče

Střídavá péče je propagována zejména díky svým přednostem, které ji odlišují od zavrhané výlučné péče a v praxi neobvyklé péče společné.

Špaňhelová (2010, s. 141) shrnuje pozitiva střídavé péče zejména do oblasti vyváženosti vztahů mezi rodiči a dítětem. Na dítě ve střídavé péči rovnoměrně působí mateřská i otcovská role, na základě které si dítě utváří modely svého chování a jednání v budoucím životě. Střídavá péče v souvislosti s tímto významně omezuje pocity ztráty a zároveň zvyšuje sebeúctu dítěte. Dítě má možnost sledovat vlastnosti, dovednosti a záliby obou rodičů, od kterých se nápodobou učí. Oba rodiče mohou dítěti předávat své zkušenosti, jež v průběhu života nabyly, a dítě z nich může čerpat inspiraci. Dítě má možnost se od obou rodičů učit způsoby řešení různých životních situací. V období puberty je pro dítě rovněž důležité řešit typické otázky dospívání s rodičem stejného pohlaví, rodič opačného pohlaví pak sehrává významnou roli při výběru budoucího partnera.

Výhody střídavé péče nalézají rovněž rodiče, kteří mají možnost se rovnocenně podílet na výchově a utváření osobnosti svého dítěte, předat mu své životní zkušenosti a vybavit jej do života. Zároveň se jim však nabízí možnost odpočinku v době, kdy je dítě u druhého rodiče, rovněž mají příležitost se věnovat sami sobě, svým zálibám, ale také nejrůznější povinnosti mohou zvládat v době, kdy nemají na starost péči o dítě, což jim může ušetřit mnoho starostí a stresu. Rodiči se nabízejí příležitost načerpat novou energii a na dítě se připravit a těšit. (Novák, Průchová, 2005, s. 70)

Postoj rodiče, že dítě nebude mít kvůli střídavé péči nikde domov, se jeví být zcela lichý, neboť dítě vnímá pod pojmem domov něco jiného než dospělý. Stejně jako se dítě cítí jako doma u prarodičů, tak se může cítit i doma u matky a doma u otce. Za předpokladu, že dítě cítí ze strany rodičů podporu, je schopné se zcela přirozeně přizpůsobovat střídání prostředí. (Novák, Průchová, 2005, s. 70)

3.2.2 Úskalí střídavé péče

Jak již bylo řečeno v rozvodovém boji, který proti sobě v mnohých případech vedou rodiče dítěte, není nikdy vítězů, jen poražených. Střídavá péče stejně jako péče výlučná a společná je pouze kompromisem, který neplnohodnotně nahrazuje společnou péči rodičů v úplně fungující rodině.

Střídavá péče je náročná zejména ve svých začátcích, než je nalezen systém, který vyhovuje všem zúčastněným, a než se uhladí počáteční nesrovnalosti. Náročnost střídavé péče rovněž spočívá v ekonomických záležitostech, kdy dítě potřebuje prakticky vše dvakrát, aby se nemuselo stěhovat s velkým množstvím potřebných věcí. Vysoké nároky klade střídavá péče na osobnosti rodičů a jejich vzájemnou kooperaci. (Špaňhelová, 2010, s. 141)

Velký otazník do problematiky střídavé péče v souvislosti vzájemných vztahů rodičů vnesl náleží Ústavního soudu ze dne 26. 05. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, který zastává stanovisko, že za situace, kdy se oba rodiče o své děti aktivně zajímají, jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o jejich zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a kdy děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, nelze střídavou péčí vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči. Obecné soudy tudíž musí při svém rozhodování o péči rodičů, kteří se rozvádějí nebo ukončili společné soužití, vycházet z premisy, že zájem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Toto stanovisko zvedlo v poslední době vlnu nových návrhů na změnu výchovy dítěte, kdy zejména otcové požadují svěřeni dítěte do střídavé péče, nicméně není výjimkou, že tyto návrhy nejsou odůvodněné potřebou změny výchovného prostředí dítěte. Samotné stanovisko Ústavního soudu totiž není dostatečným důvodem pro změnu výchovy dítěte. V souvislosti s tímto názorem Ústavního soudu může docházet k tomu, že bude soudy nařizována střídavá péče i v případech, kde rodiče nejsou schopni adekvátní komunikace, a realizaci střídavé péče bude provázet konfliktní atmosféra a vypjaté vztahy, které budou dítě neurotizovat. (Nezval, 2014, s. 53)

Argumenty hovořící proti střídavé péči poukazující na nejednotnost výchovného přístupu, dítě střídavou péčí ztratí domov či neschopnost komunikace mezi rodiči jsou častokrát pouze záminkou zcela egoistických motivů rodiče, jež má střídavou péči ztratit výhradní postavení ve výchově dítěte. (Novák, Průchová, 2005, s. 69 – 70)

3.3 Předpoklady ovlivňující vhodnost střídavé péče

Střídavá péče umožňuje, aby se na výchově dítěte po rozvodu manželství podíleli oba rodiče stejnou měrou, což je dozajista pro zdravý vývoj dítěte nedocenitelnou hodnotou. Střídavá péče však není vhodná pro každé dítě, stejně tak pro každého rodiče. Jestliže se rodiče rozcházejí ve zlém, panuje mezi nimi nevraživost, komunikace se uskutečňuje na úrovni hádek a obviňování, není střídavá péče vhodná, právě naopak by mohla na dítěti zanechat nedozírné následky. Obecně můžeme říci, že střídavá péče je taková, jací jsou její aktéři, zvláště pak rodiče.

Základní a zcela nenahraditelné předpoklady pro úspěšnou střídavou péči, ve které by dítě prospívalo, můžeme směřovat do několika oblastí.

Nezastupitelným kritériem ovlivňující vhodnost střídavé péče je *osobnostní zralost rodičů*, jakožto realizátorů střídavé péče. Rodiče musí disponovat přiměřenými osobnostními rysy, které se zejména vyznačují schopností tolerance a dobrou vůlí dohodnout se v zájmu dítěte. V průběhu rozvodového řízení je častokrát těžké nebýt ovlivněn manželskými neshodami, nicméně kultivovaní rodiče, kteří skutečně hájí zájmy dítěte, dokáží křivdám, jež na nich rozvod zanechal, čelit. Vyrovnané osobnosti obou rodičů, kteří jsou schopni zachovávat výchovnou rodičovskou koalici, je tedy prvním, nicméně ne jediným, předpokladem pro úspěšnou střídavou péči. (Novák, 2000, s. 43)

Vhodnost střídavé péče by měla být posuzována rovněž s ohledem na *přání dítěte, rodičů*, případně dalších zúčastněných. V okamžiku, kdy je střídavá péče nařízena proti vůli jednoho z rodičů nebo jeho souhlasné prohlášení mělo pouze proklamativní charakter, je vysoce pravděpodobné, že tento rodič bude střídavou péči bojkotovat a nebude přijímat veškeré závazky z ní plynoucí. Přání dítěte je z hlediska střídavé péče nezbytné, u dětí mladších se ke zjištění názoru využívají techniky kresby, u dětí starších 12 let se jedná o klasický rozhovor, pokud se však dítě vyjadřuje ke střídavé péči záporně, měli by všichni zúčastnění toto stanovisko akceptovat. V okamžiku, kdy dítě střídavou péči potažmo styk s druhým rodičem odmítá, je zejména na rodičích, aby se snažili tuto averzi u dítěte a

rovněž sami v sobě odstranit. Rodiče by se měli zasadit o to, pakliže uvažují o střídavé péči, aby dítěti vysvětlili její fungování, své představy a rovněž vzali v úvahu názory dítěte a jeho postřehy. Střídavá péče by měla být s ohledem na nejlepší zájmy dítěte nařizována za předpokladu, že si takové řešení přejí rodiče i dítě. (Klimeš, 2009, s. 8 - 10)

Důležitým aspektem vhodnosti střídavé péče je již zmíněná *vzájemná komunikace a domluva mezi rodiči*, nicméně nejedná se pouze o vyjádření souhlasu s realizací střídavé péče, nicméně i nalézání shodných a vyhovujících řešení týkajících se podmínek samotné realizace. Rodiče musí kooperovat a ve vzájemné shodě vyřešit otázku, kde bude mít dítě trvalý pobyt, kdo bude příjemce sociálních dávek, který z rodičů bude uplatňovat daňové zvýhodnění na vyživované dítě, jakým způsobem bude docházet k předávání dítěte, co všechno si rodiče budou předávat a co nikoli, musí být rovněž vyřešena finanční stránka věci, co bude který rodič platit. S tímto souvisí rovněž odpovědnost rodičů ve vztahu k dítěti, tudíž v době, kdy je dítě u matky nese za dítě a záležitosti jeho se týkající odpovědnost ona, v případě otce naopak. (Novák, 2000, s. 43)

Neméně zásadní otázkou je i *vzdálenost bydlišť rodičů*, ve kterých se má střídavá péče fakticky realizovat. I přes výše uvedená stanoviska ústavních soudců, kteří ve velké vzdálenosti mezi rodiči neshledávají zásadní problém, se většina odborníků z řad psychologů a sociálních pracovníků domnívá, že vzdálenost mezi jednotlivými bydlišti by neměla být v takovém rozsahu, aby dítě bylo nuceno střídat školská zařízení, zájmové činnosti a okruh vrstevníků. (Dudová, Hastrmanová, 2007, s. 75)

S ohledem na vývojové zákonitosti dítěte lze předpoklady ovlivňující vhodnost střídavé péče shrnout následujícím způsobem:

- střídavá péče je vhodná u dětí starších pěti let,
- intervaly střídání by se měly opakovat v cyklech sedm až čtrnáct dní,
- dítěti bude zachováno známé školní prostředí a zájmová činnosti,
- dítě bude i nadále docházet ke známému pediatrovi, zubaři a dalším lékařům,
- dítěti bude umožněn kontakt s druhým rodičem v rámci pobytu u rodiče prvního,
- střídavá péče předpokládá nutnost kvalitní komunikace mezi rodiči. (Kovářová, 2014, s. 3)

Střídavá péče může být v jednom případně velmi užitečnou a kvalitní formou porozvodové péče o dítě, v případě druhém může zneurotizovat a ztraumatizovat všechny její aktéry, zvláště pak dítě. Při rozhodování o střídavé péči je nutné důsledně posuzovat všechny její

aspekty v kontextu individuality každé rodiny. Konečné rozhodnutí je plně v kompetenci opatrovnických soudců okresních či případně v odvolacím řízení soudců krajských, nicméně jejich stanovisko vychází z nashromážděných informací získaných od rodičů, advokátů, soudních znalců ale také sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí, jež v řízení o svěřeni dítěte do péče vystupují jako kolizní opatrovníci.

4 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK A JEHO ROLE PŘI ROZVODU

V průběhu řízení o rozvod manželství se rodiče dětí setkávají s řadou osob, jež jsou jim více či méně nápomocní při řešení rodinné situace. Prvním z nich je častokrát *advokát*, se kterým rodič sepisuje návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému dítěti a žalobu na rozvod manželství, rovněž je jeho úkolem hájit zájmy svého klienta v rámci majetkového vyrovnání manželů. Stává se, že v momentě kdy se dají věci ohledně rozvodu manželství do pohybu, si partneři uvědomí důležitost rodiny a jejího fungování a rozhodnout se, že využijí služeb *psychologa a pracovníka manželské a rodinné poradny*, za jehož asistence se snaží o záchranu rodiny. V případě, že mezi rodiči vznikají neustále konflikty, mohou se v rámci mediačního sezení setkat s *mediátorem*, který by měl společně s rodiči hledat možnosti řešení rodinné situace za účelem uzavření dohody např. ve věci péče o dítě. V okamžiku, kdy nejsou rodiče schopni konsenzu ani prostřednictvím mediace, se zpravidla dostávají k *soudnímu znalci*, jež má za úkol posoudit jejich výchovné schopnosti a vzájemné vztahy mezi dítětem a rodiči. V rámci soudního řízení se rodiče bezpochyby dostávají do kontaktu s opatrovnickými a rozvodovými *soudci*, jež mají v jejich případě rozhodovací pravomoc. V neposlední řadě mezi tyto osoby patří i *sociální pracovník* orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jehož funkcí je výkon kolizního opatrovnictví v řízení o svěřeni dítěte do péče a stanovení výživného, případně v řízení o úpravu styku s rodičem. (Bakalář et al, 1996, s. 76)

Novotná, Burdová a Riedlová Jurková (2014, s. 25) sociálně-právní ochranu dětí definují jako „zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“ V poslední době se zdůrazňuje potřeba sanace rodiny, tj. působení vedoucí k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, jež nemůže vyrůstat ve vlastní rodině.

Sociálně-právní ochrana dětí je vykonávána centrálně veřejnými orgány a orgány státní správy, nezbytná je však lokální úroveň sociálně-právní ochrany, kterou zajišťují klíčoví sociální pracovníci, jež jsou s rodinou v pravidelném kontaktu, znají dítě, rodiče a širší rodinné souvislosti a rovněž mají povědomí o návazných službách, které mohou být rodině v rámci výkonu sociálně-právní ochrany doporučeny případně nařízeny. (Pemová, Ptáček, 2012, s. 27)

Sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí zastává v rámci své profese mnoho činností, jež vykonává v zájmu a pro blaho nezletilých dětí. Jedná se zejména o poradenství a sociální práci spojenou s ochranou dětí před týráním, zanedbáváním a zneužíváním, náhradní rodinou péčí, výkonem sociální kurately u dětí a mládeže s výchovnými problémy, a rovněž i činnosti týkající se výkonu kolizního opatrovnictví v rámci soudních řízení ve věcech péče o nezletilé dítě. (Bakalář et al, 1996, s. 91)

4.1 Kolizní opatrovnictví

Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí bývá místně příslušným soudem ve smyslu ustanovení § 943 zákona č. 89/2012 Sb., občanských zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s ustanovením § 17 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v rámci rozvodových řízení týkajících se nezletilých dětí jmenován opatrovníkem, jehož funkcí je zastupovat a hájit zájmy nezletilého dítěte, neboť se jedná o případ, kde by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo rodiči navzájem. (Novotná, Burdová, Riedlová Jurková, 2014, s. 108)

Kolizní opatrovník má v souladu s ustanovením § 31 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, totožné postavení jako zástupce účastníka řízení na základě procesní plné moci tj. např. advokáta, podpůrce. Soudem jmenovaný opatrovník dítěte vykonává v zájmu nezletilého všechna procesní práva účastníka řízení. Dítě zastupuje v průběhu celého soudního řízení až do právní moci rozhodnutí okresního či v případě odvolacího řízení krajského soudu. Právem kolizního opatrovníka je nahlížet do soudního spisu, účastnit se soudního jednání, klást otázky ostatním účastníkům řízení, právo na obdržení soudního rozhodnutí, které je posléze součástí spisu vedeného místně příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, a právo podat proti rozhodnutí soudu I. stupně odvolání. Naopak povinnostmi kolizního opatrovníka je navrhnout důkazy k prokázání svých tvrzení a sdělit soudu skutečnosti významné pro dané řízení. (Bakalář et al, 1996, s. 92 - 93)

Smyslem kolizního opatrovnictví je hájit nejlepší zájem dítěte, který je předním hlediskem sociálně-právní ochrany. Zájem dítěte je shledáván v uskutečňování určitého práva v konkrétní záležitosti dotýkající se dítěte a nelze jej podřídít zájmům jiných osob. Zájem dítěte však nelze stavět pouze na momentálním přání dítěte a citových vazbách k rodičům. V zájmu nezletilého dítěte je nutné uvažovat i do budoucna a zvažovat důsledky vyhovění aktuálnímu přání dítěte, které by mohlo mít v kontextu rozvodu manželství za následek

nevyhovující vztahy s jedním z rodičů a do jisté míry i pokřivení charakteru dítěte. Soud však musí s ohledem na věk a rozumovou vyspělost zkoumat názor dítěte, neboť být slyšen a vyjádřit se k záležitosti jeho se týkající je i jedním z práv dítěte. Soud si může vyslechnout dítě sám, častěji tak činí prostřednictvím kolizního opatrovníka. (Matoušková, 2010, s. 3)

V okamžiku, kdy je příslušný úřad obce s rozšířenou působností, jež vykonává sociálně-právní ochranu dětí, jmenován do funkce opatrovníka dítěte v řízení o úpravu výchovy a výživy nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu manželství rodičů, je nezbytné, aby sociální pracovník zkontaktoval rodinu a započal s ní pracovat v kontextu sociální práce. Stává se, že již před samotným jmenováním opatrovníkem je sociální pracovník s rodinou, případně jedním z rodičů v kontaktu, nejčastěji v souvislosti s poskytnutím sociálně-právního poradenství.

Sociální pracovník – kolizní opatrovník, po němž opatrovnícký soud žádá zprávu a stanovisko k danému návrhu rodičů, na jehož základě bylo zahájeno řízení ve věci svěřeni dítěte do péče a stanovení výživného, má povinnost prošetřit rodinnou situaci, přičemž informace by měl získávat z následujících zdrojů:

- pohovorem s matkou i otcem,
 - realizovaným sociálním šetřením,
 - pohovorem s nezletilým dítětem,
 - informacemi ze strany dětského lékaře, vzdělávacích institucí, zástupců obce.
- (Matoušková, 2010, s. 12)

Důležitým a zpravidla prvním krokem je *pohovor s rodiči* za účelem zjištění stávající situace v rodině, ale rovněž může mít pohovor intervenční charakter, pokud rodič, který návrh nepodával, není o tomto informovaný nebo s návrhem nesouhlasí. Sociální pracovník by měl mít zájem rovněž na smírném řešení rodinné situace a měl by se snažit zprostředkovat společné jednání za účelem dohody rodičů ohledně výchovy a výživy nezletilého dítěte. V případě, že se dohoda prostřednictvím opatrovníka nezdařila, lze doporučit ve výjimečných případech i nařídít mediační sezení rodičů. (Matoušková, 2010, s. 7)

Sociální pracovník by měl rodinu v rámci *sociálního šetření* navštívit v místě bydliště, čímž se mu nabízí možnost poznat a objektivně posoudit podmínky, ve kterých nezletilé dítě žije. Při šetření získává sociální pracovník skutečnosti o ekonomických, bytových a

výchovných poměrech rodiny. Při sociálním šetření jsou zjišťovány fakta o zaměstnání rodičů, výdělkových poměrech, finančních závazcích, dále je zkoumána velikost a kvalita vybavení bytu a domácnosti a z hlediska výchovných poměrů pak údaje o míře podílení se na výchově a péči o dítě, vztahy mezi členy rodiny a představy o porozvodovém uspořádání rodiny. (Bakalář et al, 1996, s. 93 – 94)

V rámci sociální šetření se považuje za významné učinit *pohovor s nezletilým dítětem* za účelem zjištění názoru a přání v záležitosti porozvodového uspořádání. V domácím prostředí se zpravidla podaří sociálnímu pracovníkovi navázat s dítětem kontakt snáze než na formální půdě úřadu. Nezbytným předpokladem k vedení pohovoru s dítětem je, že dítě je ze strany rodičů již o rozvodu manželství informováno. K dítěti je nutno přistupovat citlivě a s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost, na základě tohoto rovněž i posuzovat věrohodnost jeho výpovědi. (Matoušková, 2010, s. 10 – 12)

Cenným zdrojem informací jsou pro kolizního opatrovníka zejména v těžkých případech údaje získané ze strany *školských institucí, dětských lékařů a jiných odborníků*, jež jsou s rodinou v pravidelném kontaktu a k poměrům v rodině se mohou adekvátně vyjádřit. (Matoušková, 2010, s. 12)

Na základě zjištěných skutečností podává kolizní opatrovník soudu zprávu o poměrech v rodině a rovněž k celé věci zaujímá v souladu se zájmy dítěte své stanovisko, tj. podává návrh, kterému z rodičů svěřit dítě do péče s ohledem na potřeby dítěte, a povinnému rodiči vzhledem k jeho schopnostem a možnostem stanovit výši výživného. (Bakalář et al, 1996, s. 94 – 95)

Ze strany kolizního opatrovníka jsou rodiče ve věci péče o dítě pro dobu po rozvodu manželství v první řadě vedeni k uzavření dohody. V mnoha případech se stává, že prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí rodiče k dohodě nedospějí, proto jsou jim dále doporučovány služby manželských poraden či mediace.

4.2 Rodinná terapie a mediace

Rodinnou terapii a mediaci mohou využít rodiče k řešení své rozvodové situace zcela dobrovolně, což je samozřejmě výhodnější z hlediska jejich motivace, se kterou do tohoto procesu vstupují. Dle ustanovení § 474 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, však může soud za účelem ochrany zájmu dítěte

uložit rodičům na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo na rodinné terapii.

Dle Bakaláře et al (1996, s. 162) je mediátor, který se zabývá opatrovnickými záležitostmi, nestrannou osobou, která napomáhá konstruktivně řešit spor rodičů nekonfliktním a kooperativním způsobem. Mediátor usnadňuje komunikaci mezi rodiči, snaží rodiče nenásilnou formou přivést k dohodě, která by vyhovovala všem zúčastněným stranám a zejména dětem. Proces mediace klade důraz na odpovědnost rodičů za jejich rozhodnutí, jež ovlivní jejich děti.

Rodinná terapie se zaměřuje na rodinný systém a svoji pozornost nejčastěji věnuje vztahům rodičů a dětí. Role terapeuta spočívá jednak v poradenské činnosti ale z větší části je zaměřena na iniciování pozitivních změn rodinného systému. (Novák, 2013, s. 153 – 154)

Úspěšná mediace a rodinná terapie posilují sebeúctu všech zúčastněných, u rodičů se obnovuje ztracená důvěra v jejich schopnost vzájemně a účelně kooperovat v zájmu uspokojení potřeb svých dětí. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí, které rodiče v rámci terapie či mediace učiní, je jejich vlastním rozhodnutím, jsou i více motivováni dohodu dodržovat. Obě metody jsou prospěšné i pro děti, které nemusí čelit tak častým konfliktům mezi rodiči a rovněž budou ušetřeny znaleckému posuzování soudního znalce, ke kterému opatrovnický soudce v případě dohody rodičů jen stěží přistoupí. (Bakalář et al, 1996, s. 163 – 164)

Nutno podotknout, že ani rodinná terapie či mediace nejsou prostředky všemocnými, a pokud jsou rodiče, případně jeden z nich, klienti nemotivovaní, je práce s nimi i pro zkušeného terapeuta a mediátora obtížná. Rodiče by si měli uvědomit, že pokud dostanou od opatrovnického soudce či sociálního pracovníka příležitost účastnit se rodinné terapie nebo mediace, měli by toto přijmout jako příležitost rozhodnout o svých dětech sami za spolupráce druhého rodiče. V okamžiku, kdy tohoto nejsou schopni a tuto šanci v plném rozsahu nevyužijí, musí se smířit s tím, že o jejich životě a životě jejich dětí budou rozhodovat cizí osoby.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Empirická část diplomové práce se zabývá fenoménem střídavé péče, který je pojímán z pohledu sociálních pracovníků, kteří vykonávají sociálně-právní ochranu dětí. Praktická část je koncipována kvalitativním přístupem, neboť jak uvádí Švaříček (cit. podle Švaříček a Šedřová, 2007, s. 24 - 25), jeho smyslem je hluboké ponoření se do problému a zkoumat jej v celé jeho šíři, což je i jedním z cílů této práce.

Kvalitativní výzkum je specifický tím, že výzkumník nestanovuje hypotézy a proměnné. Po sesbírání dostatečného množství validních dat se sledují pravidelnosti a stanovují se závěry, které však nelze zobecňovat. Tyto jedinečné závěry náleží pouze danému výzkumnému vzorku, který data poskytl.

Dle Miovského (2006, s. 26) se kvalitativní výzkum mj. neomezuje na vybrané proměnné, avšak prostor zůstává zpravidla hodně volný a badatel až v průběhu výzkumu stanovuje, jaký mají proměnné význam a jak se vzájemně ovlivňují. Dále uvádí, že výzkumník je sám přímým účastníkem výzkumu. Konstatuje, že není nezávislého badatele, protože ten je součástí rozličných vazeb (sociálních, psychologických, atd.), a proto také neexistuje zcela nezávislý kvalitativní výzkum. Ani jeden výzkumník není bez nějaké předpojatosti, je ovlivněný vlastními zkušenostmi, s tím je nezbytné v kvalitativním výzkumu počítat. Zdůrazňuje, že osobní vztah s účastníky výzkumu je hlavní podmínkou jeho úspěšnosti. Hodnověrnost vztahu zařazuje mezi základní kritéria validity, platnosti výzkumu. Zdůrazňuje jedinečnost a neopakovatelnost kvalitativního výzkumu. Je zásadní, kdo výzkum realizuje, jak komunikuje, jaké má chování, stejně jako záleží na prostoru a čase.

Pro každý výzkum je nezbytné specifikovat výzkumný problém, v němž výzkumník stanovuje předmět bádání. Definování výzkumného problému je základem pro další postup ve výzkumu. (Gavora, 2000, s. 13.)

Výzkumný problém diplomové práce je zaměřen na popsání specifík střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

5.1 Fáze výzkumu

Před samotnou realizací výzkumu je nutné uvědomit si jeho fáze, jednotlivé kroky, které vedou výzkumníka ke kýženému cíli výzkumu.

V první fázi, fázi přípravy, se tedy výzkumník zamýšlel nad stanovením výzkumného problému a výzkumných cílů, které korespondují s teoretickými východisky tedy teoretickou částí diplomové práce. Následně si výzkumník volil výzkumný soubor, metodu sběru dat a následně si připravil strukturu rozhovoru včetně záznamového archu.

Ve druhé fázi sběru dat došlo k samotné realizaci sběru dat formou polostrukturovaného rozhovoru s respondenty, který byl zaznamenávaný na diktafon.

Ve fázi zpracování dat došlo nejprve k doslovné transkripci rozhovorů do písemné podoby, dále k uvědomění si použití techniky analýzy získaných dat a k následné analýze získaných údajů.

V poslední fázi výzkumu interpretace získaných dat výzkumník vykládá a objasňuje získané informace.

5.2 Stanovení výzkumných cílů

Každá lidská činnost, aby měla svůj smysl, musí být motivována dosažením určitého konkrétního cíle. Tedy i pro výzkum je nezbytné stanovení výzkumných cílů, na jejichž základě je postavena celá empirická část diplomové práce. Hlavním cílem je popsání specifík střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí za účelem vytvoření praktického manuálu pro práci s rodiči, jež mají nebo usilují o svěřením dítěte do této formy porozvodové či porozchodové úpravy poměrů k dítěti.

K dosažení hlavního cíle diplomové práce je zapotřebí mít stanovené rovněž i dílčí cíle vedoucí k naplnění hlavního cíle práce.

Dílčí cíle jsou tedy definovány následujícím způsobem:

1. Zjistit, jaká je motivace rodičů ke svěřením dítěte do střídavé péče.
2. Zjistit, jakou roli hraje při realizaci střídavé péče komunikace mezi rodiči.
3. Zjistit, v jakých případech je střídavá péče nejvhodnější porozvodovou formou péče o dítě.
4. Zjistit, za jakých podmínek nelze v zájmu dítěte střídavou péči realizovat.
5. Zjistit, jaké podmínky ovlivňují realizaci střídavé péče.
6. Zjistit, jaký vliv má střídavá péče na dítě.
7. Zjistit, jakou úlohu v kontextu střídavé péče zastává sociální pracovní orgánu sociálně - právní ochrany dětí.

5.3 Specifikace výzkumných otázek

Pro kvalitativní výzkum je rovněž nezbytné specifikovat výzkumné otázky, které korespondují s výzkumnými cíli.

Hlavní výzkumná otázka je formulována do následující podoby: **"Jaká jsou specifika střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí."**

Dílčí výzkumné otázky zní:

1. Jaká je motivace rodičů ke svěření dítěte do střídavé péče?
2. Jakou roli hraje při realizaci střídavé péče komunikace mezi rodiči?
3. V jakých případech je střídavá péče nejvhodnější porozvodovou formou péče o dítě?
4. Za jakých podmínek nelze v zájmu dítěte střídavou péči realizovat?
5. Jaké podmínky ovlivňují realizaci střídavé péče?
6. Jaký vliv má střídavá péče na dítě?
7. Jakou úlohu v kontextu střídavé péče zastává sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

5.4 Výzkumný soubor

Základní soubor tvořili sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí obcí s rozšířenou působností spadajících do bývalého okresu města Třebíče v Kraji Vysočina.

Výzkumný soubor byl vybrán záměrným dostupným výběrem na základě stanovených kritérií následujícího charakteru:

1. praxe sociálního pracovníka v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany dětí musí přesahovat hranici jednoho roku,
2. znalost problematiky porozvodové/porozchodové úpravy poměrů k nezletilým dětem,
3. ochota a souhlas sociálního pracovníka s poskytnutím rozhovoru.

Výzkumný soubor se skládá ze sedmi sociálních pracovníků, resp. referentů sociálně-právní ochrany dětí při městských úřadech obcí s rozšířenou působností, kteří se v rámci výkonu své pracovní náplně zabývají sociálně-právní ochranou dětí.

Konkrétně se jedná o zaměstnance městských úřadů obcí s rozšířenou působností:

- města Třebíče,
- města Náměšť nad Oslavou,
- města Moravské Budějovice.

5.5 Metoda sběru dat

Rozhovor je strukturovaný dialog, který výzkumník reguluje za pomoci hlavních, navazujících a pátracích otázek. Hlubkový rozhovor je výsledkem součinnosti badatele a respondenta. Jeho charakteristikou ve výzkumu je asymetrie moci. Na jedné straně stojí badatel, jenž přišel, aby uskutečnil výzkum, na straně druhé je účastník rozhovoru, tedy ten, který odpovídá, poskytuje informace. (Švaříček, Šed'ová et al., 2007, s. 162)

"Polostrukturovaný rozhovor je zřejmě vůbec nejrozšířenější podobou metody interview. Vyžaduje náročnou technickou přípravu a vyžaduje vytvořit si určité schéma, které je pro tazatele závazné." (Miovský, 2006, s. 159)

Metodou sběru dat byl po úvaze zvolen polostrukturovaný rozhovor, který je rozčleněn do sedmi tematických okruhů. Pro účel realizace interview byl vypracován záznamový arch (viz příloha P I), který posloužil jako subvence k vymezeným oblastem, které korespondují s hlavními a dílčími výzkumnými otázkami.

Pro úplnost uvádíme jednotlivé okruhy:

- motivace ke střídavé péči,
- střídavá péče a komunikace,
- střídavá péče a rodinné poměry,
- střídavá péče jako nejlepší volba,
- střídavá péče jako trauma,
- střídavá péče a její vliv na dítě,
- střídavá péče v kontextu OSPOD.

5.6 Způsob zpracování dat

Získaná data byla zpracována následujícím postupem:

1. Data byla fixována pomocí audiozáznamu na diktafon.
2. Data byla přesnou transkripcí převedena do textové podoby.
3. Byla provedena úprava textu pomocí techniky kódování.

4. Byla provedena analýza dat.
5. Byla provedena interpretace dat.

6 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Terénní část výzkumu byla realizována po předchozí osobní či telefonické domluvě se sociálními pracovníky sociálně-právní ochrany dětí v následujících dnech a hodinách:

- město Náměšť nad Oslavou - 08. 01. 2016 od cca 8.00 hodin,
- město Třebíč - 12. 01. 2016 od cca 13.30 hodin,
- město Třebíč - 27. 01. 2016 od cca 09.00 hodin,
- město Moravské Budějovice - 28. 01. 2016 od cca 13.00 hodin,
- město Moravské Budějovice - 29. 01. 2016 od cca 8.00 hodin,
- město Třebíč - 02. 03. 2016 od cca 8.00 hodin,
- město Náměšť nad Oslavou - 04. 03. 2016 od cca 8.00 hodin.

Rozhovory byly realizované se sedmi sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí třech obcí s rozšířenou působností, konkrétně Městského úřadu v Náměšti nad Oslavou, Městského úřadu v Moravských Budějovicích a Městského úřadu v Třebíči. Všechny rozhovory byly realizované v budově Městského úřadu v Třebíči, v prostorách Odboru sociálních věcí, oddělení sociálně právní ochrany dětí, kde je samotný výzkumník zaměstnán.

Oslovení respondenti byli před samotným uskutečněním rozhovorů seznámeni s tématem, cílem a účelem výzkumu.

Ústně vyjádřili svůj souhlas s realizací výzkumu i s pořízením audiozáznamu na diktafon. Získaná audio data byla následně doslovnou transkripcí přepsána do písemné podoby (viz příloha P II - PVIII). V doslovných prepisech nejsou uváděna v textu žádná jména a příjmení, názvy měst ani další údaje, které by umožnili identifikovat osobu respondenta.

Vzhledem k tomu, že se jedná o rozhovory polostrukturované, bylo využito záznamového archu jako podpory pro dodržení stanovených okruhů, které korespondují s hlavní a dílčími výzkumnými otázkami.

Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí 24 - 42 minut.

6.1 Charakteristika výzkumného souboru

Na uvedení samotného výzkumu si dovolíme charakterizovat jednotlivé respondenty a to v pořadí, v jakém s nimi byl realizován rozhovor. Cílem je seznámit s obecnými údaji, které

však neodhalí identitu jednotlivých respondentů, tudíž zůstane zachována i zásada anonymity.

Respondent č. 1

Respondent č. 1 je žena s vyšším odborným vzděláním, které je 37 let. Je rozvedená a má dvě děti. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici sociální pracovníce, kde její délka praxe jsou 2 roky. Za poslední rok řešila dva případy nezletilých dětí svěřených do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 5 tisíci obyvateli.

Respondent č. 2

Respondent č. 2 je žena se středoškolským vzděláním, které je 61 let. Je rozvedená a má dvě děti. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici sociální pracovníce, kde její délka praxe je 18 let. Za poslední rok neřešila žádný případ nezletilého dítěte svěřeného do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 37 tisíci obyvateli.

Respondent č. 3

Respondent č. 3 je žena s vysokoškolským magisterským vzděláním, které je 45 let. Je vdaná a má dvě děti. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici sociální pracovníce, kde délka její praxe jsou 2 roky. Za poslední rok řešila čtyři případy nezletilých dětí svěřených do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 37 tisíci obyvateli.

Respondent č. 4

Respondent č. 4 je žena s vysokoškolským magisterským vzděláním, které je 32 let. Je vdaná a má jedno dítě. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici sociální pracovníce, kde délka její praxe jsou 2 roky. Za poslední rok neřešila žádný případ nezletilého dítěte svěřeného do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 8 tisíci obyvateli.

Respondent č. 5

Respondent č. 5 je žena s vysokoškolským bakalářským vzděláním, které je 26 let. Je vdaná, bezdětná. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici sociální pracovníce, kde délka její praxe jsou 2 roky. Za poslední rok řešila pět případů nezletilých dětí svěřených do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 8 tisíci obyvateli.

Respondent č. 6

Respondent č. 6 je žena se středoškolským vzděláním, které je 43 let. Je vdaná a má dvě děti. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici pracovnice pro náhradní rodinnou péči, dříve na pozici sociální pracovnice, kdy délka její celkové praxe je 21 let, pozici sociální pracovnice vykonávala 16 let. V současné době je rovněž zástupce vedoucí oddělení. Za poslední rok neřešila žádný případ dítěte svěřeného do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 37 tisíci obyvateli.

Respondent č. 7

Respondent č. 7 je žena s vysokoškolským magisterským vzděláním, které je 47 let. Je vdaná a má dvě děti. Vykonává sociálně-právní ochranu dětí na pozici sociální pracovnice, kdy délka její praxe je 13 let. Za poslední rok řešila dva případy nezletilých dětí svěřených do střídavé péče. Je zaměstnankyní města s přibližně 5 tisíci obyvateli.

6.2 Analýza dat v kategorickém pojetí

Analýza kvalitativních dat je založena na systematickém nečíselném organizování dat s cílem rozkrýt témata, pravidelnosti, kvalitu a vztahy. (Hendl, 2005 cit. podle Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 207)

Analýza výzkumných dat je v prvotní fázi provedena prostřednictvím otevřeného kódování, jehož cílem je hledání opakujících se pravidelností v jednotlivých odpovědích respondentů. Samotná technika otevřeného kódování je v praxi realizována tak, že ke každé otázce je stanovena kategorie a následný kód, popř. soubor kódů. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 211)

Dílčím postupem analýzy dat byla zvolena technika vytváření trsů, jejímž principem je seskupení a vytvoření konceptů jednotlivých výroků do skupin (trsů). Tyto trsy vznikají na základě podobnosti mezi jednotlivými výroky. (Miovský, 2006, s. 221)

Posledním dílčím krokem analýzy dat je technika vyložení karet, která je založena na principu vyložení resp. interpretování obsahu jednotlivých skupin (trsů) otázek. (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 226)

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Jaká je motivace rodičů ke svěřeni dítěte do střídavé péče?

Dílčí výzkumná otázka č. 1 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **motivace rodičů** a byla vytvořena z kódů: **zájem na výchově, kompromis, výživné, msta, styk, vztah s dítětem.**

Hlavním cílem první dílčí otázky bylo od pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí zjistit, jaká je motivace rodičů, kteří chtějí svěřit své nezletilé dítě do střídavé péče. Tento cíl je důležitý zejména z toho důvodu, že je nezbytné, aby sociální pracovník, který s rodinou spolupracuje, znal jednotlivé pohnutky rodičů, které je vedou k usilování o svěřeni dítěte do střídavé péče, neboť je to právě motivace rodičů, která pomáhá rozklíčovat sociálním pracovníkům, zda je střídavá péče v zájmu nezletilého dítěte či nikoli.

Nyní budeme postupovat tak, že uvedeme, co který respondent k dané výzkumné otázce sdělil a na konci bude vždy provedeno dílčí shrnutí jejich výroků.

Respondent č. 1: *„Tak víceméně je to zájem na výchově dětí, aby se mohli podílet oba stejnou měrou. Být s těma dětma, věnovat se jim po stránce, což je stanoveno i v zákoně, citové, morální, aby věděli o docházce do školy a tak podobně. Aby věděli, že existuje jak maminka, tak tatínek a že mají oba rovnocenné, jak jsi řekla kompetence ve výchově, podílení se na výchově.“*

Respondent č. 2: *„Tak ráda bych se domnívala, že tou hlavní pohnutkou je to, aby se mohli rovnoměrně podílet na jeho výchově. Dost často to bývá ale i to, že chce ten z manželů, který nemá šanci nebo se domnívá, že nezíská dítě do své výlučné péče, tak chce tou střídavou výchovou docílit jakéhosi kompromisu.“*

Respondent č. 2: *„... aby se mohli podílet na výchově dítěte stejnou měrou jako matka. Mají silný citový vztah k tomu dítěti a mají obavy, že pokud by bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky, tak třeba mohou mít problém s kontaktem s tím dítětem, jo, že se nedomluví na styku.“*

Respondent č. 2: *„... někdy je to bohužel důvod i vyřizování si nějakých osobních účtů s tou matkou. Teda říkám s matkou, protože častěji to bývají matky, kterým jsou děti svěřovány. Obecně ten rodič, který nebude mít dítě svěřeno do péče, tak to řeší tímto způsobem, že se domáhá nařízení střídavé výchovy.“*

Respondent č. 3: „Většinou bych řekla, že je to jen ta msta druhého rodiči, málokdy je to ten zájem dítěte. Myslím si, že ty rodiče chtějí zkomplikovat život tomu druhému, ale málokdy se dívají na to, kde je skutečně zájem toho dítěte.“

Respondent č. 4: „Já si myslím, že pokud k tomu dojde, tak to často bývá na základě dohody rodičů. Tím že jeden rodič chce tomu druhému dát případně stejný podíl na výchově dítěte, co má on. Pak taky se obávám, že to bývá ten důvod, že si jeden z rodičů si myslí, že nemusí platit výživný při střídavé péči, případně je to výživné o dost nižší. Pak to taky může být ten důvod, že jeden z rodičů chce udělat naschvál tomu druhému rodiči, tím že často slychávám věty, tak když něco, tak já zažádám o střídavou péči. Jakoby to bývá forma výhrůžky a tady u těch případů se stává, že to ten rodič neudělá, ale i ten důvod si myslím, že je tam nějaký, dejme tomu, naschvál, vyřizování si účtů mezi rodiči. Většinou to nebývá ten prospěch toho dítěte, to bývá asi v minimálním procentu.“

Respondent č. 5: „Tak ono toho bude asi víc, ale myslím si, že se třeba snaží stabilizovat to, aby mělo to dítě oba dva rodiče. Nebo se také snaží o takový protiútok, aby měli alespoň něco. Mě to přijde tak, že když maminka podá návrh na to, aby dítě svěřený jí do péče, tatínek chce prostě, aby dítě bylo svěřeno jemu do péče, tak střídavá péče je takový kompromis.“

Respondent č. 6: „Tak někdy to může být chuť pomstít se tomu druhému rodiči a neudělat mu to jednodušší, i takové situace jsou. Na druhou stranu to jsou i ty vztahy s dětmi, pokud to všechno v rodině funguje a jsou schopni se domluvit, což si myslím, že je ten největší základ střídavé péče, jinak nemá vůbec smysl se s ní zabývat. Takže to může být tak i tak. Je to o těch rodičích, jak moc jsou ochotni a schopni spolu komunikovat a s čím se rozcházejí.“

Respondent č. 7: „Tak většinou si myslím, že ti otcové chtějí dokázat, že jsou schopni se o to dítě postarat. Zpočátku je to asi to, že chce ukázat té partnerce, že on by to taky zvládal. Asi menší procento z nich, má ten vztah s dítětem opravdu takový, že nechce o ně přijít, tak to je asi ta hlavní pohnutka. A ti co nakonec vytrvají, tak tam asi přetrvává ten zájem o ty děti, chtějí se účastnit jejich výchovy, vidět je častěji, nebo taky to, že jim matka ve styku s dítětem brání, proto přikročí k tomuto a žádají dítě do střídavé péče, něco jako odvěta, pomsta.“

Respondent č. 7: „Z těch různých pohnutek třeba to, že ten jejich vztah s dětmi je dobrý nebo jsou v situaci, kdy střídavá péče je v podstatě jediný způsob jejich realizace, naplní života a neumí si představit, že by dítě vyrůstalo jenom s matkou a on je vídal méně často. Nebo pokud jsou schopni se domluvit, když jsou časově zaneprázdněni, tak ten způsob střídavé výchovy je pro ně celkem i výhodný, že jsou schopni zabezpečit děti, když mají zrovna čas, pokud jim ten bývalý partner vyjde vstříc, tak je to ideální.“

Shrnutí k dílčí výzkumné otázce č. 1

Motivací rodičů ke svěření dítěte do střídavé péče je:

1. zájem na výchově dítěte (respondent č. 1, 2, 7),
2. docílení kompromisu (respondent č. 2, 5),
3. pomsta mezi rodiči (respondent č. 2, 3, 4, 6),
4. ztráta povinnosti hradit výživné (respondent č. 4),
5. bránění ve styku s dítětem (respondent č. 2, 7),
6. silný citový vztah s dítětem (respondent č. 2, 6, 7).

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Jakou roli hraje při realizaci střídavé péče komunikace mezi rodiči?

Dílčí výzkumná otázka č. 2 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **komunikace** a byla vytvořena z kódů: **dohoda rodičů, nesouhlas, kooperace, nechut' komunikovat**.

Cílem druhé dílčí výzkumné otázky je od sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí zjistit, jaký význam má z jejich pohledu při realizaci střídavé péče komunikace mezi rodiči.

Respondent č. 1: „Myslím si, že zásadním pravidlem je to, aby rodiče spolu komunikovali. Pokud spolu nekomunikují, tak je to samozřejmě špatně. Známe a řešíme to dnes a denně, tak bohužel.“

Respondent č. 1: „Hlavně komunikace a hlavně ta střídavá péče, pokud tam funguje nějakým způsobem, tak je to hlavně v zájmu těch dětí. To je důležitý.“

Výzkumník: „Trošku mě to navádí na otázku, zda si myslíte, že je střídavou péčí možné realizovat za předpokladu, že rodiče nejsou schopni spolu navzájem dobře a kvalitně komunikovat?“

Respondent č. 1: „*Určitě ne, možná za nějakých určitých podmínek, ale říkám, v těch zásadních bodech se musí umět shodnout. Pokud tam tady ta varianta není možná, tak určitě střídavou péči nedoporučuju.*“

Výzkumník: „*Co jsou nejčastější důvody podle Vás, proč rodiče spolu nechtějí vzájemně komunikovat v zájmu svého dítěte?*“

Respondent č. 1: „*Myslím si, že u hodně rodičů je to bohužel tím, že se ještě nevyrovnali s rozvodem a právě řeší ty svoje negativní emoce přes děti. Nemají zpracované negativní zážitky, takže si bohužel dělají naschvály, např. nechtějí, aby ten druhý rodič dítě vychovával.*“

Respondent č. 2: „*... je to jedna z podstatnejch podmínek, aby ta střídavé péče mohla dobře fungovat, protože musejí při střídání toho dítěte nebo při předávání si sdělovat všechny důležité věci, které se za to minulé období staly a které se týkaly dítěte.*“

Respondent č. 2: „*Nechuť komunikovat je většinou z důvodu vzájemného odporu, nebo pokud v té rodině bylo třeba domácí násilí tak pak tak osoba, která byla tím násilníkem nějakým způsobem postižena, má s tou komunikací problém.*“

Respondent č. 3: „*Sto procentně je to o komunikaci rodičů, pokud tam ta komunikace není, tak to nemůže v žádném případě fungovat. Víím, že zde máme nálezy ústavního soudu, že v podstatě to může bez té komunikace fungovat, ale z praktického hlediska to nefunguje.*“

Výzkumník: „*Co si myslíte, že jsou nejčastější důvody toho, že rodiče spolu nechtějí vzájemně v zájmu svého dítěte komunikovat?*“

Respondent č. 3: „*Je to takový ten porozchodový stav, kdy se jeden nebo druhý s tím nemohou smířit a dělají si vzájemně schválnosti, hází na sebe špínu, co kdo kde kdy udělal nebo neudělal a v té chvíli nejsou schopni komunikovat kolem ničeho, ani kvůli těm dětem.*“

Respondent č. 4: „*Jakmile ten jeden rodič je výrazně nespokojený, nesouhlasí s tím, tak se to celkově projevuje na jeho ladění a může se to projevit na celkový atmosféře té rodiny, kde ty děti jsou.*“

Respondent č. 4: „*Určitě komunikace je důležitá. Realizovat to samozřejmě lze, ale není to v zájmu dítěte, aby byla taková střídavá péče, kde spolu rodiče kvalitně nekomunikují. Pod tím si můžeme představit, že jsou schopni komunikovat bez jakýchkoliv emocí, invektivů a nepřijemností související s jinejma věcma. Aby trošku pokud nejsou domluveni, kam*

směřovat dál ty děti a nejsou názorově tady v tomto za jedno, tak si nemyslím, že je to úplně ideální."

Výzkumník: „Co jsou nejčastější důvody, proč spolu rodiče nechtějí v zájmu svého dítěte spolu komunikovat?“

Respondent č. 4: „*To je pro mě strašně těžká otázka. Já si myslím, že to hrozně naráží na to, jaký lidi se vzájemně našli a že spolu nejsou schopni vyjít, což už nebyli schopni ani v rámci toho vztahu, proto se rozešli. Takže když nefungovali ve vztahu a pak jsou od sebe, tak to nemůže už vůbec fungovat. Já si myslím, že ne že by nechtěli, ale že často naráží na překážky sami v sobě, na svůj charakter, povahu."*

Respondent č. 5: „*... protože když s tím jeden z rodičů nesouhlasí, tak je tam něco, dá se říct špatně, a ve většině případů je to teda komunikace, kdy rodiče spolu prostě nekomunikují."*

Respondent č. 5: „*Především se ptám na to, na jaké úrovni je u nich komunikace, protože je upozorňuju na to, že pokud ta komunikace nebude na nějaké úrovni, tak ta střídavá péče ve většině případů prostě nefunguje, aspoň co já mám zkušenost. Takže pokud rodičům vážně komunikace, tak jim doporučuji, zapracovat na ni formou nějaké odborné pomoci."*

Respondent č. 5: „*Co já mám zkušenost, tak jsou to většinou nějaké křivdy z minulosti. Ve většině případů vyplyne to, že bylo něco v minulosti a oni to potom přenáší do té současnosti, kdy je ten partner v něčem irituje a oni se přes to nedokáží přenést, i když by to bylo v zájmu jejich dítěte."*

Respondent č. 6: „*No samozřejmě pokud se v tom vztahu objeví nějaká nevěra nebo něco takového, tak ta druhá strana se cítí být zrazená a už potom nevěří, nedůvěřuje tomu partnerovi a nedokážou ti rodiče často oddělit svoje spory od těch záležitostí týkající se dětí."*

Výzkumník: „Takže si myslíte, že nechtějí komunikovat, protože v sobě mají nějaký osobní blok vůči tomu druhému rodiči?“

Respondent č. 6: „*Může to tak být, nevyřešený ať už třeba i majetkový věci, to co se stalo, ne vždycky se nad to dokážou povznést a prostě říct si, tohle se teď stalo, to je naše věc, a tohle jsou děti a ty řešíme zvlášť. Velmi často se to prolíná a něco se podmiňuje něčím."*

Výzkumník: „Myslíte si, že jde realizovat střídavou péči, aniž by spolu rodiče komunikovali?“

Respondent č. 7: „*Obávám se, že si to myslí chvilku rodiče, chvilku soud, ale pokud si to vyzkouší, tak znovu podávají návrhy na změnu výchovy a může dojít k dalším bojům nebo i k situacím, kdy to jeden z těch rodičů vzdá, možná i pro klid toho dítěte a ustoupí, rezignuje...*”

Shrnutí k dílčí výzkumné otázce č. 2

Komunikace rodičů hraje při střídavé péči roli:

1. zásadního předpokladu pro úspěšnou střídavou péči (respondent č. 1, 3),
2. při předávání důležitých informací týkajících se dítěte (respondent č. 2),
3. pro efektivní fungování střídavé péče (respondent č. 4),
4. ve vztazích mezi rodiči (respondent č. 2, 3, 5, 6),
5. při nesouhlasu rodiče (respondent č. 4, 7).

Dílčí výzkumná otázka č. 3: V jakých případech je střídavá péče nejvhodnější porozvodovou formou péče o dítě?

Dílčí výzkumná otázka č. 3 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **dobrá volba** a byla vytvořena z kódů: **přání dítěte, spontánnost, dohoda rodičů, komunikace, výchova.**

Třetí dílčí výzkumná otázka je zaměřena na získání postoje sociálních pracovníků, za jakého předpokladu vnímají, že je střídavá péče v zájmu dítěte a je tou nejvhodnější porozvodovou či porozchodovou formou péče o něj.

Respondent č. 1: „*... stejný pohled na výchovu, zájmy dítěte tj. kroužky, příprava do školy, podobný režim u obou rodičů, zákazy, příkazy, vše co se týká výchovy.*”

Respondent č. 1: „*Tak je to asi individuální, samozřejmě pokud rodiče mají nějaké výchovné předpoklady, mají mezi sebou dobrou komunikaci, mají zájem na výchově svého dítěte, což už jsem vlastně říkala, tak si myslím, že je to ta dobrá volba pro dítě.*”

Respondent č. 2: „*V podstatě v otázce střídavé péče se ztotožňuji s názory pana doktora Klimeše, který říká, že ideální střídavá péče by měla vzniknout spontánně, mělo by to být přání dítěte a měli by se na ní i rodiče dohodnout.*”

Respondent č. 2: „*Za předpokladu, že si to dítě samo přeje, že má silný citový vztah k oběma rodičům.*”

Respondent č. 3 : „*Nejideálnější stav je, když bydlí rodiče i ve stejné části města a jsou schopni umožnit tomu dítěti, aby si mohlo zaskočit odpoledne i za tím druhým rodičem.*”

Respondent č. 3: „*Řekla bych, že za předpokladu že je tam opravdu silný citový vztah k oběma rodičům. To když se oba dva rodiče o to dítě starají, oba zajišťovali tu péči a pro to dítě by tam bylo to trauma z odloučení toho jednoho rodiče, a i ti rodiče ví, že to tak ty děti vnímají. Pokud je to tak, že ten rodič se o to dítě nestaral a teď si vzpomene, že chce střídavou výchovu, tak tam si nemyslím, že by to měl být ideální stav. Myslím si, že pokud ty děti jasně signalizují ten silný citový vztah k oběma rodičům, tak tam by ta střídavá péče mohla být ideální.*”

Respondent č. 4: „*V případě, že ti rodiče komunikují na velmi dobré úrovni. Až druhořadý si myslím, že je to, že to dítě si střídavku samo přeje a vyžaduje ji. Já si myslím, že je podstatný, aby to fungovalo na straně těch dospělých.*”

Respondent č. 5: „*Určitě to, aby ty rodiče komunikovali, to prostě za mě musí splňovat, protože bez toho si to nedovedu představit. Aby si předávali důležitý informace např. prostřednictvím malého dítěte, které samo ještě nemůže mít rozum a najednou bum na něj navalují informace, které by ani vědět nemuselo. Stává se mi toto docela často v té mé praxi, že není komunikace mezi rodiče a jde to přes to dítě. Takže komunikace určitě.*”

Respondent č. 6: „*Když to dítě to chápe a rodiče se domluví.*”

Respondent č. 7: „*Tak podle mě je to jednoznačně to, že jsou rodiče schopni se na všem domlouvat.*”

Shrnutí k dílčí výzkumné otázce č. 3

Střídavá péče je nejvhodnější porozvodovou úpravou péče o dítě v případě:

1. dobré komunikace mezi rodiči (respondent č. 1, 4, 5),
2. stejného výchovného stylu (respondent č. 1),
3. jejího vzniku spontánně (respondent č. 2),
4. přání dítěte (respondent č. 2, 4, 6),
5. dohody rodičů (respondent č. 2, 6, 7),
6. silného citového vztahu mezi rodiči a dítětem (respondent č. 2, 3).

Dílčí výzkumná otázka č. 4: Za jakých podmínek nelze v zájmu dítěte střídavá péče realizovat?

Dílčí výzkumná otázka č. 4 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **střídavá péče jako trauma** a byla vytvořena z kódů: **vzdálenost bydlišť, manipulace, stěhování, výchova.**

Tato dílčí výzkumná otázka je zaměřena na získání postoje sociálních pracovníků, za jakého předpokladu vnímají, že je střídavá péče pro dítě ohrožující a může mu způsobovat trauma.

Respondent č. 1: *„Určitě stěžejní, protože pokud je tam obrovská vzdálenost, tak si myslím, že střídavá péče není dobrá varianta. Rozhodně vždycky doporučuji, protože je tam více kritérií pro střídavou péči, aby to byli rodiče, co žijí v jednom městě, nebo někde poblíž, ale rozhodně velká vzdálenost je pro mě negativum a zásadě ji nedoporučuji.“*

Respondent č. 1: *„Už jsem to také naznačovala, hlavně velká vzdálenost bydlišť obou rodičů, a pokud mezi rodiči absentuje jakákoli komunikace. Jak jsem uváděla, nemusí to být komunikace přímo osobní, ale aspoň formou SMS, emailem apod.“*

Respondent č. 1: *„Nemá ten stálý domov, to stabilní zázemí, má dva domovy, takže ta stabilita je tam trošičku narušená. Pokud třeba dojde k situaci, že musí střídat i školu, tak si myslím, že tady tohle není pro to dítě dobrý řešení.“*

Respondent č. 2: *„Rodiny, kde vážne komunikace. Rodiny, kde přetrvávají konflikty mezi rodiči. Rodiny, kde jsou naprosto rozdílné představy o výchově dítěte a jeho budoucnosti, jeho podporování zájmů, koníčků. Tam by to nemohlo fungovat, stejně jako rozdílné představy o potřebách dítěte, protože ledaskdy ta finanční stránka hraje velkou roli, že pokud je střídavá péče třeba i rozhodnuta soudem nebo i se na ní rodiče dohodnout a nejsou schopni se pak domluvit na úhradě potřeb toho dítěte, tak to je zase špatně.“*

Respondent č. 2: *„Může být i ohrožující v tom případě, kdy to dítě zneužívá náklonnosti nebo majetkových výhod u jednoho z rodičů apod. Nebo ledaskdy se ta střídavá výchova u starších dětí tam, kde je dohodou nemusí striktně dodržovat, a dítě si vymíní být u toho z rodičů, který je povolnější, ten který mu dovolí účastnit se nějaká akce, zábavy nebo akce, která není v jeho pubertálním věku vhodná apod. Takže toho mohou děti v tomhle věku takto zneužívat.“*

Respondent č. 3: „Myslím si, že jsou to rodiny, kde si jeden z rodičů snaží budovat kariéru a nějakým způsobem až tak nechce tu střídavou výchovu pro dítě ale víceméně pro sebe z hlediska svého postavení ve společnosti, aby on mohl ukázat, že on je ten, který má postavení ve společnosti a dovede se prosadit. Taková rodina, si nemyslím, že by byla vhodná pro střídavou výchovu. Myslím si, že, co se týče střídavé výchovy, jsou schopni spíše se domluvit lidé, když to tak řeknu, obyčejní než lidi, kteří mají nějaké postavení a snaží se proti tomu druhému něco prosazovat.“

Respondent č. 3: „To že nemá stabilní prostředí, to bych do budoucna mohla vidět jako ohrožení v tom, že to dítě to může vnímat tak, že nebylo nikde doma. Nemusí si v tomhle případě vytvořit ten pozitivní vzor té rodiny, i když si myslím, že pokud tam dojde k tomu, že si rodiče najdou nové partnery a mají ten vzor rodiny, ať už na jedné straně nebo na druhé straně, tak by k tomu vůbec dojít nemuselo. Myslím, že ten vzor té rodiny by tam mohl být rizikový.“

Respondent č. 4: „Nedoporučuju to těm lidem, kteří přijdou s tím, že bydliště otce a matky je od sebe vzdálený hodně daleko. Pak když přijde, a většinou to bývá tatínek, že se mi něco nelíbí na péči maminky a přijde sem s tím, že jestli se něco nezmění to to to, tak já budu žádat o střídavku. Takového rodiče vedu k tomu, aby zvážil všechny faktory. Tohle si myslím, že jsou nevhodné typy rodiny pro střídavou péči. Nesetkala jsem se s tím, že by střídavou péči žádala rodina s nižším sociokulturním statusem.“

Výzkumník: „Čím to je?“

Respondent č. 4: „Tak hraje tam často svoji roli i alkohol nebo špatná péče jednoho nebo obou rodičů, že se tam volí to menší zlo, tak tam by to také nebylo příliš vhodné.“

Respondent č. 4: „Napadá mě, že to musí to dítě narušit po té psychický stránce, pokud třeba rodiče nekomunikují. Nemám ale k dispozici nějaký výzkum, který by říkal, že jsou ty děti třeba v dospělosti nějak psychicky narušeny. Napadá mě k tomu, že když se to dítě střídá teda ve dvou rodinách, v jedné rodině jsou ty děti jako polorodí sourozenci, tak to dítě, když z té rodiny odchází, se může cítit ostrčený. I v případě, že jsou ti sourozenci na obou stranách, tak i to, že ti sourozenci zůstávají v jedné rodině a ono se tam střídá jako horký brambor, jako by si ho přehazovali.“

Respondent č. 5: „Ohrožující může být v tom, že i přes střídavou péči se tam prosazuje víc jeden z rodičů v tom smyslu, že tam funguje manipulace, což je samozřejmě špatně.“

Bohužel se mi to teď dost často stává a setkávám se s tou manipulací rodičů s vlastními dětmi."

Respondent č. 5: *„Asi žádnou takovou vybranou nemám, která by byla vyloženě nevhodná. Jsou to třeba obecně rodiny, které nedokážou zabezpečovat ty potřeby dítěte a to je vůbec otázka, jestli tam má to dítě vůbec být."*

Respondent č. 6: *„Ti co se hádají a ty spory se vlečou hrozně dlouho a nejsou schopni se domluvit ani na tom, že dneska je středa ráno čtvrt na devět. Takový ty kde ani ti dospělí nefungují sami za sebe natož, aby fungovali v takový náročný situaci, protože střídavá péče je náročnější než výlučná, i když na druhou stranu zase to není jenom na tom jednom rodiči, většinou té mamince, která může mít pocit, že tatínek se jenom baví s dětma o víkend. Spíš by to mělo být u těch funkčnějších lidí, nechci říct, který jsou hysterický, úzkostný."*

Respondent č. 6: *„Ohrožující bude to, když budou to dítě vláčet uprostřed, jeden týden bude vysvětlovat tatínek, jak je to nejlepší a jak je špatný, že to takto dělá u maminky, prostě navzájem takový ovlivňování toho dítěte, manipulování."*

Výzkumník: *„Třeba, i když jsou rozdílné výchovné styly?"*

Respondent č. 6: *„Ano, to je samozřejmě další stránka věci. Když má to dítě u matky dovoleno dvě hodiny u počítače, tak by to stejné nebo podobné mělo být i u otce, aby to samozřejmě nějak takto fungovalo, protože děti jsou pak se vším hned hotový a řeknou, tam toto nemusím, tam toto musím, tak chci tam, kde to nemusím a bude hledat to menší zlo, ten únik, nemít úkoly, nemít povinnosti, což pro to dítě do budoucího života není dobře."*

Respondent č. 7: *„Tak pokud ty rodiče opravdu nejsou schopni komunikace. Nebo řekněme, že doposud nebyly schopni se vyrovnat s těmi důvody rozchodu, rozvodu, nemají to ještě zpracované. Možná ještě pokud je tam nějaký nový partner, který do toho hodně zasahuje a podněcuje v rodině nějaké spory. Samozřejmě i pro něj střídavá péče značí přítomnost partnerova dítěte, podílí se na jeho péči a může mu toto činit potíže, nechce to snést, někdy to dá tomu dítěti najevo a někdy to dítě odmítá svého rodiče z toho důvodu, že tam cítí ze strany jeho partnera nějakou nevraživost. Případně se může stát, pokud je nějaké další dítě s tím partnerem, tak můžou tam být rozdíly. Taková rodina by to měla pečlivě zvážit."*

Respondent č. 7: „Určitě, pokud mají rodiče problémy mezi sebou, tak se může stát, že je dítě spojencem jednoho rodiče v tom boji, když je u jednoho tak proti jednomu a naopak. Dítě tohle musí snášet a tím pádem se nemůže vytvořit dobrý vztah ani k jednomu z rodičů. Dítě nesmí řešit jejich problémy, nemůže být jejich kamarádem, musí tam zůstat nějaká forma rodičovství. Někdy, hlavně matky, si pletou své děti s kamarádkami, kterým se svěřují se vším, co mají proti těm bývalým partnerům. V podstatě tam někdy vzniká chorobná závislost a s tím dítětem jsou rodiče schopni pak manipulovat a dítě hledá různé cestičky, jak vyhovět obou rodičům, protože je má oba rádo, a tím pádem lze jednomu, druhému. Takže tímto chováním rodičů může být to dítě závažně poškozeno a hledá si třeba i náhradní formu rodiny a snáze se dostává pak k nějakým závadovým partám, kam bude utíkat, než aby poslouchal výhrady rodičů.“

Shrnutí k dílčí výzkumné otázce č. 4

Střídavou péčí není možné v zájmu dítěte realizovat za podmínky:

1. velké vzdálenosti bydlišť rodičů (respondent č. 1, 4),
2. absence komunikace (respondent č. 1, 2, 4, 7),
3. konfliktů mezi rodiči (respondent č. 2, 6, 7),
4. rozdílného výchovného stylu (respondent č. 2, 6),
5. budování kariéry jednoho z rodičů (respondent č. 3),
6. nezabezpečení potřeb dítěte (respondent č. 5),
7. manipulace s dítětem (respondent č. 5, 6, 7),
8. nevyrovnání se s rozpadem vztahu rodičů (respondent č. 7),
9. špatného vztahu mezi dítětem a novým partnerem rodiče (respondent č. 7).

Dílčí výzkumná otázka č. 5: Jaké podmínky ovlivňují realizaci střídavé péče?

Dílčí výzkumná otázka č. 5 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **podmínky střídavé péče** a byla vytvořena z kódů: **vzdálenost, výchova, osobnost, škola, vztahy, finance, věk**. Jednotlivé výroky respondentů jsou u této výzkumné otázky dále slučovány do podkategorií, které odpovídají charakteristickým podmínkám střídavé péče, o kterých respondenti hovoří. Při kódování byl každé jednotlivé podmínce střídavé péče přidělen symbol, který napomohl při rozklíčování jednotlivých výpovědí respondentů.

Cílem páté dílčí výzkumné otázky je popsat podmínky, které z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí ovlivňují realizaci střídavé péče u dítěte.

Z jednotlivých výpovědí respondentů vyplynuly následující podmínky pro realizaci střídavé péče:

- bydliště,
- výchova,
- osobnost dítěte,
- osobnost rodiče,
- komunikace a kooperace,
- škola,
- finance,
- zájmy a kamarádi,
- další.

Níže ke každé podkategorii uvádíme jednotlivé výpovědi respondentů a dílčí shrnutí podkategorie a na závěr shrnutí dílčí výzkumné otázky č. 5.

Podkategorie BYDLIŠTĚ byla vytvořena z kódů: **domov, zázemí, vzdálenost bydlišť**.

Respondent č. 1: *„Tak střídavá péče se může realizovat za podmínek, pokud oba rodiče mají na to prostor, podmínky, tzn. svůj byt...“*

Respondent č. 1: *„Myslím, si, že pro to dítě a jeho zájem je atypická střídavá péče ta nejlepší možná varianta střídavé péče, protože to negativum pro střídavou péči, kdy dítě musí střídat bydliště, tak tady to v podstatě odpadá, protože dítě je stále v jednom místě a rodiče se u něj střídají. Zase je to negativum pro ty rodiče, pokud se to tak dá nazvat, protože tam se většinou předpokládá, a myslím si, že proto atypická střídavá péče není tak častá, protože samozřejmě rodiče musí mít k dispozici další byt.“*

Respondent č. 2: *„Atypická střídavá péče je obecně považována za ideální stav, kdy dítě nemusí měnit, jak se říká, výchovné prostředí, měnit to bydliště, svůj pokojíček, má svoje zázemí v jednom bytě a je to určitě ideální stav. Bohužel majetkové poměry rodičů v naší zemi nejsou pravděpodobně tak dobré, aby tohle umožňovaly. Někdy by třeba i dobré byly, ale rodiče to nepovažují za podstatné.“*

Respondent č. 2: *„Tak podmínky asi stejné jako by měli dítě svěřené do výchovy. To znamená, že by měli mít oba odpovídající bytové podmínky.“*

Respondent č. 2: „*No myslím, si, že je určitě blízkost bydlišť rodičů důležitá a myslím si, že střídavá výchova v nějaké větší vzdálenosti nemůže dobře fungovat. U těch dětí, které jsou v mateřské školce, změna kamarádů, víme, že dneska dítě snad může chodit i do dvou škol, ale nedokážu si představit, že by jeden týden bylo v jednom městě a druhý týden ve druhém městě. Nehledě na zájmovou činnost, kamarády, apod.*“

Respondent č. 3: „*... jestli mají bydliště alespoň v takové vzdálenosti, že jsou schopni to akceptovat.*“

Respondent č. 3: „*... když ty děti chodí od rodiče k rodiči, jsou to taková ta batůškáři, kteří tahají ten batůžek s těma hračkama a s těma základními věcma a nikde nejsou v podstatě doma. Rodiče by si to prvně měli vyzkoušet a potom by měli zvážit, zda střídavou péčí opravdu chtějí u toho svého dítěte realizovat či nikoli.*“

Respondent č. 3: „*Jsou rodiče, kteří zkouší uvažovat i o střídavé výchově ve vzdálenostech 150 i 300 kilometrů, což z mého pohledu není vůbec reálné. Nemyslím si, že by dítě mělo mít rozdílný školy, že by každý týden mělo chodit do jiné ať už školy či školky. Myslím si, že by mělo mít stejnou školu, školku, stejný okruh kamarádů. Když to pojmu na naše město, tak to je asi tak strop, kde by ta střídavá péče mohla fungovat. Myslím si, že už i to dojíždění dětí město, obec, už je to náročnější, byť se to samozřejmě skloubit dá, když třeba ten rodič dojíždí do toho města do zaměstnání.*“

Respondent č. 3: „*Myslím si, že ty děti by měly mít stejné podmínky ať už u mámy nebo u táty. A to i co se týče dětského pokoje. Myslím si, že pokud má dítě samostatný pokoj u mámy, tak by ho mělo mít i u táty. Mělo by mít stejné rituály, ve stejnou hodinu chodit spát, mělo by být naučený na stejný systém, i třeba s odchodama do školy, s příchodama ze školy. I bydlení by mělo být tak nějak stejné, nemyslím si, že v jednom případě by mělo mít pokojík svůj a ve druhém spávat s rodičem v pokoji.*“

Respondent č. 4: „*Aby zvážili všechny faktory, který se s tím pojí, takže vzdálenost od sebe...*“

Respondent č. 4: „*Podle mě je to velký ovlivňující faktor, protože jestli bydlí ti rodiče 5 minut od sebe nebo 2 hodiny od sebe, tak to určitě s sebou přináší velký problém. Myslím si, že střídavka má své místo pouze u těch rodičů, kteří jsou velmi blízko sebe.*“

Respondent č. 5: „*Určitě v tom, jestli dítě bude zůstat v jednom bydlišti a budou se střídát rodiče nebo naopak jestli se bude střídát dítě, v jakých intervalech.*“

Respondent č. 5: „... pro to dítě je to lepší a to z toho důvodu, že zůstává jenom v jednom prostředí, nemusí prostředí střídat, je to pro něj domov.“

Respondent č. 5: „... pokud to dítě musí za druhým rodičem cestovat nějakou delší vzdálenost, tak si myslím, že to není ku prospěchu dítěte. Pokud by to byla nějaké větší vzdálenost, mohlo by se jednat i o střídavou péči v delším časovém intervalu.“

Respondent č. 6: „Atypická střídavka je asi úplně ta původní vize, která byla, když se začalo mluvit o střídavé výchově. Toto by bylo naprosto pro dítě to nejideálnější. Ano, asi je to určitě pravda, ale v našich poměrech a podmínkách málokdo z běžně fungujících pracujících rodin, pokud nemají nějaký vysoký příjem a možnosti toto zajistit. Bylo by to určitě pro to dítě to nejideálnější, aby bylo v jednom svém prostředí, pokojíčku, mělo kolem sebe teda kamarády stejný a celkově to prostředí bylo stejný a ty rodiče se tam vystřídali. Na druhou stranu je otázka, jestli je to ještě úplně normální ve vztahu k těm rodičům, protože oni si nepochybně založí svoje další rodiny a to dítě na druhou stranu se může, teda jak by to bylo pojato, jestli ten rodič bude za tím dítětem přicházet sám do toho bytu nebo se tam bude stěhovat celá jeho nová rodina, jenomže potom na druhou stranu to dítě ztrácí kontakt s polorodým sourozencem. Takže možná lepší dobře fungující střídavá péče ve dvou funkčních rodinách, kdy ti rodiče budou rozumní než zase tenhle ten model.“

Respondent č. 6: „Ta vzdálenost by taky měla být co nejbližší, když už ne v jednom městě, tak alespoň někde poblíž, že jo.“

Respondent č. 7: „V ideálním případě, jak nás opakovaně školili, by dítě mělo zůstat v jednom prostředí a střídat by se u něj měli rodiče. Určitě by to bylo pro dítě to nejideálnější v tom smyslu, že by zůstalo ve svém prostředí, kde je zvyklé, kde má pocit domova, kde má své věci, což je důležité pro utváření jeho osobnosti. V podstatě lze pochopit, že pro rodiče je to hlavně otázka financí, to zajistit. I když na druhou stranu, pokud o to dítě rodiče tak moc stojí, jak mnohdy tvrdí, dalo by se to určitě zajistit třeba žitím rodičů u jejich rodičů, prarodičů dítěte. Mohli by i tohle to vyřešit, ale většinou jsou sami tak sobečtí, že by těžko ustoupili z toho, aby oni sami se stěhovali každý týden. To je v podstatě ideální forma střídavé péče.“

Respondent č. 7: „Určitě musí mít bytové podmínky, musí mít, kde bydlet, kde se o to dítě postarat.“

Dílčí shrnutí podkategorie bydlení

Jednou z podmínek střídavé péče, kterou respondenti vytyčili, je bydliště:

1. vytvoření odpovídajících bytových podmínek pro dítě (respondent č. 1, 2, 3, 7),
2. střídání bydlišť (respondent č. 1, 2, 5, 6, 7),
3. vzdálenost resp. blízkost bydlišť rodičů (respondent č. 2, 3, 4, 5, 6).

Podkategorie VÝCHOVA byla vytvořena z kódů: **výchovné kompetence, výchovný styl, jednotnost.**

Respondent č. 1: „*Měli by být způsobilí k výchově, měli by mít zájem na tom to dítě vychovávat a samozřejmě jej umět zajistit po té stránce rozumové, citové, atd.*”

Respondent č. 2: „*... měli by mít pokud možno stejný výchovný styl, i když není na závadu, když tam nějaký rozdíl je, mužská role, mateřská role. Neměli by shazovat jeden druhého a třeba povolovat dítěti něco, co ten druhý rodič zakazuje.*”

Respondent č. 3: „*... a také to, jestli mají stejné výchovné metody. Pokud mají rozdílné výchovné metody a každý od těch dětí chce něco jiného...*”

Respondent č. 3: „*...měli by mít na dítě stejné požadavky, měli by je vychovávat i stejným způsobem, neměl by je jeden rodič protěžovat, že jim dovolí všechno a druhý rodič mít striktní zákazy. Říkám, měla by tam ta výchova být stejná, ať jsou to výchovné metody.*”

Respondent č. 4: „*... že by měli mít podobný model výchovy.*”

Respondent č. 5: „*... nemělo jiný režim u tatínka, jiný u maminky.*”

Respondent č. 5: „*Myslím si, že by měli mít urovnaný to, jak budou to dítě vést ke škole, sportu. Aby to nebylo příliš odlišný v tom, že u tatínka bude dítě vysílený po stránce školy, fyzicky, že má spoustu kroužků a u maminky má prostě volnější režim, nebo naopak. Jednotný výchovný styl.*”

Respondent č. 5: „*... pokud u jednoho rodiče je opravdu tvrdá výchova, vše má svůj řád a pak přijde do prostředí, kde ten řád není, tak se to odrazí a nejčastěji je to v chování nebo na školních výsledcích. Myslím si, že je podstatný, aby si rodiče na začátku ujasnily, jaký ten styl výchovy včetně učiva budou uplatňovat.*”

Respondent č. 7: „*Je taky důležité, aby se domlouvali na nějakém jednotném výchovném stylu, protože pokud tohle nebude fungovat, tak se vystavují dalším problémům, kdy dítě bude cíleně vyhledávat toho rodiče, který nemá až tak pevný výchovný styl a umožní mu dělat to, co se dítěti pouze líbí a naopak nebude chtít být u toho rodiče, který se snaží dítě vést k nějaké činnosti, povinností, plnit si své úkoly.*”

Dílčí shrnutí podkategorie výchova

Další důležitou oblastí, na které se respondenti shodují, je výchova dítěte jako podmínka střídavé péče a to zejména v oblasti:

1. způsobilosti k výchově dítěte (respondent č. 1),
2. jednotnosti výchovného stylu rodičů (respondent č. 2, 3, 4, 5, 7),
3. zachování režimu dítěte (respondent č. 5).

Podkategorie OSOBNOST DÍTĚTE byla vytvořena z kódů: **věk, adaptabilita, individualita, citový vztah, přání dítěte.**

Respondent č. 1: „*Samozřejmě se tam potom také jedná o děti, aby ty byly schopny se nějakým způsobem adaptovat na podmínky v tom přirozeném prostředí toho jednoho nebo druhého rodiče.*”

Respondent č. 1: „*Tak určitě dítě, které se dobře adaptuje na nové podmínky, protože samozřejmě zase je to individuální. Když se dítě střídá, tak je určitě důležitá ta adaptabilita. Mělo by mít vytvořenou citovou vazbu jak k otci, tak k matce, k oběma rodičům. To jsou asi takové základní stěžejní body.*”

Respondent č. 1: „*... každé dítě je jiné, některé dítě ještě v 10 letech pořádně nedokáže tu situaci vyhodnotit, některý dítě třeba v 5, 6 letech už je schopno to rozumově nějakým způsobem vzít na vědomí. Docela souhlasím i s psychologama, kteří říkají, že do třech let by střídavá péče neměla být vůbec realizována, s čímž určitě souhlasím.*”

Respondent č. 2: „*Tak samozřejmě záleží také na stáří dítěte, kterého dítěte se to týká nebo případně sourozenců. Pokud jsou to děti starší a v podstatě se na tom tak nějak dohodnout s rodiči, tak k tomu většinou nemáme připomínek.*”

Respondent č. 2: „*Dítě by mělo mít, nechci říct rovnocenný, ale velmi dobrou citovou vztah k oběma rodičům. Mělo by se těšit jak za tátou, tak za mámou. Mělo by být také adaptabilní, protože ledaskdy to dítě pokud by se mělo stěhovat z jednoho místa na druhé, tak přece jenom ten domov cítí jenom v jenom z těch pokojů.*”

Respondent č. 3: „*Nemělo by být úzkostný, nemělo by být precitlivělý. Mělo by být trošičku rovnýma nohama postavený do života a mělo by být hlavně seznámeno s tou situací, tak jak to mezi rodiči je a jak to bude fungovat. Mělo by být srozuměný s tou situací, že rodiče se k sobě prostě nevrátí.*”

Respondent č. 3: „V současné době řeším i dítě, které je školkou povinné a myslím si, že je to tak těsně před nástupem do základní školy. Myslím si, že takové dítě je schopné to zvládat. Nemyslím si, že dítě dvouleté, které taky řeším, je vhodný pro střídavou výchovu. Domnívám se, že pro střídavou výchovu by ten věk měl být tak těsně před nástupem na povinnou školní docházku. Dřív si nemyslím, že školkové dítě kolem dvou třech let, by bylo schopné střídavou péčí zvládat. Tam je silná citová závislost na matce, ať ti tátové chtějí nebo nechtějí.“

Respondent č. 4: „Aby brali v potaz názor toho dítěte, i když děti si na změny zvyknou často zcela bez problémů.“

Respondent č. 4: „Určitě chce střídavá péče i speciální podmínky na straně toho dítěte, protože každé dítě by to taky nezvládlo. Já si myslím, že tam taky závisí na tom, z jaký ty formy péče to dítě jde. Pokud je to dítě, které vyrůstalo od miminka jen s jedním rodičem, tak může být jakýkoli, ale ta střídavka tam vhodná nebude. Nebo jestli je to dítě vyrůstající v úplné rodině a pak teda si rodiče zvolí střídavku, pak by to možná šlo. Určitě to musí být dítě, které má rádo oba rodiče, nebo aspoň přiměřeně vyrovnaně.“

Respondent č. 4: „Myslím si, že je vhodné, aby byla střídavka u dětí až na základní škole, to si myslím, že je to nejvhodnější věkový rozpětí, neboť předtím jsou ty děti ještě poměrně malé, i u těch předškoláků a u úplně malých dětí si myslím, že by to bylo dost náročný. U pubertáků tam už většinou si řeknou sami a pochybuju, že si nějaký dítě tohoto věku samo zvolí tuhle formu péče. Myslím si, že starší děti už si vždycky vyberou podle toho, jak se to hodí jim, kde mají u kterého rodiče větší výhody. Určitě ani to dítě nemůže být nějakým způsobem úzkostný, vázaný úplně strašlivě na jednoho rodiče.“

Respondent č. 5: „Tam si myslím, že záleží na povaze toho dítěte. Pokud je to dítě, které se těžko přizpůsobuje jakýmkoli změnám a má spíš rádo to, že má jedno prostředí, ve kterým je a to že by pendlovalo mezi dvěma rodinami, by nezvládalo, je špatně.“

Respondent č. 5: „Já bych nedoporučovala střídavou péči u dítěte, který je příliš malý, což je třeba pětileté dítě. Samozřejmě ale záleží na tom, jaké to dítě je.“

Respondent č. 5: „... tam jde o to, jak to dítě bude reagovat na tu situaci, jaký má citový vazby k oběma těm rodičům, pokud se tatínek od malička stará a zajišťuje ty potřeby dítěte stejně jako matka, tak ano.“

Respondent č. 6: „Důležitý je, aby ty děti byly ve věku, aby byly schopny tu podstatu střídavé péče pochopit čili ne tříleté dítě, které nebude vědět, co se s ním děje, když se bude pořád balit. Mělo by to být dítě alespoň předškolního věku, který je schopný tohle nějakým způsobem rozlišit, zaznamenat, co se s ním děje.“

Respondent č. 6: „Dítě by mělo být přizpůsobivý, pokud bude velmi fixovaný na jednu nebo druhou osobu, hodně citlivý, tak tuhle tu změnu toho střídání třeba nezvládne čili to dítě takový přizpůsobivý, vstřícný, takový jako schopný měnit to prostředí, aniž by mělo problém přespat někde, což samozřejmě souvisí s věkem dítěte. Je to o tom, že to tříleté dítě je fixovaný více na toho jednoho rodiče než třeba ten školák, který chodí do školy, má své zájmy, stýká se s vrstevníky, takže už nepotřebuje a nechce ani tu maminku a tatínka za sebou pořád.“

Respondent č. 7: „Dítě o fungování střídavé péče musí být informované, s ohledem na svůj věk by mělo sdělit svůj názor. Určitě by mělo být také přizpůsobivé, aby dobře zvládalo změny, ale každé dítě je jiné. Je potřeba vycházet podle nějakých individuálních zvláštností každého dítěte.“

Dílčí shrnutí podkategorie osobnost dítěte

Nezbytnou podmínkou pro realizaci střídavé péče je dle respondentů zohlednění osobnosti dítěte, zejména svoji roli sehrává:

1. adaptabilita dítěte (respondent č. 1, 2, 4, 5, 7),
2. individualita dítěte (respondent č. 1, 7),
3. kladný citový vztah dítěte k oběma rodičům (respondent č. 1, 2, 4, 5),
4. věk dítěte (respondent č. 1, 2, 3, 4, 5, 6),
5. úzkostnost dítěte (respondent č. 3, 4),
6. názor dítěte (respondent č. 4),
7. porozumění situaci (respondent č. 6).

Podkategorie OSOBNOST RODIČE byla vytvořena z kódů: **kompromis, komunikativnost, vstřícnost, vyrovnanost, důvěra, manipulace, úzkost.**

Respondent č. 1: „Komunikační dovednosti, schopnost nějakého kompromisu, aby byli s tím druhým rodičem schopni dospět k nějakému konsensu v rámci té střídavé péče. Je to určitě o nějakých kompromisech, ústupcích v rámci těch rodičů.“

Respondent č. 2: *„Měla by být komunikativní, vstřícná, rozumná. Měla by být nějakým způsobem vyrovnaná s tím rozchodem s partnerem, aby ta komunikace mohla být na dobré úrovni.“*

Výzkumník: *„Jaký by měl být otec?“*

Respondent č. 2: *„Totéž.“*

Respondent č. 3: *„Matka? Hodně chápavá, hodně důvěřivá tomu, že i ten táta jako chlap, byť si některé ženy myslí, že ty děti mají bližší citový vztah k mámě v určitém věku, tak že i ten táta je důležitý a jejich výchovu zvládne a zvládne se o ně postarat i v tom, že uvaří, uklidí, zabezpečí děti i po té stránce, když jdou večer spát. Pokud je tady toho ta maminka schopna zvládnout, oprostít se od toho úzkostného vztahu k těm dětem a od toho že jen ona jako matka je schopna vnímat ty potřeby svých dětí, tak potom je to dobře, protože ta máma má k tomu tatínkovi tu důvěru, že to zvládne.“*

Respondent č. 3: *„Ten táta by si měl hodně uvědomit, do čeho jde. Ona většina chlapů tak nějak vnímá, že střídavou výchovu zvládnou levou zadní, ale až se do toho obují a nastane jim to, tak teprve poznají, jaké je to vychovávat děti. Ať chceme nebo nechceme, tak většinou to stejně visí na tý matce a ne na tom tátovi a je málo případů, kde tady tu roli v rodině zastává ten táta a ta maminka chodí do práce, potom tam může být ta výjimka, že to funguje obráceně. Ten táta by si to měl hodně uvědomit a měl by vědět, že ty povinnosti budou o něčem jiným, než on se domnívá.“*

Respondent č. 4: *„Mě napadá spíše obrátit to z té negativní stránky, jaká by být neměla. Nesmí to být taková ta útlocitná matka, která dítě pořád sleduje, jestli nemá nějaké bebičko. Když to vezmu na příkladu z praxe, tak že nesleduje, jestli dceři nepadají více vlasy, když jezdí za tatínkem apod. Jakoby člověk celkově to musí být hodně tolerantní.“*

Výzkumník: *„Co otec?“*

Respondent č. 4: *„To určitě platí i u tatínka, jistá míra tolerance. Nesmí to být člověk, který s tím dítětem se snaží jakkoli manipulovat. Celkově by tam neměla být manipulace, přecitlivělost na to dítě, člověk empatický.“*

Respondent č. 5: *„Jakákoli matka s tím, že musí mít smysl pro kompromis. To si myslím, že by měl mít správně každý člověk, i když to tak samozřejmě není. I ta střídavá péče je jakýsi kompromis. Jakákoli matka může přistoupit na střídavou péči, ale musí být ten kompromis a měli by mít vyřešenou tu minulost a komunikovat.“*

Výzkumník: „Co otec, jaký ten by měl být?“

Respondent č. 5: „Myslím si, že úplně stejný jako matka. Každý otec může mít dítě ve střídavé péči, ale musí splňovat nějaký základní kritéria, což je zase smysl pro kompromis, soudnost a komunikovat. Myslím si, že u těch otců je to složitější i v tom, že musí zabezpečovat ty podmínky péče o dítě, což většinou ta matka zvládá. U těch otců je to složitější v tom, že se do té výchovy tolik nezapojují, ale samozřejmě musí zvládat a prokázat, že umí tyto potřeby dítěte zabezpečit.“

Respondent č. 6: „Měla by mít určitě trochu nadhled, žádná úzkostlivá maminka, která bude kontrolovat každé rozbité koleno a roztržené punčocháče čili realistická běžná ženská nebo běžná setkáváme se i s neběžnejma, ale prostě normálně s nadhledem, která pochopí, že se dítěti může stát úraz, může dostat ve škole špatnou známku a není to proto, že by se ten tatínek nepostaral čili chápavá, běžně myslící ženská.“

Výzkumník: „Jaký by měl být naopak otec?“

Respondent č. 6: „Totéž.“

Respondent č. 7: „Tak určitě by měla mít za prvé zpracované důvody, a to oba rodiče, jejich rozchodu, aby s tím byli smířeni a nezatahovali do případných sporů dítě. To je důležitý požadavek na straně matky, protože leckdy matky, které opustil partner, tak se s tím nesmíří a jako zbraň proti partnerovi právě používají to společné dítě a nejsou schopni se konstruktivně domluvit. Asi by si měly uvědomit, že teda dítě není jejich majetek, a že dítě má i otce, kterého potřebuje. Matky by měly být tolerantní, protože nebude třeba dítě vždycky úplně čisté, nebo oblečené podle jejich představ, nebude mít všechno, na čem ona sama lpí, ale ze strany otce zase získá něco jiného, co mu ta matka nemůže dát.“

Výzkumník: „Jaký by měl být otec? Kromě toho, že tedy bude vyrovnaný s tím rozpadem jejich vztahu?“

Respondent č. 7: „Tak asi by měl být taky tolerantní, možná by v něm měl zůstat kus toho gentlemana, který bude chápat, že i ta matka může potřebovat pomoci i v něčem jiném než s dětmi, když třeba není tak manuálně či fyzicky zdatná a mělo by to tak fungovat, i proto že to dítě uvidí, že jsou ti rodiče schopni spolu v klidu kooperovat. Ani otec by neměl dělat nějaké ty naschvály třeba proto, že ho ta partnerka opustila.“

Dílčí shrnutí podkategorie osobnost rodičů

Důležitou podmínku pro realizaci střídavé péče dle mínění respondentů utváří sami rodiče svými osobnostmi v oblasti:

1. komunikačních dovedností (respondent č. 1, 2, 5),
2. schopnosti kompromisu (respondent č. 1, 5),
3. vstřícnosti a tolerance rodičů (respondent č. 2, 4, 7),
4. rozumného přístupu (respondent č. 2, 6),
5. vyrovnanosti s rozpadem vztahu (respondent č. 2, 7),
6. důvěry mezi rodiči (respondent č. 3),
7. nemanipulování (respondent č. 4),
8. úzkostného vztahu k dítěti (respondent č. 3, 4, 6).

Podkategorie KOMUNIKACE, KOOPERACE byla vytvořena z kódů: **předávání informací, shoda, kontakty.**

Respondent č. 1: „... dále ty zásadní body, na kterých se umí domluvit, nemusí to být zase úplně ve všem.“

Respondent č. 2: „... aby spolu dokázali zejména dobře komunikovat, aby se dokázali domlouvat na všech záležitostech týkajících se dítěte ...“

Respondent č. 2: „... je to jedna z podstatnejch podmínek, aby ta střídavé péče mohla dobře fungovat, protože musejí při střídání toho dítěte nebo při předávání si sdělovat všechny důležité věci, které se za to minulé období staly a které se týkaly dítěte.“

Respondent č. 2: „Měli by tedy samozřejmě spolu umět komunikovat ...“

Respondent č. 3: „Ty rodiče se musí absolutně shodnout.“

Respondent č. 3: „Pokud jsou schopni se rodiče domluvit a podporují dítě stejným způsobem...“ „Pokud je tam problém v komunikaci, tak bych střídavou péči nedoporučila...“

Respondent č. 4: „Dohodnout by se měli i na takových základních věcech, jako je škola, školka, doktor i třeba trávení volného času, apod.“

Respondent č. 5: „... za předpokladu, že bude fungovat komunikace, pokud nejsou rodiče schopni se na tom domluvit, že se budou střídát oni, tak to fungovat zase nemůže.“

Respondent č. 6: „*Tak vždycky aby s téma dětma o tom mluvili, aby jim vysvětlili, co to bude obnášet ... aby to dětem vysvětlili, aby se jich na to ptali a aby si sami prostě řekli, jaký jsou jejich možnosti, co jsou vůbec schopni pro to udělat a teprve potom přemýšlet o tom, jak to zrealizovat.*”

Respondent č. 6: „*Taky by se měli domluvit na kontaktech, jestli si budou telefonovat nebo jestli se uvidí. Prostě takový to běžný život toho dítěte.*”

Respondent č. 7: „*Určitě to chce, aby s dítětem si pohovořili, probrali to s nimi. Promyslet si taky to, jestli budou vůbec schopni s druhým rodičem, tak nějak přijatelně kooperovat, protože střídavá péče znamená zvýšenou potřebu předávat si informace. Měli by se domlouvat na všech možných záležitostech, počínaje trvalým pobytem dítěte, kdo si uplatní slevu na daních na dítě, což je často taky nepřekonatelný problém, aby se domluvili. Potřebují se domluvit na to, kdo zajistí oblečení, v řadě případů to funguje tak, že si každý radši nakoupí svoje oblečení, protože nejsou schopni si to předávat. V případě, že se jedná o více dětí, tak to je kvantum věcí, co by si měli předat. Teď otázka toho, kdo to bude prát, jestli vrátí, to co dítě mělo na sobě, nebo přijde dítě v jiných věcech toho druhého rodiče.*”

Respondent č. 7: „*Bylo by dobré domlouvat se i na kontaktech během toho týdne, kdy je dítě u druhého rodiče. Měli by se domluvit v zájmu dítěte na tom, jestli si budou volat v týdnu.*”

Dílčí shrnutí podkategorie komunikace a kooperace

Respondenti se shodují v otázce komunikace a kooperace jako důležité podmínce střídavé péče. Důraz je kladen na:

1. dohodu rodičů v záležitostech dítěte (respondent č. 1, 2, 3, 4, 6, 7),
2. předávání informací týkajících se dítěte (respondent č. 2),
3. komunikaci na dobré úrovni (respondent č. 2, 3, 5),
4. komunikaci s dítětem (respondent č. 6, 7).

Podkategorie ŠKOLA byla vytvořena z kódů: **změna, prospěch, nároky.**

Respondent č. 1: „*... stejnou školu, aby nedocházelo k tomu, když už musí střídat bydliště, aby alespoň tady v těch bodech škola, školka, kamarádi, byl ten okruh stále stejný.*”

Respondent č. 1: „*Vlivem narušené psychiky v důsledku rozchodu rodičů může dojít ke zhoršení prospěchu. Tam je zase v rámci té rodičovské odpovědnosti na těch rodičích a to*

zase i v rámci té komunikace, aby se školou spolupracovali, aby i škola věděla, co se v té rodině zrovna děje. Dnes na školách už existují výchovní poradci, takže si myslím, že i ve spolupráci s dalšími odborníky se dá tato situace zvládnout."

Respondent č. 2: *„Měli by mít, si myslím, i shodný postoj k uplatnění toho dítěte v životě, k jeho vzdělání ..."*

Respondent č. 2: *„Tak pokud nemění školu, třídní kolektiv, příprava do školy je na podobné úrovni jak u otce, tak u matky, tak by v tom neměl být problém."*

Respondent č. 3: *„... školní záležitosti by měli vnímat stejně..."*

Respondent č. 3: *„... tak tam by mohlo dojít ke zhoršení právě z toho důvodu, že mají každý jiné nároky na to dítě. Někdo může chtít doma jedničkáře, někomu stačí průměr, a když pak dítě řekne, ale mamce nebo tatkově to takto stačí, tak potom se ten druhý rodič může snažit, jak chce, ale nebude to fungovat."*

Respondent č. 4: *„Určitě si myslím, že by nebylo vhodné měnit školu."*

Respondent č. 4: *„Vliv tam určitě být může, protože s každým z těch rodičů ta školní příprava může probíhat úplně jinak a pokud je jeden z rodičů, který na vzdělání klade menší důraz, druhý zase větší, tak každý ten týden je potom vidět jasně ten výsledek toho, u kterýho rodiče to dítě zrovna je. Spíš po té stránce přípravy to má vliv, nebo tam kde má větší klid, tak má lepší podmínky k tomu, aby se připravovalo. Pokud by bylo zase další týden v rodině, kde se pořád něco děje nebo je přetěžováno, tak tento vliv to může mít taky."*

Respondent č. 6: *„Škola, školka by měla zůstat stejná, aby se neměnila, protože vím, že se to třeba už i realizuje, dá se to, ale aby každých 14 dní bylo dítě v jiný škole, nejsem o tom přesvědčena, že je to dobrý."*

Respondent č. 6: *„Tak pokud se mu oba rodiče budou věnovat tak, že budou mít oba zájem o tu školu, tak to bude mít vliv dobřej. Pokud nebude jeden z rodičů něco respektovat, nebude se tomu dítěti v ohledu té školy věnovat, tak samozřejmě se to dítě může zhoršit. Ale může se zhoršit, nebo může to mít vliv ten, že to děcko ve finále bude roztěkaný z toho, že se furt stěhuje. Pak je otázka, jestli ta střídavka má prospěch pro to dítě, a to i když se rodiče nakrásně domluví, dítě v tu chvíli řekne, ano já s tím souhlasím, já chci mít mámu i tátu, ale ve finále po nějaký době to to dítě nemusí zvládat a může se to projevit třeba zhoršením*

toho prospěchu, nesoustředěnosti, ale i zlobením, poutáním na sebe pozornosti, jen aby si někdo všiml, že to dítě volá tímto způsobem o pomoc."

Respondent č. 7: *„Tak tam asi záleží na věku dítěte, to je asi hlavní limitující faktor dítěte, protože malé nenavštěvují žádné školské zařízení, tak tam to lze ještě zvládat, protože se pouze pečuje o to dítě. Jakmile ale dítě nastoupí do předškolského zařízení, jsou tam první spolužáci, začínají se utvářet vztahy s vrstevníky, přátelství, tam se už začínají ukazovat ty problémy, pokud by dítě mělo střídat mateřské školy a největší problém je střídat školu. Každá škola má vlastní osnovy, postupy, pracuje v různém tempu, a pokud by dítě mělo střídat kolektivy, tak nezapadne ani do jednoho, v každém bude vyloučeno, protože si za tu dobu týdne, 14 dní, co tam je, nenajde kamarády. Může se stát, že nebude zvládat učivo v žádné škole, bude pozadu, bude všude cizinec. Takže tohle považuju za hodně nevhodné řešení střídavé péče pro děti. Rodiče by měli bydlet v takové vzdálenosti, aby dítěti zachovali jedno školské zařízení."*

Respondent č. 7: *„Kde to funguje normálně, tam to dítě prospívá i v té škole. Naopak, kde rodiče proti sobě stále bojují, tak tam je i ten prospěch tím ovlivněn, protože to dítě se nemůže až tak dobře připravit do školy, když je v takovém prostředí. Určitě je to taky o osobnostech rodičů, jestli jsou schopni stejně zabezpečovat tu školní přípravu. Jeden z rodičů na to může klást větší důraz na vzdělání než druhý rodič, který klade důraz na něco jiného a vzdělání považuje za něco podřadnějšího. Oba rodiče by měli být samozřejmě ze strany školy informováni, jak to dítě prospívá, musí projevit zájem, informovat se jak ve škole, tak i jeden druhého, aby dítě mělo to, co potřebuje. Důležitý je i nastavit nějaký ten denní harmonogram, kdy se učit, kdy jít spát, aby to bylo tak nějak stejné."*

Dílčí shrnutí podkategorie škola

Důležitý význam přikládají respondenti rovněž škole jako podmínce střídavé péče. Důraz je kladen na:

1. zachování jednoho školního prostředí (respondent č. 1, 2, 4, 6, 7),
2. spolupráci rodičů se školou (respondent č. 1, 7),
3. stejný postoj rodičů k uplatnění dítěte (respondent č. 2, 3),
4. přípravu na vyučování (respondent č. 2, 4, 6, 7),
5. kladení nároků na dítě (respondent č. 2, 3, 4, 7),
6. zhoršení prospěchu v důsledku střídavé péče (respondent č. 6).

Podkategorie FINANCE byla vytvořena z kódů: **peníze, uspokojování potřeb, platby.**

Respondent č. 2: „...i třeba na finanční stránce, na uspokojování jeho potřeb stejnou měrou nebo odpovídající měrou jejich výdělkům, výdělkovým možnostem...“

Respondent č. 2: „Materiální podmínky, který se samozřejmě mohou do jisté míry lišit, ale tak aby základní potřeby dítěte byly zajištěny.“

Respondent č. 4: „Určitě by měli mít vyřešeny finanční záležitosti, protože to potom nese hodně trable, pokud se rodiče nejsou schopni domluvit na penězích. To je sice oblast, která se přímo nese s tím dítětem, ale může to vést k hodně problémům.“

Respondent č. 7: „... přídavky na dítě, sleva na dani, třeba i nějaké sportovní vybavení, ale i to, jestli si půjčí autosedačky. Pokud si to má pořídít každý rodič zvlášť, tak je to samozřejmě finančně hodně náročné, aby to dítě mělo to, co by mělo mít.“

Dílčí shrnutí podkategorie finance

Další podmínku střídavé péče přisuzují respondenti oblasti financí, kde je důležité:

1. uspokojování materiálních potřeb dítěte (respondent č. 1, 2),
2. dohoda rodičů ve finančních záležitostech (respondent č. 4, 7).
- 3.

Podkategorie ZÁJMY a KAMARÁDI byla vytvořena z kódů: **střídání, kroužky, kamarádi.**

Respondent č. 1: „Měly by mít děti nadále okruh stejných kamarádů, stejnou školu, aby nedocházelo k tomu, když už musí střídat bydliště, aby alespoň tady v těch bodech škola, školka, kamarádi, byl ten okruh stále stejný.“

Respondent č. 2: „Umožňovat mu stejnou měrou to, co to dítě baví a v čem vyniká, je talentované.“

Respondent č. 3: „... každý ten rodič si myslí, že i třeba zájmovou činnost by měly mít děti jinou, tak v takovém případě nemůže fungovat střídavá výchova.“

Respondent č. 6: „Taky kamarádi, přátelé, kolektiv a to všechno by mělo zůstat stejný, zbytečně bych to tomu dítěti nekomplikovala.“

Respondent č. 7: „Důležité je i to zajištění koníčků, zájmů dítěte, kdo je tam odveze, kdo to uhradí. Někdy mají rodiče problém s tím, že rodiče preferují každý jinou zájmovou činnost, které by se dítě mělo věnovat. Leckdy bez ohledu na to, co chce dítě.“

Respondent č. 7: „... *aby mohlo chodit do kroužků pravidelně.*”

Dílčí shrnutí podkategorie zájmy a kamarádi

Respondenti vymezují rovněž oblast zájmů a kamarádů dítěte jako důležitou podmínku střídavé péče, přičemž je důraz kladen na:

1. zachování stejného okruhu přátel (respondent č. 1, 6),
2. zajištění volnočasových a zájmových činností dítěte oběma rodiči (respondent č. 2, 3, 7).

Podkategorie DALŠÍ byla vytvořena z kódů: **lékař, zaměstnání, nový partner.**

Respondent č. 3: „... *I třeba to, kam to dítě bude chodit k lékaři...*”

Respondent č. 4: „*Důležitý je také zdravotní stav dítěte.*”

Respondent č. 6: „*Vůbec ty jejich schopnosti, možnosti, pokud budou zaměstnaní, vytížení a budou si na to muset najímat babičky, dědečky, chůvy, tak pak si musí říct, co jsou schopni tomu dítěti nabídnout čili možnosti, jejich kompetence.*”

Respondent č. 6: „*Měli by mít běžnou pracovní dobu.*”

Respondent č. 7: „*Někdy si samozřejmě nachází další partnery, což se dá chápat, i to je někdy zdrojem problémů, protože ne vždy si partner s dítětem rozumí a pokud ten rodič chce do jisté míry přenést péči i na toho partnera nebo ho ve značné míře využívat, pak je otázka toho, proč chtěl dítě svěřit do střídavé péče, když sám není zajistit péči o dítě.*”

Dílčí shrnutí podkategorie další

Respondenti rovněž zdůrazňovali i další nezbytné podmínky pro realizaci střídavé péče, zejména:

1. lékař (respondent č. 3, 4),
2. zaměstnání rodičů (respondent č. 6),
3. noví partneři rodičů (respondent č. 7).

Dílčí výzkumná otázka č. 6: Jaký vliv má střídavá péče na dítě?

Dílčí výzkumná otázka č. 6 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **vliv na dítě** a byla vytvořena z kódů: **prevence, rodičovské vzory, batůškáři, stěhování, změny, konflikty**.

Cílem páté dílčí výzkumné otázky je popsat z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí vliv střídavé péče na dítě.

Z jednotlivých výpovědí respondentů vyplynulo, že střídavá péče dítě ovlivňuje v pozitivním i negativním slova smyslu, proto byla výše uvedená kategorie rozdělena do podkategorií:

- pozitivní vliv na dítě,
- negativní vliv na dítě.

Podkategorie **POZITIVNÍ VLIV NA DÍTĚ** vznikla z kódů: **prevence, rodičovské vzory, budoucnost**.

Respondent č. 1: *„Právě třeba v tom, že je to třeba i prevence, aby nedošlo k syndromu zavrženého rodiče, to že dítě má kontakt s oběma rodiči. Je dobré vědět, že ho mají oba rodiče rádi.“*

Respondent č. 2: *„Za předpokladu, že vazba na oba rodiče je kladná a že rodiče spolu dokáží komunikovat, dokáží se o základních záležitostech dítěte, zdraví, škola, domloutvat. Za tohoto předpokladu to může být pro dítě přínosem a může mu pomoci vyrovnat se s rozchodem rodičů.“*

Respondent č. 3: *„Určitě, ale musí tam být ta komunikace rodičů bezproblémová. Pokud se rodiče rozcházejí ve zlém a to dítě mezi tím lidově litá, tak tam to bude spíše na škodu tomu dítěti než přínosem. Ale určitě když by ti rodiče byli schopni spolu komunikovat a rozejít se v dobrém, nedělat si problémy, tak určitě by to pro to dítě bylo tím optimálním stavem, kdy ví, že má oba rodiče, kteří ho mají rádi.“*

Respondent č. 3: *„Má oba vzory, má vzor matky, má vzor otce. Má vzory, které může použít do budoucího života, i třeba v partnerském vztahu. Pokud bude dítě vychovávané jen matkou, bude mít ten příklad jen matky, pokud otcem, tak zase opačně. Myslím si, že oba rodiče jsou schopni dát tomu dítěti nějaký vzor chování, které bude mít možnost i do budoucna využít i ve svém partnerském vztahu.“*

Respondent č. 4: „Když to zase vezmu z druhé strany, tak má dva domovy, což může být samozřejmě výhoda i nevýhoda. Může to to dítě zrovna brát jako pozitivum, že má dva domovy, zatímco ostatní mají jeden domov. Záleží to hrozně na povaze toho dítěte, jestli tam jsou nějaký stránky, který se dají brát pozitivně. Myslím si, že je to většinou ale výhodnější pro ty rodiče než pro to dítě.“

Respondent č. 5: „Na jednu stranu si myslím, že má dítě k dispozici více oba dva ty rodiče, protože s nima tráví stejný díl toho času, přejímá od obou ty rysy a to chování, který si potom do budoucna nese. Myslím si, že tady v tom je to přínos.“

Respondent č. 6: „Pokud ty rodiče se rozcházejí ve slušným a dokážou dítěti vysvětlit, že se to takto někdy stane, ale že jsou tady pro něj pořád oba, tak pak ano. Pokud by to mělo být pro to dítě nástrojem nějakých hádek, vyřizování si účtů, tak ne.“

Respondent č. 6: „Tak to, že má oba rodiče, matka má svoje možnosti, otec zase z pozice muže má jiné možnosti, každý ho povede k nějaký činnosti, která ho bude rozvíjet. Pokud to bude fungovat, tak na tom může vydělat, že jo, s oběma rodinama výlety, dovolené, dárky, pokud se na tom domluví. A celkově rozvoj toho dítěte, každá ta strana mu může něco pozitivního dát.“

Respondent č. 7: „Tak pokud by to dítě střídavou péči snášelo dobře, tak určitě ano, to že nepřijde ani o jednoho z rodičů. Mohla by to být ta podpora, ale zase je to podmíněno tím, že rodiče spolu budou kooperovat a komunikovat a mají zajištěné podmínky pro tu realizaci, o kterých jsme mluvily.“

Respondent č. 7: „Pokud to funguje, tak je to ideální, dítě má vzory od matky, vzory od otce, což má pro něho přínos i do jeho budoucího partnerského, rodinného života.“

Dílčí shrnutí podkategorie pozitivní vliv na dítě

Respondenti vidí pozitivní vliv na dítě ve střídavé péči v:

1. prevenci syndromu zavrženého rodiče (respondent č. 1),
2. vyrovnání se s rozchodem rodičů (respondent č. 2),
3. poskytování vyrovnaných rodičovských vzorů (respondent č. 3, 5, 6, 7),
4. zázemí dvou domovů (respondent č. 4),
5. poskytování materiálních výhod (respondent č. 6).

Podkategorie NEGATIVNÍ VLIV NA DÍTĚ vznikla z kódů: **batuškáři, stěhování, změny, konflikty, budoucnost.**

Respondent č. 1: „*Tak samozřejmě zadaptovat se vždycky po tom týdnu, čtrnácti dnech, což samozřejmě záleží individuálně na tom, jak je to stanoveno, zadaptovat se na nové podmínky a tak celkově skloubit ty dva různé světy. Dětem, které jsou ve střídavé péči, se říká lidově batuškáři, takže to dítě v podstatě jakoby v uvozovkách nemá svůj domov.*”

Respondent č. 2: „*Tak obtížné je o střídání toho prostředí, střídání i kamarádů v místě bydliště jednoho a druhého rodiče. Obtížné je to taky za situace, kdy v podstatě si jeden z rodičů tu střídavou péči vynutí přes odpor druhého rodiče.*”

Respondent č. 3: „*Myslím si, že pro děti je nejobtížnější, když si rodič prosadí střídavou péči v té velké vzdálenosti bydlišť, také střídání kolektivu, změna kamarádů. Myslím, si že ti vrstevníci a změna toho kolektivu je nejsložitější. Ty děti se pak necítí tak, že někam patří, myslí, že jsou vyloučeni z té společnosti. To je pro ně to nejobtížnější.*”

Respondent č. 4: „*To že nemá pocit, že má jedno jediný zázemí. To si myslím, že je úplně to nejhorší. Taky třeba to, že u maminky má jiné kamarády než u tatínka.*”

Respondent č. 4: „*Čistě teoreticky se zdá, že by to tak mohlo být, že to dítě nepřijde ani o jednoho z rodičů, ale na druhou stranu vyrovnat se s tím, že každý týden je změna, tak nevím, jestli by to vyvážilo tu pomoc. Určitě jako jistá forma pomoci ano, ale za předpokladu, že jsou nastaveny ty principy střídavky.*”

Respondent č. 5: „*Myslím si, že jsou to konflikty mezi rodičema. Pokud je tam samozřejmě i nějaká delší vzdálenost mezi rodiči a ti se domluvili, že tam ta střídavá péče bude, tak střídat školy, to si myslím, že je extrém. Dítě, který by mělo střídat školy, bydliště, to si myslím, že není ku prospěchu toho dítěte.*”

Respondent č. 5: „*No, nejsem si tím úplně jistá, aby to v tom dítěti naopak nevyvolalo ten pocit, že se nic nemění, vše zůstává při starém než to, aby si uvědomilo, že se rodiče opravdu rozešli. Nejsem si jistá, aby to pro to dítě nebylo pak o to větší šok. Ale záleží na tom dítěti, jak moc bude s ohledem na svůj věk chápat tu rozchodovou situaci a samozřejmě na tom, jak mu to ty rodiče vysvětlí.*”

Respondent č. 6: „*Může to být to stěhování, zase s přibývajícím věkem, kdy jdou ty děcka do puberty, to může být zase problém i třeba větší. To že třeba se něčemu věnuje a musí tu činnost přerušit, protože jde na týden k tátovi a nelze třeba dokončit tu aktivitu. Možná i to,*

že ty kamarády v tom bezprostředním okolí najednou nemá, nejsou to třeba spolužáci, se kterými se setkává ve škole každý den. A určitě to, že by se měli ty rodiče hádat, ale pořád vycházím z toho, že by při střídavce měli fungovat bez konfliktů."

Respondent č. 7: *„Pokud to nefunguje a jsou tam problémy, tak si to to dítě jednoznačně nese i do dalšího života, a jednou bude řešit to samé, co řešili jeho rodiče."*

Dílčí shrnutí podkategorie negativní vliv na dítě

Respondenti vidí negativní vliv na dítě ve střídavé péči v:

1. střídání rodinných prostředí (respondent č. 1, 2, 3, 4, 6),
2. střídavé péči přes odpor jednoho z rodičů (respondent č. 2),
3. střídavé péči ve velké vzdálenosti bydlišť rodičů (respondent č. 3, 5),
4. střídání školy, kolektivu, kamarádů (respondent č. 3, 4, 5, 6),
5. konfliktech mezi rodiči (respondent č. 5, 6, 7).

Dílčí výzkumná otázka č. 7: Jakou úlohu v kontextu střídavé péče zastává sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

Dílčí výzkumná otázka č. 7 je v přílohách P II - P VIII vyznačena následující barvou, která charakterizuje kategorii: **úloha OSPOD** a byla vytvořena z kódů: **poradenství, mediace, speciální techniky, metody sociální práce.**

Cílem poslední dílčí výzkumné otázky je popsat, jakou úlohu sehraává v kontextu střídavé péče sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Respondent č. 1: *„Klidně i v rámci nějaké psychoterapie rodiče s dítětem, i tady u nás existuje zařízení pro psychoterapii, takže klidně zapojit i nějakého odborníka."*

Respondent č. 1: *„Tak rozhovorem nebo nějakými speciálními technikami např. kamínky, cokoliv co nám k tomu dítěti sedí. Prostě nějakou nenásilnou formou."*

Respondent č. 1: *„Tak hlavně rozhovor, ten je pro mě stěžejní a to celkově v sociální práci. Rozhovorem vedu rodiče k nějakému konsensu. Popřípadě lze využít i znaleckých posudků, ale to je již okrajová záležitost. Rozhovor je samozřejmě stěžejní."*

Respondent č. 2: *„Je potřeba klientům radit s opatrností i v tom kontextu tady těch nálezů. Ale doporučuji, že je samozřejmě nejlepší se na ni dohodnout."*

Respondent č. 2: *„Tak já si myslím, že ty metody jsou podobný jako v případě výlučné péče, takže obecně metody sociální práce - rozhovor, sociální šetření."*

Respondent č. 2: „Jsou to stejní odborníci jako v případě výlučné péče, pokud je s dítětem nějaký problém, tzn., dětský psychologové, v případě problému v komunikaci mezi rodiči tak mediátoři, rodinné terapie, rodinné konference, poradenství na všech úrovních.“

Respondent č. 3: „Určitě těm rodičům říkám, aby si zvážili, jestli ta střídavá výchova bude pro děti vhodná. ... Takže jim vždycky říkám, aby si toto posoudili, aby o tom uvažovali, ale vyloženě takové to, já si myslím, že dítě vychovám líp, protože matka nebo bývalá manželka má jiné výchovné metody, takhle střídavá výchova rozhodně fungovat nemůže.“

Respondent č. 3: „Myslím si, že je dobré dovést ty rodiče k tomu, aby k tomu dospěli oba dva, že to pro ty děti bude správně. Nemyslím si, že je dobré na sílu jednomu rodiči nařizovat střídavou péči, protože on stejně bude potom dělat schválnosti.“

Respondent č. 3: „Vždycky se jim snažím poskytnout nějaké poradenství, obeznámím je se svým názorem na střídavou péči, objasním jim podmínky střídavé výchovy, toho co by mělo fungovat a jakým způsobem by měli ke střídavé výchově přistupovat. Jaký je nejideálnější stav při střídavé péči a dávám jim třeba čas na rozmyšlenou, aby o tom pouvažovali a třeba po nějakém jednání, které tady zrealizujeme a zjistíme už i třeba nějakými metodami sociální práce s dětmi, jestli ty děti jsou vůbec nastaveny na to, aby střídavá výchova fungovala. Pokud to tam takto je a mohlo by to fungovat, tak rodičům i přesto, když je třeba jeden z nich nalomený, jestli ano nebo ne, tak jim dávám na zvážení, aby si to rozmysleli, a třeba za týden se tady znovu sejdem a znovu projednáme, jestli to může fungovat nebo nemůže fungovat.“

Respondent č. 3: „Spíš jsou to nějaké techniky, kterými se snažíme vlastně zjistit, jestli ty děti jsou vůbec nastaveny na tu střídavou výchovu, jak moc vnímají svoje rodiče, jaký mají citový vztah k rodičům, jestli ta citová závislost je skutečně na obou dvou tak silná, že to děti zvládnou a budou to takto chtít.“

Respondent č. 3: „Třeba jsme teďka skládali ty kamínky a samozřejmě většina těch dětí a i těch menších ti tam bude dávat pořád ty rodiče dohromady. Zkouším v podstatě zjistit, jestli by ty děti byly ochotny se stěhovat. U dětí je to spíše formou hry, protože mám zkušenost, že se rodiče snaží střídavou péči prosazovat u čím dál menších dětí, tak se snažím formou hry zjistit, jestli jim vůbec tato situace bude vyhovovat.“

Respondent č. 3: „V situaci, když ty rodiče nejsou schopni se dohodnout, jsou tam rozdílné představy, tak se určitě snažím využít spolupráce s některými odborníky. Hodně spolupracujeme s psychocentrem, kdy se snažím tam poslat rodiče oba dva, aby

prokonzultovali svoji situaci, nebo dětský psycholog si promluvil s tím dítětem, jestli vidí nějaké překážky, které by bránily střídavé výchově, jestli tam není něco, v čem by mohl být problém."

Respondent č. 4: *„Rozhovor jednoznačně."*

Respondent č. 4: *„Třeba nějaké speciální techniky práce s dítětem. Určitě bych zvolila domečky, strom s figurkama a pak určitě kamínky. Je to vlastně forma hry, dítě si vybírá kamínky, kterým přisuzuje různé osoby a dítě to seskupuje podle toho, jak to vnímá."*

Respondent č. 4: *„Takže spolupracujeme s neziskovkami, mediace, psycholog, párové terapie, rodinné kruhy, rodinné terapie, případové konference, určitě i v rámci oddělení supervize nebo intervize."*

Respondent č. 5: *„Říkám jim, že komunikace je základ, a to říkám všem klientům, ačkoli nepožadují střídavou péči. Takže pokud tam vážne komunikace, tak zase nejprve navázat spolupráci s odborníkem. "*

Respondent č. 5: *„Mně se osvědčila třeba mediace. Ted' mám čerstvě rodiče, kteří byli na mediaci, vyjasnili si nějaké detaily a najednou střídavá péče může fungovat a byla soudem odsouhlasena."*

Respondent č. 5: *„Tam záleží třeba na tom, jaký je v té rodině problém. Jestli je to hyperaktivita, to že rodiče neví, jak s dítětem komunikovat, jak zajišťovat běžný provoz, aby je respektovalo. Takže pokud jsou tam nějaké problémy, doporučuji psychocentrum, rodinnou poradnu, psycholog, stalo se mi, že i psychiatr musel vstoupit do té rodiny. Hodně se mi osvědčila mediace. "*

Respondent č. 5: *„Jako první se snažím uspořádat společné jednání na půdě OSPOD, abychom si vyjasnili, jak bude střídavá péče fungovat popř. nefungovat, jaký mají oni sami představy. Pokud vidím, že rodiče nespolupracují, není v mých silách je dovést k nějakému kompromisu, tak teprve potom je odkazuju na odborníky."*

Respondent č. 5: *„Snažím se s ním mluvit, abych zjistila jeho názor a pohled na tu věc. Používám metodu rozhovoru, ale používám i techniku dva domečky, kamínky."*

Respondent č. 6: *„Tak nějaký rozhovor, sociální šetření, působení na ty rodiče, poradenství."*

Respondent č. 6: *„Využít nějaké ty speciální techniky, které se ted' hodně do praxe snažíme zavádět."*

Respondent č. 6: „... může pomoci psycholog, nasměrovat rodiče, jak pracovat s dítětem, čeho se vyvarovat, co ve výchově posílit. I mediace může být prospěšná k nastartování té střídavé péče, nastavení nějakých pravidel.“

Respondent č. 7: „Přínosem je mediace a i my jsme v podstatě mediátoři, určitě není na škodu, když navštíví nějakého odborníka z oblasti psychologie. Pro nás tady je to o vysvětlování, o rozhovoru.“

Respondent č. 7: „Tak pokud se to řeší v rámci soudního řízení, tak máme povinnost s dítětem mluvit, takže opět rozhovor nebo nějaké speciální techniky. Dobré je i to si to vyzkoušet v praxi a navštívit je i v domácím prostředí. Je to o té případové práci.“

Shrnutí k dílčí výzkumné otázce č. 7

Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí sehraává při střídavé péči úlohu v:

1. zprostředkování odborné pomoci (respondent č. 1, 2, 3, 5, 6, 7),
2. vedení rodiče v zájmu dítěte k dohodě (respondent č. 1, 2, 3, 5, 7),
3. podporování dítěte (respondent č. 1, 3, 4, 7),
4. využívání metod sociální práce (respondent č. 1, 2, 5, 6, 7),
5. poradenství (respondent č. 2, 3, 5, 6).

6.3 Interpretace dat

V předcházející kapitole jsme se zabývali analýzou získaných dat v kategorickém pojetí, kdy data byla přisuzována a analyzována v souladu s jednotlivými dílčími výzkumnými otázkami. Každá analyzovaná dílčí výzkumná otázka byla zakončena dílčím shrnutím, které bychom nyní chtěli završit souhrnnou interpretací získaných dat a dojít k závěru, zda došlo k naplnění hlavního cíle a dílčích cílů empirické části diplomové práce.

Z dílčího výzkumného cíle, který se zabývá otázkou motivace rodičů ke svěření dítěte do střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, vyplývá, že dle jejich zkušeností na rodiče působí hned několik rozličných motivačních činitelů, které rozhodnutí rodičů ovlivňují. Jedná se o pohnutky pozitivního charakteru (zájem na výchově dítěte či silný citový vztah rodiče s dítětem), které mají své logické opodstatnění a jsou v zájmu dítěte, nicméně není neobvyklé, že rodiče jsou ovlivněni negativními pohnutkami (pomsta mezi rodiči či vidina ztráty povinnosti hradit výživné), které souvisí zejména se vztahy mezi dospělými nikoli však se samotným zájmem dítěte, o který by všem zúčastněným mělo jít zejména. Zajímavým motivem, který rodiče, zejména

otce, vede k usilování o svěřeni dítěte do střídavé péče, je stav, kdy dochází ze strany druhého rodiče, zejména matek, k bezdůvodnému bránění ve styku s dítětem. Zde je v opodstatněných případech v souladu s rodinným právem zcela na místě změna stávajícího výchovného prostředí, což si však mnohdy bránící matky neuvědomují.

Vztah komunikace a střídavé péče, který vyplývá z dalšího nastaveného dílčího cíle výzkumu, sociální pracovníci vykonávající sociálně-právní ochranu dětí definují zcela konkrétně a výstižně. Komunikace rodičů na velmi dobré úrovni je zcela nezbytným, trůfáme si uvést i nejdůležitějším, předpokladem pro úspěšnou realizaci střídavé péče, která má svůj smysl a je v zájmu dítěte. Rodiče musí být schopni efektivní vstřícné komunikace a kooperace, musí být ochotni si předávat podstatné informace týkající se dítěte a musí být schopni dohodnout se na všech podstatných záležitostech, které se dotýkají jejich společného dítěte. V opačném případě má střídavá péče zcela devastující důsledky, které v největší míře zasáhnou nejslabšího jedince - dítě.

Smyslem dalšího dílčího výzkumného cíle je poodhalit, za jakých podmínek lze střídavou péči považovat za nejvhodnější úpravu poměrů k dítěti po rozvodu či rozchodu rodičů. Zde se respondenti opětovně zaměřují na dobrou komunikaci mezi rodiči, která se prolíná všemi aspekty střídavé péče. Respondent č. 2 poukazuje na to, že nejvhodnější nastavení střídavé péče je takové, které vznikne zcela spontánně, přirozeně a nenásilně. Důležitým a zjevně ideálním momentem pro nastavení střídavé péče je vyslovené přání samotného dítěte.

Naopak další dílčí výzkumný cíl má za úkol ukázat, za jakých podmínek je realizace střídavé péče s ohledem na nejlepší zájem dítěte naprosto nevhodná. Opětovně se respondenti shodují na tom, že jedním z těchto předpokladů je absence jakékoli komunikace či komunikace probíhá, nicméně na zcela nevhodné úrovni formou konfliktů, hádek či nejrůznějších invektiv mezi rodiči. Nemístné z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí se jeví být svěřeni dítěte do střídavé péče za podmínky, kdy rodiče žijí ve velké vzdálenosti a dítě je tak nuceno střídat nejen rodinné prostředí, ale rovněž vzdělávací instituce, třídní kolektiv, okruh kamarádů či volnočasovou a zájmovou činnost. Zajímavostí je pohled respondenta č. 3, který poukazuje na nevhodnost střídavé péče v případě, že se jeden z rodičů doposud zabíral budováním svého profesního života a v případě rozvodu a úpravy poměrů k dítěti se zasazuje o jeho svěřeni do střídavé péče, kdy tím motivem je zejména udrženi si společenského postavení a dobrého mínění blízkého okolí o jeho rodičovství.

Smysl dílčí výzkumného cíle korespondujícího s podmínkami, které ovlivňují realizaci střídavé péče, byl naplněn, neboť zde respondenti detailně popisují jednotlivé aspekty střídavé péče, kterých byly schopni ze své praxe definovat velké množství a z našeho pohledu byly definovány všechny podmínky pro realizaci střídavé péče. Jedná se o podmínky jak materiálního charakteru, tedy zabezpečení bytových podmínek, vyřešení otázky financování potřeb dítěte, tak i podmínek týkající se osobnosti dítě a zohlednění jeho individuálních zvláštností. Důležitou roli hrají samotní rodiče, jak ke střídavé péči přistupují, na jaké úrovni je jejich komunikace a kooperace a jaké jsou celkově schopni nastavit podmínky pro realizaci střídavé péče.

Vliv střídavé péče na dítě jako další dílčí výzkumný cíl byl rovněž naplněn. Respondenti byli schopni definovat na základě svých zkušeností, v čem je střídavá péče pro dítě přínosná, tedy jaký má na dítě vliv v pozitivním slova smyslu a rovněž naopak poukázali na možná ohrožení dítě způsobená právě v důsledku střídavé péče, tedy jaký má na dítě vliv v negativním slova smyslu. Zajímavým poznatkem je postřeh respondenta č. 1, který střídavou péči dává do souvislosti se syndromem zavrženého rodiče jako jeho prevence, což do jisté míry souvisí i s již zmíněným bráněním rodiče ve styku druhého rodiče s dítětem.

Zajímavou komparaci nabízí výroky respondenta č. 4, který vidí pozitivní vliv střídavé péče na dítě v tom, že má dva domovy, tj. dítě toto vnímá jako výhodu. Zároveň však negativní vliv střídavé péče na dítě spatřuje v tom, že dítě střídá rodinné prostředí, tj. nemá stabilní zázemí. Právě střídání rodinného prostředí a konflikty mezi rodiči vnímají nejčastěji respondenti jako negativní vliv střídavé péče na dítě.

Poslední dílčí výzkumný cíl zaměřený na úlohu sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí v souvislosti se střídavou péčí je zaměřen prakticky. Na tomto místě chceme uvést, že smyslem dílčího výzkumného cíle nebylo získat od respondentů poznatky o kolizním opatrovnictví, které je hlavní úlohou sociálního pracovníka v řízení o úpravě poměrů k dítěti, a kterému je ostatně věnována kapitola v teoretické části diplomové práce. Cílem je zmapovat konkrétní úkony sociálních pracovníků, které jsou při případové sociální práci s rodinou v kontextu střídavé péče uplatňovány. V první fázi z výsledků výzkumu vyplývá, že je důležité poskytnutí poradenství rodičům. V této etapě se sociální pracovník setkává s rodiči zpravidla s každým samostatně a získává od nich informace ohledně dosavadního fungování rodiny a o vztazích v rodině. Dále sociální pracovníci přistupují ke společnému jednání s oběma rodiči, jehož smyslem je uzavření rodičovské

dohody v zájmu dítěte a nastavení základních principů realizace střídavé péče s důrazem na individualitu případu. V situacích, kdy není společné jednání rodičů na půdě úřadu sociálně-právní ochrany dětí účelné, doporučují sociální pracovníci navázat spolupráci s odborníky z řad rodinných mediátorů či psychologů, výjimkou není ani uspořádání případové konference či rodinné konference. V další linii je nezbytné z pohledu sociálních pracovníků započít sociální práci s dítětem, která je vedena nenásilnou formou hry, kterou od dítěte sociální pracovník získává důležité poznatky, aniž by si to dítě uvědomovalo. Respondenti poukazují na využívání speciálních technik při práci s dítětem (kamínky, dva domečky). Nedílnou součástí sociální práce je rovněž provedení sociálního šetření v místě bydliště obou rodičů za účelem prošetření zejména bytových podmínek, které mají rodiče pro dítě zabezpečené. Poslední fází, kterou však již respondenti nevzpomínají, je poskytnutí písemné zprávy kolizního opatrovníka adresované místně příslušnému soudu a samotné zastoupení dítěte v řízení o úpravu poměrů.

Na základě výsledků výzkumu a shrnutí dílčích výzkumných cílů lze konstatovat, že hlavního cíle empirického šetření, tedy popsání specifik střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí za účelem vytvoření praktického manuálu pro práci s rodiči, jež mají či usilují o svěřeni dítěte do této porozvodové či porozchodové úpravy poměrů k dítěti, bylo dosaženo. Na základě tohoto v závěru diplomové práce uvádíme doporučení sociálním pracovníkům, jež vykonávají sociálně-právní ochranu dětí, pro práci s rodiči, kteří mají zájem na svěřeni dítěte do střídavé péče. V příloze P IX přikládáme manuál, který by pro sociální práci s rodinou v kontextu střídavé péče mohl být nápomocný zejména začínajícím sociálním pracovníkům vykonávajícím sociálně-právní ochranu dětí.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá tématem, které je v současné době mezi odbornou i laickou společností stále častěji diskutované a to zejména v souvislosti se stále zvyšující se rozvodovostí. Samotnému rozvodu manželství, jak již bylo zmíněno, předchází řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti, kdy se jedná o tom, jaká porozvodová forma péče o dítě bude v souladu s nejlepším zájmem dítěte uplatňována. Bohužel stále častěji se setkáváme s tím, že rodiče nejsou schopni v této věci uzavřít rodičovskou dohodu, tudíž s o větší intenzitou musí do těchto rodinných záležitostí vstupovat úřad - orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Smyslem diplomové práce, zejména její empirické části, bylo popsání specifík střídavé péče z pohledu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří zastávají v řízení o úpravu poměrů k dítěti funkci kolizního opatrovníka hájícího zájmy nezletilého dítěte.

Důraz klademe na přínos diplomové práce, který byl definován v úvodu práce, a na tomto místě bychom jej chtěli naplnit. Uvádíme tedy vlastní doporučení vyplývající z výsledků výzkumu i vlastních poznatků výzkumníka, který rovněž jako respondenti ve svém profesním životě vykonává jako sociální pracovník sociálně-právní ochranu dětí. Doporučení jsou určena jednak sociálním pracovníkům, kteří se výkonem sociálně-právní ochrany dětí zabývají, ale i potencionálně rozvádějícím se rodičům, kteří by o svěřeni dítěte do střídavé péče uvažovali. V příloze P IX je přiložen manuál, který byl vytvořen v souladu se závěry výzkumu a je určen zejména začínajícím sociálním pracovníkům. Význam manuálu shledáváme především v jeho užití sociálními pracovníky, kterým může být nápomocen pro zorientování se v problematice sociálně-právní ochrany dětí.

Sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí by měl v první fázi, kdy s rodiči zahájí jednání ve věci střídavé péče, vyhodnotit motivy, které vedou rodiče ke svěřeni dítěte do této formy porozvodové úpravy poměrů. Z pohledu respondentů i výzkumníka musí být brán na zřetel v první řadě zájem dítěte, významné avšak druhotné jsou pro kolizního opatrovníka zájmy rodičů. Důležitým kritériem pro realizaci střídavé péče je vzájemná komunikace mezi rodiči, která musí dosahovat vysoké kvality a efektivity. Pro úspěšnou realizaci střídavé péče je nezbytné, aby se rodiče byli schopni dohodnout na podstatných záležitostech fungování střídavé péče, které jsou vymezovány v rámci dílčí výzkumné otázky zabývající se podmínkami střídavé péče (bydliště, vzdálenost rodičů, osobnost dítěte, osobnost rodičů, finanční záležitosti, záležitosti týkající se školní

docházky, zájmů dítěte, přátel). Ze zkušeností respondentů i výzkumníka vyplývá, že není v zájmu dítěte, aby střídavá péče fungovala bez kvalitní komunikace mezi rodiči a vzájemně dobrých vztahů, neboť za tohoto předpokladu střídavá péče velmi často končí neúspěšně a má devastující dopady na dítě a celkovou atmosféru rodiny. Sociálním pracovníkům doporučujeme, aby s rodiči vyvolali na půdě OSPOD společné jednání, které by mohlo vést k případné dohodě rodičů ve věci. Za důležité považujeme, aby byly v rámci jednání nastaveny základní principy střídavé péče tj., aby se rodiče dohodli na intervalech střídání, zda se budou střídat rodiče či dítě, jakým způsobem se budou rodiče podílet na úhradě potřeb dítěte, jaký budou uplatňovat styl výchovy, apod. Doporučujeme všechny body, na kterých se rodiče dohodnou pečlivě sepsat do podoby mimosoudní dohody a nechat ji rodiči podepsat, neboť na tento akt je ze strany opatrovnického soudu pohlíženo jako vzájemný závazek rodičů. Společné jednání rodičů je pro sociálního pracovníka rovněž důležité v tom ohledu, že má příležitost sledovat vzájemné interakce mezi rodiči, jejich komunikaci a vztahy, které jsou důležitým aspektem střídavé péče.

Z pohledu samotného dítěte doporučujeme, aby sociální pracovník věnoval dítěti svůj čas a zrealizoval s ním pohovor, který je zapotřebí uzpůsobit jeho věku a rozumovým schopnostem. Ideálním způsobem je zrealizovat pohovor s dítětem v jeho přirozeném prostředí, avšak je možné s dítětem hovořit i na půdě úřadu v prostorách příjemných pro dítě. V praxi sociálních pracovníků se osvědčují speciální techniky práce s dítětem, kterými sociální pracovník nepřímými otázkami formou hry získává od dítěte jeho postoj a přání a rovněž čerpá cenné informace o fungování rodiny jako celku.

I přes výše uvedené je nezbytné, aby sociální pracovník vždy ke každému případu přistupoval pečlivě, uvážlivě a individuálně, neboť každý případ má své specifické zvláštnosti, nelze jej zobecňovat a činit závěry bez proniknutí do hloubky problému dané rodiny.

Na závěr si dovoluujeme zmínit a podělit se o osobní přínos, který mně diplomová práce přinesla. V první řadě jsem získala dostatečné množství nových informací, které mi pomohly rozšířit obzor vědomostí, a které jsem již pouhým nastudováním mohla převést do mé profesní praxe. Dovolím si říci, že jsem se zdokonalila v práci s odbornou literaturou a získala poznatky o autorech, kteří se střídavou péčí zabývají. Velmi přínosné bylo setkání s jednotlivými kolegy - sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, se kterými jsem měla ideální a jedinečnou možnost sdílet zkušenosti a obohatit tak svůj profesní rozvoj.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**PUBLIKACE**

- [1.] BALLNIK, Peter, 2012. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0150-2.
- [2.] BAKALÁŘ, Eduard, 2002. *Průvodce otcovstvím*. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-605-0.
- [3.] BAKALÁŘ, Eduard et al, 1996. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-157-3.
- [4.] BAKALÁŘ, Eduard et al, 2006. *Rozvodová témata a moderní psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1089-2.
- [5.] BAKALÁŘ, Eduard et al, 2008. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem*. Kroměříž: Triton. ISBN 978-80-7387-119-2.
- [6.] DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ, 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-124-8.
- [7.] ELLIOT, Julian a Maurice PLACE, 2002. *Dítě v nesnázích*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0182-0.
- [8.] EVERETT, Craig a Sandra EVERETT, 2000. *Zdravý rozvod*. Praha: Talpress. ISBN 80-7197-169-3.
- [9.] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [10.] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- [11.] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2009. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [12.] KRATOCHVÍL, Stanislav, 2009. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-646-9.
- [13.] MALINA, Jaroslav et al., 2009. *Antropologický slovník*. Brno: Cerm. ISBN 978-80-7204-560-0.
- [14.] MAŘÍKOVÁ, Hana et al., 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.

- [15.] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- [16.] MOTEJL, Otakar et al, 2007. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochrance práv. ISBN 978-80-254-1750-8.
- [17.] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-05-9.
- [18.] MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Společnost a rodina*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-X.
- [19.] NOVÁK, Tomáš, 2000. *Rodičovské judo*. Praha: Grada. ISBN 80-247-000-2-6.
- [20.] NOVÁK, Tomáš, 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4110-9.
- [21.] NOVÁK, Tomáš, 2013. *Střídavá péče o dítě*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0342-1.
- [22.] NOVÁK, Tomáš, 2013. *Znalecké posudky dětí pod drobnohledem*. Praha: Linde. ISBN 978-80-7201-9000-7.
- [23.] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2005. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1449-3.
- [24.] NOVÁK, Tomáš a Marta HARGAŠOVÁ, 2007. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1730-2.
- [25.] NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ, 2014. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Praha: Anag. ISBN 978-80-7263-914-4.
- [26.] PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2010. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4317-2.
- [27.] PLÁŇAVA, Ivo, 1994. *Jak se (ne)rozvádět*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-129-1.
- [28.] PLÁŇAVA, Ivo, 2000. *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-039-2.
- [29.] PLZÁK, Miroslav, 1973. *Poznání a léčba poruch manželského soužití*. Praha: Avicenum. ISBN 08-037-73.
- [30.] PLZÁK, Miroslav, 2007. *My se máme, my si vyhovíme*. Praha: Motto. ISBN 978-80-7246-348-0.

- [31.] SMITH, Heather, 2004. *Děti a rozvod*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-906-2.
- [32.] SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.
- [33.] STŘELEČEK, Stanislav, 1992. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna. ISBN 80-85298-84-8.
- [34.] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [35.] TEYBER, Edward, 2007. *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-163-7.
- [36.] WARSHAK, Richard, 1996. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-089-8.
- [37.] WARSHAK, Richard, 2001. *Rozvodové jedy*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-439-X.

SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

- [1.] Baltes, Paul, 1986 cit. podle SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.
- [2.] Cuber, John a Peggy Haroff, 1971 cit. podle KRATOCHVÍL, Stanislav, 2009. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál. ISBN 978-7367-646-9.
- [3.] Fanta, Karel, 1982 cit. podle KRATOCHVÍL, Stanislav, 2009. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál. ISBN 978-7367-646-9.
- [4.] Murstein, Bernard, 1976 cit. podle KRATOCHVÍL, Stanislav, 2009. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál. ISBN 978-7367-646-9.

LEGISLATIVNÍ ZDROJE

- [1.] ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochrany dětí. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662-7681. Dostupný také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- [2.] ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026-1365. Dostupný také z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

- [3.] ČESKO. Zákon č. 292 ze dne 12. září 2013 o zvláštních řízeních soudních. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 112, s. 3186-3256. Dostupný také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=292/2013&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

PERIODIKA

- [1.] KOVÁŘOVÁ, Daniela, 2014. Střídavá péče jako noční můra. *Rodinné listy*. č. 10, s. 40. ISSN 1805-0824.
- [2.] LUNÁČKOVÁ, Oldřiška, 2011. Muži versus ženy. *Právo a rodina*. č. 10, s. 24. ISSN 1212-866X.
- [3.] MATOUŠEK, Oldřich, 2014. Cochemská praxe-jiný způsob rozvodu. *Právo a rodina*. č. 8, s. 24. ISSN 1212-866X.
- [4.] NEZVAL, Martin, 2014. Střídavá péče v soudním rozhodování. *Rodinné listy*. č. 10, s. 53. ISSN 1212-866X.
- [5.] NOVÁK, Tomáš, 2010. Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. *Právo a rodina*. č. 11, s. 24. ISSN 1212-866X.
- [6.] SCHÖN, Monika, 2011. Střídavá výchova a vyživovací povinnost rodičů. *Právo a rodina*. č. 9, s. 24. ISSN 1212-866X.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

- [1.] ČÍŽKOVÁ, Martina. *Srovnání způsobu zániků manželství v českém sekulárním právu a v kanonickém právu*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1.] JEDEN DOMOV. Pravda o střídavé péči v EU 1. díl. www.jedendomov.cz [online]. © 2011 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/162-pravda-o-stridave-peci-v-eu-1>

- [2.] JEDEN DOMOV. Pravda o střídavé péči v EU 5. díl. www.jedendomov.cz [online]. © 2011 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/168-pravda-o-stridave-peci-v-eu-5>
- [3.] JEDEN DOMOV. Zkušenosti se střídavou péčí ze zahraničí. www.jedendomov.cz [online]. © 2012 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/229-zkusenosti-se-sp-v-zahranici>
- [4.] KLIMEŠ, Jeroným, 2009. Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu. www.klimes.mysteria.cz [online]. [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf
- [5.] MATOUŠKOVÁ, Ivana, 2010. Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem. www.mpsv.cz [online]. [cit. 2015-01-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10795/KO-doporuceni.pdf>
- [6.] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2004. Národní zpráva o rodině. www.mpsv.cz [online]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I:	Záznamový arch rozhovoru se sociálním pracovníkem OSPOD
Příloha P II:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 1
Příloha P III:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 2
Příloha P IV:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 3
Příloha P V:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 4
Příloha P VI:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 5
Příloha P VII:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 6
Příloha P VIII:	Transkripce rozhovoru – respondent č. 7
Příloha P IX:	Manuál pro práci s rodinou v kontextu střídané péče

PŘÍLOHA P I: ZÁZNAMOVÝ ARCH ROZHOVORU

ZÁZNAMOVÝ ARCH ROZHOVORU SE SOCIÁLNÍM PRACOVNÍKEM OSPOD

Datum uskutečnění rozhovoru:

Čas počátku rozhovoru:

Čas ukončení rozhovoru:

Kolik je Vám let?

Jakou funkci na OSPOD vykonáváte?

Jaká je délka Vaší praxe na OSPOD?

Kolik případů dětí ve střídací péči jste za poslední rok řešila?

Jaké je Vaše vzdělání?

Jaký je Váš rodinný stav?

Počet vlastních dětí?

Motivace ke střídací péči

- 1) Co bývá hlavními pohnutkami rodičů, kteří chtějí svěřit dítě do střídací péče?
- 2) Existuje rozdíl v pohlaví rodičů, kteří častěji střídací péči prosazují? Případně co je tím důvodem?
- 3) Myslíte si, že je vhodné, aby byla střídací péče nařizována proti vůli jednoho z rodičů?
- 4) Jaká doporučení dáváte rodičům, kteří zvažují střídací péči?

Střídací péče a komunikace

- 1) Lze podle Vás realizovat střídací péči, aniž by rodiče navzájem kvalitně komunicovali?
- 2) Co jsou podle Vás nejčastější důvody, proč rodiče navzájem nechtějí v zájmu dítěte komunikovat?
- 3) V jakých základních ohledech by se měli rodiče shodnout, aby byla střídací péče úspěšná?

Střídací péče a rodinné poměry

- 1) Jaký postoj zastáváte k atypické střídací péči, kdy se dítě nestřídá u rodičů ale rodiče u dítěte?
- 2) Jakou roli hraje při realizaci střídací péče vzdálenost bydliště mezi rodiči?

- 3) Jaké podmínky by měly mít rodiče pro dítě ve střídavé péči zajištěné?

Střídavá péče jako nejlepší volba

- 1) Za jakého předpokladu je střídavá péče pro dítě tou nejlepší volbou?
- 2) Jaké charakteristiky by měla mít matka vhodná pro realizaci střídavé péče?
- 3) Jaké charakteristiky by měl mít otec vhodný k realizaci střídavé péče?
- 4) Jaké charakteristiky by mělo mít dítě vhodné k realizaci střídavé péče?

Střídavá péče jako trauma

- 1) Jaké rodiny jsou pro střídavou péči vyloženě nevhodné?
- 2) Co je pro dítě ve střídavé péči obtížné?
- 3) Domníváte se, že je vhodné svěřit dítě do střídavé péče za předpokladu, že vztahy dítěte s jedním z rodičů jsou narušeny?

Střídavá péče a její vliv na dítě

- 1) Domníváte se, že by střídavá péče mohla být pro dítě jistou pomocí k vyrovnání se s rozvodem rodičů?
- 2) V čem může být střídavá péče pro dítě přínosem?
- 3) V čem naopak může být střídavá péče pro dítě ohrožující?
- 4) Jaký může mít střídavá péče vliv na dítě v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?

Střídavá péče v kontextu OSPOD

- 1) Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?
- 2) Jsou z Vašeho pohledu úspěšné nebo spíše nefungují?
- 3) Jaké metody uplatňujete při práci s rodinou v kontextu střídavé péče?
- 4) S jakými odborníky v případech rodin s dítětem ve střídavé péči spolupracujete?
- 5) Jaký je Váš názor na boom střídavé péče, které s sebou přinesly nálezy Ústavního soudu?
- 6) Zaznamenali jste na Vašem oddělení, že by se zvýšil počet pravomocně nařízených střídavých péčí?

PŘÍLOHA P II: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – RESPONDENT Č. 1

Výzkumník: „Jsem ráda, že jste na mě udělala čas. Měly bychom si povídat o střídavé péči. Nejprve by mě ale zajímaly Vaše identifikační údaje.“

Respondent č. 1: „Ano, souhlasím.“

Výzkumník: „Celý rozhovor je anonymní. Vám bude letos 37 let, říkám to dobře, že?“

Respondent č. 1: „Ano.“

Výzkumník: „Jakou funkci tady na OSPOD vykonáváte?“

Respondent č. 1: „Úplně stejnou jako Vy, jsem sociální pracovnice sociálně-právní ochrany dětí.“

Výzkumník: „Jaká je délka Vaší praxe?“

Respondent č. 1: „V březnu prvního to budou dva roky, co jsem nastoupila.“

Výzkumník: „Můžete zveřejnit Váš rodinný stav?“

Respondent č. 1: „Ano, jsem rozvedená.“

Výzkumník: „A děti máte kolik?“

Respondent č. 1: „Dvě.“

Výzkumník: „Jaké máte vzdělání?“

Respondent č. 1: „Vyšší odborné, studovala jsem sociální práci.“

Výzkumník: „Protože se máme bavit o střídavé péči, vzpomenete si, kolik takových případů jste za poslední dobu, dejme tomu rok, řešila?“

Respondent č. 1: „Nebylo jich moc, stěžejní byly asi dva. U jedné rodiny se jedná o atypickou střídavou výchovu, kde to teda ještě není posvěcené rozsudkem od soudu. U druhé rodiny jsem to řešila poměrně dlouhou dobu, ale bohužel střídavá péče, byť tam byla rozsudkem stanovená, už tam teďka zase není, obě děti jsou u maminky a je tam nějaký styk s otcem.“

Výzkumník: „Takže se střídavou péčí bezprostřední zkušenost máte. Co si myslíte, že je takovou hlavní pohnutkou těch rodičů, kteří si chtějí nechat dítě svěřit do střídavé péče?“

Respondent č. 1: „Tak víceméně je to zájem na výchově dětí, aby se mohli podílet oba stejnou měrou. Být s těma dětma, věnovat se jim po stránce, což je stanoveno i v zákoně, citové, morální, aby věděli o docházce do školy a tak podobně.“

Výzkumník: „Takže aby měli nějakou rovnocennost kompetencí?“

Respondent č. 1: „Přesně tak, aby věděli, že existuje jak maminka, tak tatínek a že mají oba rovnocenné, jak jsi řekla kompetence ve výchově, podílení se na výchově.“

Výzkumník: „Myslíte si nebo existuje z Vašeho pohledu nějaký rozdíl v pohlaví těch rodičů, kteří chtějí střídavou péči častěji, nebo se častěji prosazují o zasazení střídavé péče u toho svého dítěte?“

Respondent č. 1: „Jednoznačně jsou to tatínci, nebo muži. Ten minulý trend byl samozřejmě takový svěřovat spíš děti do péče maminky, když se rozvedli. A teď nastal ten, nechci říct boom střídavé péče, ale je to umožněno i v zákoně, tak jsou to určitě tatínci, kteří se také chtějí podílet na té výchově stejnou měrou jako maminka.“

Výzkumník: „Čím si myslíte, že to je, že se chtějí starat střídavě o své děti společně s matkou?“

Respondent č. 1: „Asi protože ty děti mají rádi a chtějí taky tu péči prostě zastávat.“

Výzkumník: „Co když jeden z rodičů se střídavou péčí nesouhlasí? Myslíte, že je vhodné, aby byla střídavá péče nařizována proti vůli jednoho z rodičů?“

Respondent č. 1: „Myslím si, že zásadním pravidlem je to, aby rodiče spolu komunikovali. Pokud spolu nekomunikují, tak je to samozřejmě špatně. Známe a řešíme to dnes a denně, tak bohužel. U té jedné rodiny, kterou jsem zmiňovala, tak vím, že komunikace nebyla na takové úrovni, jak by měla být. A proto byl teda zpočátku tam v rámci mediace došlo k nějakému konsensu a střídavá péče fungovala dejme tomu čtvrt roku, tak maminka neustále manipulovala s těmi dětmi tak dlouho, až tatínek to sám vzdal a dnes tam ta střídavá péče nefunguje. Takže rozhodně je to komunikace a určitě nějaký způsobem stejný pohled na výchovu nebo aspoň podobný. Jinak si myslím, že to určitě fungovat nemůže, protože tam právě potom dochází k té manipulaci ze strany jednoho nebo druhého rodiče.“

Výzkumník: „Takže v tomhle smyslu dáváte i nějaké doporučení rodičům, když jim poskytnete poradenství?“

Respondent č. 1: „Určitě, jednoznačně dobrá komunikace, podobný styl výchovy, aby si prostě předávali informace v tom období, kdy si děti předávají, to je určitě důležité.“

Výzkumník: „Ještě něco jim doporučujete? Nebo jim třeba prezentujete svůj názor? Ještě v nějakém ohledu, proč střídavou péči ano nebo ne?“

Respondent č. 1: „Hlavně komunikace a hlavně ta střídavá péče, pokud tam funguje nějakým způsobem, tak je to hlavně v zájmu těch dětí. To je důležité.“

Výzkumník: „Trošku mě to navádí na otázku, zda si myslíte, že je střídavou péčí možné realizovat za předpokladu, že rodiče nejsou schopni spolu navzájem dobře a kvalitně komunikovat?“

Respondent č. 1: „Určitě ne, možná za nějakých určitých podmínek, ale říkám, v těch zásadních bodech se musí umět shodnout. Pokud tam tady ta varianta není možná, tak určitě střídavou péči nedoporučuju. Byť je samozřejmě v zájmu dětí, nebo děti mají právo na to, aby je vychovávali oba rodiče, aby se podíleli stejnou měrou na té výchově, ale pokud rodiče prostě v rámci rodičovské odpovědnosti nejsou na těch zásadních věcech schopni se domluvit, tak určitě to není pro děti dobrý.”

Výzkumník: „Říkala jste, že za určitých podmínek si myslíš, že by střídavá péče mohla být realizována i za předpokladu, že rodiče nejsou schopni spolu komunikovat. Můžete nějaké tyto podmínky říct?”

Respondent č. 1: „Tak střídavá péče se může realizovat za podmínek, pokud oba rodiče mají na to prostor, podmínky, tzn. svůj byt, dále ty zásadní body, na kterých se umí domluvit, nemusí to být zase úplně ve všem. Samozřejmě se tam potom také jedná o děti, aby ty byly schopny se nějakým způsobem adaptovat na podmínky v tom přirozeném prostředí toho jednoho nebo druhého rodiče.”

Výzkumník: „Co jsou nejčastější důvody podle Vás, proč rodiče spolu nechtějí vzájemně komunikovat v zájmu svého dítěte?”

Respondent č. 1: „Myslím si, že u hodně rodičů je to bohužel tím, že se ještě nevyrovnali s rozvodem a právě řeší ty svoje negativní emoce přes děti. Nemají zpracované negativní zážitky, takže si bohužel dělají naschvály, např. nechtějí, aby ten druhý rodič dítě vychovával.”

Výzkumník: „Zaštiťují se třeba zájmy dítěte?”

Respondent č. 1: „Přesně tak, nemají to prostě zpracovaný. V tom případě jim tam třeba taky doporučuju nějakou rodinnou terapii nebo psychoterapii, aby se prostě s těma negativníma emocema vůči tomu druhému rodiči dokázali nějakým způsobem vyrovnat.”

Výzkumník: “Už jsme to trošičku nakously, v jakých alespoň základních bodech, protože se bavíme hodně teoreticky, v jakých základních ohledech by se rodiče měli shodnout, aby ta střídavá péče byla úspěšná? V čem konkrétně?”

Respondent č. 1: „Tak už jsem to také nakousla, stejný pohled na výchovu, zájmy dítěte tj. kroužky, příprava do školy, podobný režim u obou rodičů, zákazy, příkazy, vše co se týká výchovy. Také jsem to měla ze své zkušenosti, když jsme se s bývalým manželem nebyli schopni domluvit na tom, když já jsem něco dětem zakázala a on jim to povolil. Takže tady

to je určitě důležité. Jednotný výchovný styl, aby tam u těch dětí byl, protože děti toho samozřejmě potom zneužívají. To jsou asi takové základní ohledy.”

Výzkumník: „Říkala jste, že jste měla nebo máte případ atypické střídavé péče, kdy se vlastně dítě nestřídá u rodičů ale rodiče u něj. Jaký k tomuto máte postoj?”

Respondent č. 1: „Myslím, si, že pro to dítě a jeho zájem je to ta nejlepší možná varianta střídavé péče, protože to negativum pro střídavou péči, kdy dítě musí střídat bydliště, tak tady to v podstatě odpadá, protože dítě je stále v jednom místě a rodiče se u něj střídají. Zase je to negativum pro ty rodiče, pokud se to tak dá nazvat, protože tam se většinou předpokládá, a myslím si, že proto atypická střídavá péče není tak častá, protože samozřejmě rodiče musí mít k dispozici další byt. Tu rodinu, jak jsem ji zmiňovala, má atypickou střídavou péči již od samého počátku, co jsem sem nastoupila a nějakým způsobem to funguje. Maminka vlastně pracuje v Brně čili dojíždí, má směnný provoz, otec pracuje tady a vždycky jsou schopni se nějakým způsobem domlouvat na tom, aby pro ty děti mohli zabezpečit přípravu do školy, dohled atp. Takže to funguje, byť oni dva komunikují docela takovým specifickým způsobem, že na některých věcech nejsou schopni se domluvit, ale mají doma kalendář, kam si píšou veškeré záležitosti a ten kalendář je pro ně stěžejní bod komunikace.”

Výzkumník: „Toto si vytvořili sami z vlastní iniciativy“

Respondent č. 1: „Ano, už ten systém měli, než jsem vlastně do té rodiny vstoupila a začala chodit, protože tam je problém i v tom, že maminka je léčená alkoholička, takže tam na tu rodinu dohlížím i z tohoto důvodu. Ale sama vidím, že pro ty děti je to ta nejlepší možná varianta, že se rodiče u nich střídají.“

Výzkumník: „Jakou roli hraje při realizaci střídavé výchovy vzdálenost bydlišť mezi rodiči?“

Respondent č. 1: „Určitě stěžejní, protože pokud je tam obrovská vzdálenost, tak si myslím, že střídavá péče není dobrá varianta. Rozhodně vždycky doporučuji, protože je tam více kritérií pro střídavou péči, aby to byli rodiče, co žijí v jednom městě, nebo někde poblíž, ale rozhodně velká vzdálenost je pro mě negativum a zásadě ji nedoporučuji.“

Výzkumník: „Jaké podmínky by tedy rodiče, kteří přijdou a chtějí žádat dítě do střídavé péče, měli mít zajištěné pro tu péči o dítě?“

Respondent č. 1: „Určitě bytové podmínky, to je stěžejní. Měli by být způsobilí k výchově, měli by mít zájem na tom to dítě vychovávat a samozřejmě jej umět zajistit po té stránce rozumové, citové, atd. Měly by mít děti nadále okruh stejných kamarádů, stejnou školu, aby

nedocházelo k tomu, když už musí střídat bydliště, aby alespoň tady v těch bodech škola, školka, kamarádi, byl ten okruh stále stejný.“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu je střídavá péče z Vašeho pohledu pro dítě tou nejlepší volbou“

Respondent č. 1: „Tak je to asi individuální, samozřejmě pokud rodiče mají nějaké výchovné předpoklady, mají mezi sebou dobrou komunikaci, mají zájem na výchově svého dítěte, což už jsem vlastně říkala, tak si myslím, že je to ta dobrá volba pro dítě.“

Výzkumník: „Jaká by měla být podle Vás matka vhodná pro realizaci střídavé péče“

Respondent č. 1: „Komunikační dovednosti, schopnost nějakého kompromisu, aby byli s tím druhým rodičem schopni dospět k nějakému konsensu v rámci té střídavé péče. Je to určitě o nějakých kompromisech, ústupcích v rámci těch rodičů.“

Výzkumník: „Jaký by měl být otec“

Respondent č. 1: „Obdobně jako matka.“

Výzkumník: „A dítě? Pro jaké dítě z tvého pohledu je střídavá péče vhodná?“

Respondent č. 1: „Tak určitě dítě, které se dobře adaptuje na nové podmínky, protože samozřejmě zase je to individuální. Když se dítě střídá, tak je určitě důležitá ta adaptabilita. Mělo by mít vytvořenou citovou vazbu jak k otci, tak k matce, k oběma rodičům. To jsou asi takové základní stěžejní body.“

Výzkumník: „Co třeba věk dítěte? Hraje ten nějakou roli?“

Respondent č. 1: „Určitě. Jednak si myslím, že je to individuální, protože každé dítě je jiné, některé dítě ještě v 10 letech pořádně nedokáže tu situaci vyhodnotit, některý dítě třeba v 5, 6 letech už je schopno to rozumově nějakým způsobem vzít na vědomí. Docela souhlasím i s psychologama, kteří říkají, že do třech let by střídavá péče neměla být vůbec realizována, s čímž určitě souhlasím.“

Výzkumník: „Jaké rodiny jsou pro střídavou péči vyloženě nevhodné?“

Respondent č. 1: „Už jsem to také naznačovala, hlavně velká vzdálenost bydlišť obou rodičů, a pokud mezi rodiči absentuje jakákoli komunikace. Jak jsem uváděla, nemusí to být komunikace přímo osobní, ale aspoň formou SMS, emailem apod.“

Výzkumník: „Prostě zajištění nějakého systému té komunikace.“

Respondent č. 1: „Ano alespoň nějaká komunikace, když ne osobního rázu.“

Výzkumník: „Co je pro dítě ve střídavé péči obtížné?“

Respondent č. 1: „Tak samozřejmě zadaptovat se vždycky po tom týdnu, čtrnácti dnech, což samozřejmě záleží individuálně na tom, jak je to stanoveno, zadaptovat se na nové

podmínky a tak celkově skloubit ty dva různé světy. Dětem, které jsou ve střídavé péči, se říká lidově batiškáři, takže to dítě v podstatě jakoby v uvozovkách nemá svůj domov.“

Výzkumník: „*Nebo má domovy dva*“

Respondent č. 1: „*Ano, nebo má domov dva.*“

Výzkumník: „*Může mít dítě dva domovy?*“

Respondent č. 1: „*Těžko říct, já si myslím, že asi jo. Má to určitě svoje pro i proti, ale u těch dětí, kde ta adaptabilita je na dobré cestě, jsou schopny toto podstoupit, tak proč ne, ale zdůrazňuju, škola a tady ty věci považuji za nutné zachovat.*“

Výzkumník: „*Co svěřeni dítěte do střídavé péče za předpokladu, že má dítě s jedním z rodičů narušené vztahy*“

Respondent č. 1: „*Vždycky jde o zájem toho dítěte, takže si myslím, že na tu střídavou péči je času vždycky dost, pokud je tam vazba nějakým způsobem narušena. Nejprve bych to nějakou formou zklidnila a navázala pozvolna tu citovou vazbu, určitě bych se v zájmu dítěte vyvarovala nějakému psychickému nátlaku, protože tam může dojít pak k různým dalším negativním věcem, takže určitě prvně zklidnit a pracovat na tom.*“

Výzkumník: „*Jak na tom pracovat?*“

Respondent č. 1: „*Klidně i v rámci nějaké psychoterapie rodiče s dítětem, i tady u nás existuje zařízení pro psychoterapii, takže klidně zapojit i nějakého odborníka.*“

Výzkumník: „*Co přání dítěte v ohledu střídavé péče? Zohlednit, nezohlednit?*“

Respondent č. 1: „*Zase to záleží na tom věku dítěte.*“

Výzkumník: „*Od jakého věku brát přání dítěte tedy v potaz?*“

Respondent č. 1: „*Je to individuální podle toho dítěte, jak je rozumově vyspělé. Také je důležité dítě prvně poznat, ale myslím si, že nástup na povinnou školní docházku, to už bych o tom asi uvažovala. Do těch třech let to asi nijak nezjistíme, pak to školkové období, ale myslím si, že tak 6, 7, 8 let tak tam určitě se dá s tím dítětem nějak pracovat a nějakým způsobem to přání projeví.*“

Výzkumník: „*Jakou formou s ním pracovat? Jak zjistit to přání dítěte?*“

Respondent č. 1: „*Tak rozhovorem nebo nějakými speciálními technikami např. kamínky, cokoliv co nám k tomu dítěti sedí. Prostě nějakou nenásilnou formou.*“

Výzkumník: „*Ta situace rozvodu nebo i rozchodu je pro všechny těžká, i samozřejmě pro dítě, myslíš si, že by střídavá péče mohla být pro dítě jakousi formou pomoci pro vyrovnání se s rozchodem rodičů?*“

Respondent č. 1: „*Tak určitě za nějakých okolností ano, samozřejmě střídavá varianta péče, pokud se týká zájmu dítěte a má to dítě nastavený stejný citový vztah k obou rodičům, tak si myslím, že je to ta nejlepší možná varianta. Musí tam ale samozřejmě existovat ta kritéria střídavé péče. Pořád je to dobrá varianta i v tom, že i když rodiče spolu už nejsou, tak má dítě zachováno to, že má oba rodiče. Aby si toho prostě bylo vědomo.*“

Výzkumník: „*V čem si myslíte, že může být střídavá péče pro dítě přínosem?*“

Respondent č. 1: „*Právě třeba v tom, že je to třeba i prevence, aby nedošlo k syndromu zavrženého rodiče, to že dítě má kontakt s oběma rodiči. Je dobré vědět, že ho mají oba rodiče rádi.*“

Výzkumník: „*V čem naopak může být pro dítě střídavá péče ohrožující?*“

Respondent č. 1: „*Nemá ten stálý domov, to stabilní zázemí, má dva domovy, takže ta stabilita je tam trošičku narušená. Pokud třeba dojde k situaci, že musí střídat i školu, tak si myslím, že tady tohle není pro to dítě dobrý řešení.*“

Výzkumník: „*Narážíme na školní docházku. Jaký může mít střídavá péče vliv na dítě v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?*“

Respondent č. 1: „*Právě si myslím, že velmi zásadní. Vlivem narušené psychiky v důsledku rozchodu rodičů může dojít ke zhoršení prospěchu. Tam je zase v rámci té rodičovské odpovědnosti na těch rodičích a to zase i v rámci té komunikace, aby se školou spolupracovali, aby i škola věděla, co se v té rodině zrovna děje. Dnes na školách už existují výchovní poradci, takže si myslím, že i ve spolupráci s dalšími odborníky se dá tato situace zvládnout.*“

Výzkumník: „*Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?*“

Respondent č. 1: „*Střídavá péče ano, ale určitě musíme každý případ posuzovat individuálně, a to co se týká jak dětí, tak i rodičů. Určitě musí být nastavena nějaká ta kritéria k tomu, aby to fungovalo.*“

Výzkumník: „*Jsou z Vašeho pohledu střídavé péče spíše úspěšné nebo neúspěšné?*“

Respondent č. 1: „*Spíš inklinuji k názoru, že střídavá péče víceméně nefunguje, než funguje. S jednou rodinou mám víceméně negativní zkušenost, byť jsem byla docela optimista a myslela jsem si, že to fungovat bude, protože ten tatínek měl opravdu zájem enormní na tom, aby měl děti i on. Děti k němu měly vytvořenou silnou citovou vazbu, ta kritéria tam nastavená také byla, tatínek měl dům, maminka se potom přestěhovala tady do města, a i vzhledem k tomu, že byli nejprve schopni sepsat nějakou dohodu v rámci mediace.*“

Nakonec ta maminka ty děti tak zmanipulovala, že prostě střídavá péče přestala fungovat. Matka podala asi po čtvrt roce návrh na svěřeni dětí do své výlučné péče, protože se údajně začal zhoršovat psychický stav dětí.“

Výzkumník: *„Jaké metody uplatňujete při práci s rodinou v kontextu střídavé péče?“*

Respondent č. 1: *„Tak hlavně rozhovor, ten je pro mě stěžejní a to celkově v sociální práci. Rozhovorem vedu rodiče k nějakému konsensu. Popřípadě lze využít i znaleckých posudků, ale to je již okrajová záležitost. Rozhovor je samozřejmě stěžejní.“*

Výzkumník: *„O střídavé péči se začalo ve větší míře hovořit i v souvislosti s nálezy ústavního soudu, jaký je Váš názor na jakýsi boom ve střídavé péči s ohledem na nálezy ústavního soudu?“*

Respondent č. 1: *„Některé nálezy jsem si četla. Je pravda, že boom ve střídavé péči naznal nějakého vzestupu, myslím si, že je to hlavně živné pole pro otce, kterým byla tímto dána možnost zažádat si o střídavou péči. Byť jsem neměla zatím možnost řešit těch střídavých péčí mnoho, tak si myslím, že ta kritéria jsou tam nastavena tak tvrdě, že střídavá péče nebude tak moc realizovatelná, jak se třeba ústavní soud domnívá. To je samozřejmě otázka názoru, uvidí se hlavně do budoucna, co to udělá se společností, a jak se k tomu postaví soudci.“*

Výzkumník: *„Zaznamenala jste ve své agendě, kterou v rámci SPOD vedete, že by se zvýšil počet pravomocně nařízených střídavých péčí.“*

Respondent č. 1: *„Tak za ty dva roky, co tady pracuji, to nedokážu úplně tak posoudit, je to krátká doba, ale nemyslím si, že by byl nějaký enormní nárůst. Nějaké snahy ze strany hlavně těch otců tady samozřejmě jsou, ale nijak výrazným způsobem si nemyslím, že by se toho domáhali.“*

Výzkumník: *„Moc Vám děkuji za rozhovor.“*

PŘÍLOHA P III: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – RESPONDENT Č. 2

Výzkumník: „Děkuji, že jste si na mě udělala čas. My si spolu budeme povídat o střídavé péči, je pro mě čest získat cenné informace od zkušené sociální pracovnice, jako jste Vy. Chtěla jsem Vás upozornit na to, že byt' rozhovor nahrávám, je to anonymní, takže se nemusíte bát, že by někde vystupovalo Vaše jméno, nacionále. Mohla byste mi sdělit, kolik Vám je let“

Respondent č. 2: „Ano, 61 let.“

Výzkumník: „Tady na OSPOD vykonáváte funkci jakou?“

Respondent č. 2: „Terénní sociální pracovnice.“

Výzkumník: „Jakou máte délku své praxe? Jak dlouho se této činnosti věnujete?“

Respondent č. 2: „Bude to 18 let.“

Výzkumník: „Kolik případů dětí ve střídavé péči jste za poslední dobu řešila?“

Respondent č. 2: „Žádný.“

Výzkumník: „Jaký je Váš rodinný stav a kolik máte dětí?“

Respondent č. 2: „Jsem rozvedená a mám dvě dospělé děti.“

Výzkumník: „Jaké je Vaše vzdělání“

Respondent č. 2: „Středoškolské.“

Výzkumník: „Co je podle Vás takovou hlavní pohnutkou rodičů, kteří chtějí svěřit dítě do střídavé péče?“

Respondent č. 2: „Tak ráda bych se domnívala, že tou hlavní pohnutkou je to, aby se mohli rovnoměrně podílet na jeho výchově. Dost často to bývá ale i to, že chce ten z manželů, který nemá šanci nebo se domnívá, že nezíská dítě do své výlučné péče, tak chce tou střídavou výchovou docílit jakéhosi kompromisu.“

Výzkumník: „Říkáte ten který z manželů. Myslíte si, že existuje nějaký rozdíl v pohlaví rodičů, kdo častěji o tu střídavou péči usiluje?“

Respondent č. 2: „Rozhodně bývají nezletilé děti častěji svěřovány do výchovy matek, tak jsou to určitě otcové, kteří častěji prosazují střídavou výchovu.“

Výzkumník: „Čím si myslíte, že to je? Co je tím důvodem, že se zasazují o střídavou péči?“

Respondent č. 2: „Tak zase jsou to dvě možnosti. Buď jim jde skutečně o to, aby se mohli podílet na výchově dítěte stejnou měrou jako matka. Mají silný citový vztah k tomu dítěti a mají obavy, že pokud by bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky, tak třeba mohou mít problém s kontaktem s tím dítětem, jo, že se nedomluví na styku. Takže to si myslím, že je

ten důvod a někdy je to bohužel **důvod i vyřizování si nějakých osobních účtů s tou matkou. Teda říkám s matkou, protože častěji to bývají matky, kterým jsou děti svěřovány. Obecně ten rodič, který nebude mít dítě svěřeno do péče, tak to řeší tímto způsobem, že se domáhá nařízení střídavé výchovy.**

Výzkumník: „Co nařizování střídavé péče proti vůli jednoho z rodičů? Je vhodné, aby střídavá péče byla nařízena proti vůli jednoho z rodičů?“

Respondent č. 2: „Myslím si, že to vhodný není, protože pak může těžko dobře ta střídavá péče fungovat. **V podstatě v otázce střídavé péče se ztotožňuji s názory pana doktora Klimeše, který říká, že ideální střídavá péče by měla vzniknout spontánně, mělo by to být přání dítěte a měli by se na ní i rodiče dohodnout.**“

Výzkumník: „Takže v tomhle smyslu dáváte i rodičům i doporučení? Tedy těm rodičům, kteří přijdou na půdu úřadu, a Vy jim poskytnete nějaké poradenství?“

Respondent č. 2: „No tak říkám, že by to bylo ideální, ale zase musíme vzít v úvahu i nálezy ústavního soudu, které hovoří o tom, že pokud tam není konkrétní důvod jednoho z těch rodičů, který se brání té střídavé péči, důvod není opodstatněnej nebo žádněj a jenom tak nějak z principu si tu střídavou péči nepřejí, přestože by to mohlo být v zájmu dítěte. **Je potřeba klientům radit s opatrností i v tom kontextu tady těch nálezů. Ale doporučuji, že je samozřejmě nejlepší se na ni dohodnout.**“

Výzkumník: „A nějaké další konkrétní doporučení dáváte rodičům, kteří přijdou a řeknou, že zvažují střídavou péči?“

Respondent č. 2: „**Tak samozřejmě záleží také na stáří dítěte, kterého dítěte se to týká nebo případně sourozenců. Pokud jsou to děti starší a v podstatě se na tom tak nějak dohodnout s rodiči, tak k tomu většinou nemáme připomínek. Pokud je to dítě malinké nebo mladšího školního věku nebo předškolního věku, tak pak ty doporučení jsou takové, aby spolu dokázali zejména dobře komunikovat, aby se dokázali domlouvat na všech záležitostech týkajících se dítěte i třeba na finanční stránce, na uspokojování jeho potřeb stejnou měrou nebo odpovídající měrou jejich výdělkům, výdělkovým možnostem a to si myslím, že je tak všechno.**“

Výzkumník: „Narazily jsme na komunikaci, považujete tedy komunikaci pro střídavou péči za důležitou?“

Respondent č. 2: „**Určitě, je to jedna z podstatnejch podmínek, aby ta střídavá péče mohla dobře fungovat, protože musejí při střídání toho dítěte nebo při předávání si sdělovat všechny důležité věci, které se za to minulé období staly a které se týkaly dítěte.**“

Výzkumník: „Jaké jsou nejčastější důvody, proč rodiče spolu nechtějí nebo nedokážou v zájmu svého dítěte komunikovat?“

Respondent č. 2: „Jsou to jejich narušený vzájemný vztahy tou rozvodovou situací. Je to případ od případu. **Nechuť komunikovat je většinou z důvodu vzájemného odporu, nebo pokud v té rodině bylo třeba domácí násilí tak pak tak osoba, která byla tím násilníkem nějakým způsobem postižena, má s tou komunikací problém.**“

Výzkumník: „V jakých základních ohledech by se rodiče měli shodnout, aby střídavá péče byla úspěšná, aby měla svůj smysl a byla v zájmu dítěte?“

Respondent č. 2: „**Měli by tedy samozřejmě spolu umět komunikovat, měli by mít pokud možno stejný výchovný styl, i když není na závalu, když tam nějaký rozdíl je, mužská role, mateřská role. Neměli by shazovat jeden druhého a třeba povolovat dítěti něco, co ten druhý rodič zakazuje. V těch základních principech by se měli shodovat. Měli by mít, si myslím, i shodný postoj k uplatnění toho dítěte v životě, k jeho vzdělání, zálibám, koníčkům. Umožňovat mu stejnou měrou to, co to dítě baví a v čem vyniká, je talentované.**“

Výzkumník: „Jaký postoj zastáváte k atypické střídavé péči, kdy se dítě nestřídá u rodičů ale rodiče u něj?“

Respondent č. 2: „**Tak to je obecně považováno za ideální stav, kdy dítě nemusí měnit, jak se říká, výchovné prostředí, měnit to bydliště, svůj pokojíček, má svoje zázemí v jednom bytě a je to určitě ideální stav. Bohužel majetkové poměry rodičů v naší zemi nejsou pravděpodobně tak dobré, aby tohle umožňovaly. Někdy by třeba i dobré byly, ale rodiče to nepovažují za podstatné.**“

Výzkumník: „Vyšly i nálezy ústavního soudu, které říkají, že vzdálenost bydlišť rodičů nehraje roli. Co si o tom myslíte?“

Respondent č. 2: „**No myslím, si, že je určitě blízkost bydlišť rodičů důležitá a myslím si, že střídavá výchova v nějaké větší vzdálenosti nemůže dobře fungovat. U těch dětí, které jsou v mateřské školce, změna kamarádů, víme, že dneska dítě snad může chodit i do dvou škol, ale nedokážu si představit, že by jeden týden bylo v jednom městě a druhý týden ve druhém městě. Nehledě na zájmovou činnost, kamarády, apod.**“

Výzkumník: „Jaké podmínky by měli mít rodiče pro dítě ve střídavé péči zajištěny?“

Respondent č. 2: „**Tak podmínky asi stejné jako by měli dítě svěřené do výchovy. To znamená, že by měli mít oba odpovídající bytové podmínky. Materiální podmínky, který se samozřejmě mohou do jisté míry lišit, ale tak aby základní potřeby dítěte byly zajištěny.**“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu je střídavá péče pro dítě tou nejlepší volbou?“

Respondent č. 2: „Za předpokladu, že si to dítě samo přeje, že má silný citový vztah k oběma rodičům. Myslím si, že střídavá výchova jako myšlenka v naší zemi není příliš zakotvena, děti jsou častěji svěřovány do péče matek a ten mužský otcovský vzor v té výchově často i chybí, protože ten omezený styk v rámci víkendového pobytu jednou za 14 dní o víkendu, tomu dítěti ten mužský vzor většinou nevyhradí.“

Výzkumník: „Jaké charakteristiky by měla mít matka vhodná pro realizaci střídavé péče?“

Respondent č. 2: „Měla by být komunikativní, vstřícná, rozumná. Měla by být nějakým způsobem vyrovnaná s tím rozchodem s partnerem, aby ta komunikace mohla být na dobré úrovni.“

Výzkumník: „Jaký by měl být otec?“

Respondent č. 2: „Totéž.“

Výzkumník: „Jaké by mělo být dítě?“

Respondent č. 2: „Dítě by mělo mít, nechci říct rovnocenný, ale velmi dobrý citový vztah k oběma rodičům. Mělo by se těšit jak za tátou, tak za mámou. Mělo by být také adaptabilní, protože ledaskdy to dítě pokud by se mělo stěhovat z jednoho místa na druhé, tak přece jenom ten domov cítí jenom v jenom z těch pokojů.“

Výzkumník: „Jaké rodiny jsou pro střídavou péči vyloženě nevhodné?“

Respondent č. 2: „Rodiny, kde vážně komunikace. Rodiny, kde přetrvávají konflikty mezi rodiči. Rodiny, kde jsou naprosto rozdílné představy o výchově dítěte a jeho budoucnosti, jeho podporování zájmů, koníčků. Tam by to nemohlo fungovat, stejně jako rozdílné představy o potřebách dítěte, protože ledaskdy ta finanční stránka hraje velkou roli, že pokud je střídavá péče třeba i rozhodnuta soudem nebo i se na ní rodiče dohodnou a nejsou schopni se pak domluvit na úhradě potřeb toho dítěte, tak to je zase špatně.“

Výzkumník: „My zastáváme v řízení o úpravě poměrů k dítěti roli kolizního opatrovníka, myslíte, že se dokážete vžít do role toho dítěte a vyjádřit to, co je pro to dítě ve střídavé péči obtížné?“

Respondent č. 2: „Tak obtížné je o střídání toho prostředí, střídání i kamarádů v místě bydliště jednoho a druhého rodiče. Obtížné je to taky za situace, kdy v podstatě si jeden z rodičů tu střídavou péči vynutí přes odpor druhého rodiče.“

Výzkumník: „Myslíte si, že je vhodné svěřit dítě do střídavé péče za předpokladu, že vztahy s jedním z rodičů jsou narušeny?“

Respondent č. 2: „Tak to vhodné určitě není.“

Výzkumník: „Myslíte si, že by střídavá péče mohla být pro dítě přínosem do jisté míry i v tom smyslu, že se může snáze vyrovnat s rozchodem rodičů?“

Respondent č. 2: „To si myslím, že za jistých předpokladů ano.“

Výzkumník: „Za jakých?“

Respondent č. 2: „Za předpokladu, že vazba na oba rodiče je kladná a že rodiče spolu dokáží komunikovat, dokáží se o základních záležitostech dítěte, zdraví, škola, domlouvat. Za tohoto předpokladu to může být pro dítě přínosem a může mu pomoci vyrovnat se s rozchodem rodičů.“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu je střídavá péče pro dítě ohrožující?“

Respondent č. 2: „V podstatě v opaku, když toto ty rodiče nesplňují. Může být i ohrožující v tom případě, kdy to dítě zneužívá náklonnosti nebo majetkových výhod u jednoho z rodičů apod. Nebo ledaskdy se ta střídavá výchova u starších dětí tam, kde je dohodou nemusí striktně dodržovat, a dítě si vymíní být u toho z rodičů, který je povolnější, ten který mu dovolí účastnit se nějaká akce, zábavy nebo akce, která není v jeho pubertálním věku vhodná apod. Takže toho mohou děti v tomhle věku takto zneužívat.“

Výzkumník: „Jaký může mít vliv střídavá péče v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?“

Respondent č. 2: „Tak pokud nemění školu, třídní kolektiv, příprava do školy je na podobné úrovni jak u otce, tak u matky, tak by v tom neměl být problém.“

Výzkumník: „Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?“

Respondent č. 2: „Myslím si, že je to dobrá myšlenka, nicméně pořád si myslím, že těch rodičů, kteří dokážou splnit podmínky, aby byla skutečně střídavá výchova v zájmu dítěte, pro něj to nejlepší, tak těch rodičů je menšina. Je to vždy případ od případu, není to o tom, že bych jí nedoporučovala, ale stále u nás v Česku přetrvává model, že děti jsou svěřovány do péče matek. Ta střídavá péče tady stále není nějakým způsobem běžnou záležitostí a doporučit jí lze jen za předpokladů, které jsme si již řekly.“

Výzkumník: „Jsou z Vašeho pohledu střídavé péče spíš úspěšné nebo ty, které nefungují?“

Respondent č. 2: „Tak úspěšné jsou jediné tehdy, když vzniknou spontánně, přály si je děti a ty rodiče jsou rozumní a dokážou to nějakým způsobem prostě zvládnout. Myslím si, že úspěšnost je tak 50:50.“

Výzkumník: „Jaké metody uplatňujete při práci s rodinou v kontextu střídavé péče“

Respondent č. 2: „Tak já si myslím, že ty metody jsou podobný jako v případě výlučné péče, takže obecně metody sociální práce - rozhovor, sociální šetření.“

Výzkumník: „S jakými odborníky v případech rodin, kde je dítě svěřeno nebo se jedná o jeho svěřeni do střídavé péče, spolupracujete?“

Respondent č. 2: „Jsou to stejní odborníci jako v případě výlučné péče, pokud je s dítětem nějaký problém, tzn., dětské psychologové, v případě problému v komunikaci mezi rodiči tak mediátoři, rodinné terapie, rodinné konference, poradenství na všech úrovních.“

Výzkumník: „Jaký je Váš názor na boom ve střídavé péči, který s sebou přinesly nálezy ústavního soudu?“

Respondent č. 2: „Tak já si myslím, že kupodivu k nějakému boomu ve střídavé péči nedošlo. Ty nálezy ústavního soudu nás samozřejmě některý velmi zarazily, ale nemyslím si, že by až tak v zájmu dítěte bylo, aby střídavá péče byla nařízena, když s ní jeden z rodičů nesouhlasí.“

Výzkumník: „Zaznamenala jste nějaký zvýšený počet pravomocně nařízených rozhodnutí o střídavé péči?“

Respondent č. 2: „Nezaznamenala.“

Výzkumník: „Děkuji Vám mockrát za rozhovor.“

PŘÍLOHA P IV: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – RESPONDENT Č. 3

Výzkumník: „Děkuji, že jste si na mě udělala čas. Chtěla bych Vás upozornit na to, že výzkum je anonymní, takže nikde nebude zaznívat Vaše jméno, iniciály. Jestli byste mohla říci tvůj věk?“

Respondent č. 3: „Jasně, 45 let“.

Výzkumník: „Jakou funkci na OSPOD vykonáváte?“

Respondent č. 3: „Sociální pracovník, spíš jako opatrovníka.“

Výzkumník: „Jaká je délka Vaší praxe?“

Respondent č. 3: „V podstatě v létě tady budu dva roky, takže teď tak rok a půl.“

Výzkumník: „Kolik případů dětí ve střídavé péči jste za tu dobu řešila?“

Respondent č. 3: „Řekla bych, že do teď tak čtyři.“

Výzkumník: „Vy jste vdaná a máte dvě děti, že ano?“

Respondent č. 3: „Ano.“

Výzkumník: „Jaké je Vaše vzdělání?“

Respondent č. 3: „Vysokoškolské magisterské.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že bývá takovou hlavní motivací rodičů, kteří chtějí svěřit dítě do střídavé péče?“

Respondent č. 3: „Většinou bych řekla, že je to jen ta msta druhého rodiči, málokdy je to ten zájem dítěte. Myslím si, že ty rodiče chtějí zkomplikovat život tomu druhému, ale málokdy se dívají na to, kde je skutečně zájem toho dítěte.“

Výzkumník: „Myslíte si, že existuje rozdíl mezi pohlavím rodičů, kteří častěji střídavou péči prosazují?“

Respondent č. 3: „Určitě, většinou to chtějí tátové.“

Výzkumník: „Proč si myslíte, že jsou to většinou tátové?“

Respondent č. 3: „Protože ta máma většinou kalkuluje s tím, že jako matka o ty děti nepřijde. Takže ten tatínek chce většinou tu střídavou péči, že chce té matce ukázat, že i on je ten, který se dokáže o ty děti postarat. Někdy je ta pohnutka toho táty taková, že třeba on má pocit, že ta máma se nestará.“

Výzkumník: „Myslíte si, že je vhodné, aby střídavá péče byla nařizována proti vůli jednoho z rodičů?“

Respondent č. 3: „Určitě ne, protože to nefunguje. Zkoušela jsem si to na jednom případě a v žádném případě nelze proti vůli rodičů nařizovat střídavou výchovu. To už bych dneska neudělala.“

Výzkumník: „Máte to tak, že střídavou péči ano, pokud je to dohoda?“

Respondent č. 3: „Ano, pokud se rodiče dohodnou, pokud mají stejné podmínky, tak ano.“

Výzkumník: „Když za Vámi na úřad přijdou rodiče a žádají poradenství ohledně střídavé péče, jaké poradenství rodičům v tomto poskytujete?“

Respondent č. 3: „Určitě těm rodičům říkám, aby si zvážili, jestli ta střídavá výchova bude pro děti vhodná, právě v těch případech, kdy je tam školní docházka, docházka do školky, jestli mají bydliště alespoň v takové vzdálenosti, že jsou schopni to akceptovat a také to, jestli mají stejné výchovné metody. Pokud mají rozdílné výchovné metody a každý od těch dětí chce něco jiného, každý ten rodič si myslí, že i třeba zájmovou činnost by měly mít děti jinou, tak v takovém případě nemůže fungovat střídavá výchova. Ty rodiče se musí absolutně shodnout, takže jim vždycky říkám, aby si toto posoudili, aby o tom uvažovali, ale vyloženě takové to, já si myslím, že dítě vychovám líp, protože matka nebo bývalá manželka má jiné výchovné metody, takhle střídavá výchova rozhodně fungovat nemůže.“

Výzkumník: „Je to do jisté míry i o komunikaci rodičů?“

Respondent č. 3: „Sto procentně je to o komunikaci rodičů, pokud tam ta komunikace není, tak to nemůže v žádném případě fungovat. Víím, že zde máme nálezy ústavního soudu, že v podstatě to může bez té komunikace fungovat, ale z praktického hlediska to nefunguje.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že jsou nejčastější důvody toho, že rodiče spolu nechtějí vzájemně v zájmu svého dítěte komunikovat?“

Respondent č. 3: „Je to takový ten porozchodový stav, kdy se jeden nebo druhý s tím nemohou smířit a dělají si vzájemně schválnosti, hází na sebe špínu, co kdo kde kdy udělal nebo neudělal a v té chvíli nejsou schopni komunikovat kolem ničeho, ani kvůli těm dětem.“

Výzkumník: „V jakých základních ohledech by se měli rodiče shodnout, aby střídavá péče byla úspěšná?“

Respondent č. 3: „Právě v tom, jak by spolu měli fungovat, kam by to dítě mělo chodit do školy, školní záležitosti by měli vnímat stejně, měli by mít na dítě stejné požadavky, měli by je vychovávat i stejným způsobem, neměl by je jeden rodič protěžovat, že jim dovolí všechno a druhý rodič mít striktní zákazy. Říkám, měla by tam ta výchova být stejná, ať jsou to výchovné metody, zájmová činnost dětí, ať už to jsou školní věci. Na těchto věcech by se měli shodnout. I třeba to, kam to dítě bude chodit k lékaři, tyto základní věci by měli mít ujasněny a stejny.“

Výzkumník: „Co bydlíště dítě? Setkala jste se někdy s tzv. atypickou střídavou péčí, kdy se dítě nestřídá u rodičů ale rodiče u dítěte?“

Respondent č. 3: „Já osobně jsem žádný takový případ neřešila. Říkám rodičům, že **toto by byl ideální stav pro dítě, nicméně si myslím, že těchto případů je hrozně málo.**“

Výzkumník: „Jaký je Váš názor na atypickou střídavou péči?“

Respondent č. 3: „**Že by si to rodiče měli vyzkoušet, čím to dítě si prochází. Většina rodičů to potom vnímá tak, že když ty děti chodí od rodiče k rodiči, jsou to takoví ti batůškáři, kteří tahají ten batůžek s těma hračkama a s těma základníma věcma a nikde nejsou v podstatě doma. Rodiče by si to prvně měli vyzkoušet a potom by měli zvážit, zda střídavou péči opravdu chtějí u toho svého dítěte realizovat či nikoli.**“

Výzkumník: „Už jsme se trošku bavily o vzdálenosti bydlišť. Jaký názor zastáváte při realizaci střídavé výchovy ve vztahu ke vzdálenosti bydlišť těch rodičů? Jakou to hraje vůbec roli?“

Respondent č. 3: „**Jsou rodiče, kteří zkouší uvažovat i o střídavé výchově ve vzdálenostech 150 i 300 kilometrů, což z mého pohledu není vůbec reálné. Nemyslím si, že by dítě mělo mít rozdílný školy, že by každý týden mělo chodit do jiné ať už školy či školky. Myslím si, že by mělo mít stejnou školu, školku, stejný okruh kamarádů. Když to pojmu na naše město, tak to je asi tak strop, kde by ta střídavá péče mohla fungovat. Myslím si, že už i to dojíždění dětí město, obec, už je to náročnější, byť se to samozřejmě skloubit dá, když třeba ten rodič dojíždí do toho města do zaměstnání. Nejdeálnější stav je, když bydlí rodiče i ve stejné části města a jsou schopni umožnit tomu dítěti, aby si mohlo zaskočit odpoledne i za tím druhým rodičem.**“

Výzkumník: „Jasně, aby to bylo plynulé. Jaké podmínky by měli mít rodiče pro dítě, pokud žádají o svěřeni do střídavé péče?“

Respondent č. 3: „**Myslím si, že ty děti by měly mít stejné podmínky ať už u mámy nebo u táty. A to i co se týče dětského pokoje. Myslím si, že pokud má dítě samostatný pokoj u mámy, tak by ho mělo mít i u táty. Mělo by mít stejné rituály, ve stejnou hodnu chodit spát, mělo by být naučený na stejný systém, i třeba s odchodama do školy, s příchodama ze školy. I bydlení by mělo být tak nějak stejné, nemyslím si, že v jednom případě by mělo mít pokojík svůj a ve druhém spávat s rodičem v pokoji.**“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu je podle Vás střídavá péče pro dítě tou nejlepší volbou?“

Respondent č. 3: „Řekla bych, že **za předpokladu že je tam opravdu silný citový vztah k oběma rodičům. To když se oba dva rodiče o to dítě starají, oba zajišťovali tu péči a pro to dítě by tam bylo to trauma z odloučení toho jednoho rodiče, a i ti rodiče ví, že to tak ty děti vnímají. Pokud je to tak, že ten rodič se o to dítě nestaral a teď si vzpomene, že chce střídavou výchovu, tak tam si nemyslím, že by to měl být ideální stav. Myslím si, že pokud ty děti jasně signalizují ten silný citový vztah k oběma rodičům, tak tam by ta střídavá péče mohla být ideální.**“

Výzkumník: „Co v případě, že ten jeden z rodičů s tím nesouhlasí, byť tam ten silný citový vztah je?“

Respondent č. 3: „Takový případ zrovna jeden mám a v podstatě na základě nějaké dohody si myslím, že by si to měli rodiče vyzkoušet, pokud to bude, nebude fungovat. Ale teďka momentálně, to co řeším, je pouze o tom, že matka kalkuluje s tím, že z principu souhlasit nebude, což si myslím, že není v zájmu těch dětí. Je tam tedy ponechaný nějaký ten čas na to, aby si to vyzkoušeli, zvážili a aby měli prostor tu dohodu podepsat.“

Výzkumník: „Rozumím, v tom mezidobí se prostě ukáže, jestli to bude fungovat.“

Respondent č. 3: „Ano, ukáže se, jestli to bude nebo nebude fungovat, jestli tam budou nějaké potíže. **Myslím si, že je dobré dovést ty rodiče k tomu, aby k tomu dospěli oba dva, že to pro ty děti bude správně. Nemyslím si, že je dobré na sílu jednomu rodiči nařizovat střídavou péči, protože on stejně bude potom dělat schválnosti.**“

Výzkumník: „**Jaká by podle Vás měla být matka vhodná pro realizaci střídavé péče?**“

Respondent č. 3: „**Matka? Hodně chápavá, hodně důvěřivá tomu, že i ten táta jako chlap, byť si některé ženy myslí, že ty děti mají bližší citový vztah k mámě v určitém věku, tak že i ten táta je důležitý a jejich výchovu zvládne a zvládne se o ně postarat i v tom, že uvarí, uklidí, zabezpečí děti i po té stránce, když jdou večer spát. Pokud je tady toho ta maminka schopna zvládnout, oprostít se od toho úzkostného vztahu k těm dětem a od toho že jen ona jako matka je schopna vnímat ty potřeby svých dětí, tak potom je to dobře, protože ta máma má k tomu tatínkovi tu důvěru, že to zvládne.**“

Výzkumník: „**Jaký by měl být naopak táta?**“

Respondent č. 3: „**Ten táta by si měl hodně uvědomit, do čeho jde. Ona většina chlapů tak nějak vnímá, že střídavou výchovu zvládnou levou zadní, ale až se do toho obují a nastane jim to, tak teprve poznají, jaké je to vychovávat děti. Ať chceme nebo nechceme, tak většinou to stejně visí na tý matce a ne na tom tátovi a je málo případů, kde tady tu roli v rodině zastává ten táta a ta maminka chodí do práce, potom tam může být ta výjimka, že to**

funguje obráceně. Ten táta by si to měl hodně uvědomit a měl by vědět, že ty povinnosti budou o něčem jiným, než on se domnívá.“

Výzkumník: „Jaké dítě by mělo být?“

Respondent č. 3: „Nemělo by být úzkostný, nemělo by být přecitlivělý. Mělo by být trošičku rovnýma nohama postavený do života a mělo by být hlavně seznámeno s tou situací, tak jak to mezi rodiči je a jak to bude fungovat. Mělo by být srozuměný s tou situací, že rodiče se k sobě prostě nevrátí.“

Výzkumník: „Co věk dítěte?“

Respondent č. 3: „V současné době řeším i dítě, které je školkou povinné a myslím si, že je to tak těsně před nástupem do základní školy. Myslím si, že takové dítě je schopné to zvládat. Nemyslím si, že dítě dvouleté, které taky řeším, je vhodný pro střídavou výchovu. Domnívám se, že pro střídavou výchovu by ten věk měl být tak těsně před nástupem na povinnou školní docházku. Dřív si nemyslím, že školkové dítě kolem dvou třech let, by bylo schopné střídavou péči zvládat. Tam je silná citová závislost na matce, ať ti tátové chtějí nebo nechtějí.“

Výzkumník: „Jaké rodiny jsou podle Vás pro střídavou péči vyloženě nevhodné?“

Respondent č. 3: „Myslím si, že jsou to rodiny, kde si jeden z rodičů snaží budovat kariéru a nějakým způsobem až tak nechce tu střídavou výchovu pro dítě ale víceméně pro sebe z hlediska svého postavení ve společnosti, aby on mohl ukázat, že on je ten, který má postavení ve společnosti a dovede se prosadit. Taková rodina si nemyslím, že by byla vhodná pro střídavou výchovu. Myslím si, že, co se týče střídavé výchovy, jsou schopni spíše se domluvit lidé, když to tak řeknu, obyčejní než lidi, kteří mají nějaké postavení a snaží se proti tomu druhému něco prosazovat.“

Výzkumník: „Co je pro dítě ve střídavé péči obtížné? Setkáváte se s dětmi, povídáte si spolu, co je pro ně obtížné?“

Respondent č. 3: „Myslím si, že pro děti je nejobtížnější, když si rodič prosadí střídavou péči v té velké vzdálenosti bydlišť, také střídání kolektivu, změna kamarádů. V podstatě teď jsem řešila jednu holčičku, která řešila jedna obec plus naše město a najednou je tam pro ni ta velká změna kamarádů. Myslím si, že ti vrstevníci a změna toho kolektivu je nejsložitější. Ty děti se pak necítí tak, že někam patří, myslí, že jsou vyloučeni z té společnosti. To je pro ně to nejobtížnější.“

Výzkumník: „Mluvila jste o tom, že dítě do střídavé péče je nejideálnější to, které má silný citový vztah k oběma rodičům. Za předpokladu, že jsou tam vztahy s jedním z těch rodičů

nějak narušeny, myslíte si, že by byla střídavá péče vhodná, že by třeba došlo ke zlepšení toho vzájemného vztahu?“

Respondent č. 3: *„Nemyslím si, že by to mohlo být zdárně vyřešeno formou střídavé péče. Myslím si, že pokud by k něčemu takovému mělo dojít a rodiče by uvažovali o střídavé výchově, tak určitě bych byla pro to, aby dítě nejdřív ten citový vztah k tomu rodiči obnovilo. Nabízela by se možnost nějaké formy rozšířeného styku, i když se domnívám, že k takové obnově asi dojde málo kdy, aby to mohlo poté fungovat na střídavou péči, pokud tam k něčemu takovému došlo. Myslím si, že to už je otázka toho, co chtějí ti rodiče, ne to dítě.“*

Výzkumník: *„Myslíte si, že by střídavá péče pro dítě, kterému se rozcházejí rodiče, mohla být do jisté míry jakousi pomocí k vyrovnání se s tím, že rodiče už nebudou žít spolu?“*

Respondent č. 3: *„Určitě, ale musí tam být ta komunikace rodičů bezproblémová. Pokud se rodiče rozcházejí ve zlém a to dítě mezi tím lidově litá, tak tam to bude spíše na škodu tomu dítěti než přínosem. Ale určitě když by ti rodiče byli schopni spolu komunikovat a rozejít se v dobrém, nedělat si problémy, tak určitě by to pro to dítě bylo tím optimálním stavem, kdyví, že má oba rodiče, kteří ho mají rádi.“*

Výzkumník: *„V čem může být pro dítě střídavá péče přínosem?“*

Respondent č. 3: *„Má oba vzory, má vzor matky, má vzor otce. Má vzory, které může použít do budoucího života, i třeba v partnerském vztahu. Pokud bude dítě vychovávané jen matkou, bude mít ten příklad jen matky, pokud otcem, tak zase opačně. Myslím si, že oba rodiče jsou schopni dát tomu dítěti nějaký vzor chování, které bude mít možnost i do budoucna využít i ve svém partnerském vztahu.“*

Výzkumník: *„Myslíte si, že když je dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů a s druhým se stýká, tak tam ten vzor nemůže přejímat?“*

Respondent č. 3: *„Určitě může, ale je to již omezenější. Vždycky ten rodiči, který má dítě ve své výlučné péči, tak ten to dítě ovlivňuje víc. Ten styk s tím rodičem je spíš o tom, že ten rodič to dítě většinou rozmazluje a snaží si s ním ten víkend užít, že to není ani o té výchově nebo o těch vzorech, jak by to mělo fungovat, protože řada rodičů to vnímá tak, že když to dítě má jen na krátkodobý styk na víkend, tak že žádný školní povinnosti plnit nebude, protože ten čas mají jen omezený, nicméně si myslím, že toto je špatně.“*

Výzkumník: *„V čem si myslíte, že může být střídavá péče pro dítě naopak ohrožující?“*

Respondent č. 3: *„To že nemá stabilní prostředí, to bych do budoucna mohla vidět jako ohrožení v tom, že to dítě to může vnímat tak, že nebylo nikde doma. Nemusí si v tomhle*

případě vytvořit ten pozitivní vzor té rodiny, i když si myslím, že pokud tam dojde k tomu, že si rodiče najdou nové partnery a mají ten vzor rodiny, ať už na jedné straně nebo na druhé straně, tak by k tomu vůbec dojít nemuselo. Myslím, že ten vzor té rodiny by tam mohl být rizikový.“

Výzkumník: „Jaký může mít střídavá péče vliv na dítě v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?“

Respondent č. 3: „Pokud jsou schopni se rodiče domluvit a podporují dítě stejným způsobem, tak nemusí mít vliv vůbec žádný. Pokud je tam problém v komunikaci, a kdy bych střídavou péči nedoporučila, a rodiče si to i přesto nějakým způsobem prosadí, tak tam by mohlo dojít ke zhoršení právě z toho důvodu, že mají každý jiné nároky na to dítě. Někdo může chtít doma jedničkáře, někomu stačí průměr, a když pak dítě řekne, ale mamce nebo tatkově to takto stačí, tak potom se ten druhý rodič může snažit, jak chce, ale nebude to fungovat.“

Výzkumník: „Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?“

Respondent č. 3: „Nejsem příliš zastáncem střídavé péče. Myslím si, že by dítě mělo mít jeden domov, jednu rodinu. Jeden rodič by se měl o dítě v případě rozchodu starat a ten druhý by to měl v podstatě tak vnímat a respektovat to, že má dítě právo na svůj vlastní domov a stabilní zázemí, aby se i to dítě tam cítilo doma, cítilo stabilitu a jistotu. Myslím si, že to že se rodiče rozejdou a jsou spolu schopni komunikovat, tak není vůbec na škodu, aby ten styk s druhým rodičem tam byl široký a to dítě vnímalo, že má i toho druhého rodiče.“

Výzkumník: „Jsou z Vašeho pohledu střídavé péče, které spíše fungují nebo ty, které jsou neúspěšné?“

Respondent č. 3: „No myslím si, že jsou spíš méně úspěšné, protože kdyby byly úspěšné, tak o nich nevíme. Když tady neustále řešíme s prominutím žabomyší války, kdy ty rodiče nejsou schopni se dohodnout, tak potom jsou neúspěšné a nefunguje to.“

Výzkumník: „Jaké metody uplatňujete při práci s rodinou v kontextu té střídavé péče?“

Respondent č. 3: „Vždycky se jim snažím poskytnout nějaké poradenství, obeznámím je se svým názorem na střídavou péči, objasním jim podmínky střídavé výchovy, toho co by mělo fungovat a jakým způsobem by měli ke střídavé výchově přistupovat. Jaký je nejideálnější stav při střídavé péči a dávám jim třeba čas na rozmyšlenou, aby o tom pouvažovali a třeba po nějakém jednání, které tady zrealizujeme a zjistíme už i třeba nějakými metodami sociální práce s dětmi, jestli ty děti jsou vůbec nastaveny na to, aby střídavá výchova

fungovala. Pokud to tam takto je a mohlo by to fungovat, tak rodičům i přesto, když je třeba jeden z nich nalomený, jestli ano nebo ne, tak jim dávám na zvážení, aby si to rozmysleli, a třeba za týden se tady znovu sejdem a znovu projednáme, jestli to může fungovat nebo nemůže fungovat.“

Výzkumník: „Takže s rodiči je to hlavně rozhovor, poradenství a s těmi dětmi jste zmiňovala nějaké metody, jaké konkrétně máte na mysli?“

Respondent č. 3: „Spíš jsou to nějaké techniky, kterými se snažíme vlastně zjistit, jestli ty děti jsou vůbec nastaveny na tu střídavou výchovu, jak moc vnímají svoje rodiče, jaký mají citový vztah k rodičům, jestli ta citová závislost je skutečně na obou dvou tak silná, že to děti zvládnou a budou to takto chtít.“

Výzkumník: „Jak to zjišťujete?“

Respondent č. 3: „Třeba jsme teďka skládali ty kamínky a samozřejmě většina těch dětí a i těch menších ti tam bude dávat pořád ty rodiče dohromady. Zkousím v podstatě zjistit, jestli by ty děti byly ochotny se stěhovat. U dětí je to spíše formou hry, protože mám zkušenost, že se rodiče snaží střídavou péči prosazovat u čím dál menších dětí, tak se snažím formou hry zjistit, jestli jim vůbec tato situace bude vyhovovat.“

Výzkumník: „Jste s tou rodinou v kontaktu jenom Vy za OSPOD nebo jste v kontaktu i s nějakými dalšími odborníky, kteří by v rámci té střídavé péče mohli být rodině nápomocní?“

Respondent č. 3: „V situaci, když ty rodiče nejsou schopni se dohodnout, jsou tam rozdílné představy, tak se určitě snažím využít spolupráce s některými odborníky. Hodně spolupracujeme s psychocentrem, kdy se snažím tam poslat rodiče oba dva, aby prokonzultovali svoji situaci, nebo dětský psycholog si promluvil s tím dítětem, jestli vidí nějaké překážky, které by bránily střídavé výchově, jestli tam není něco, v čem by mohl být problém.“

Výzkumník: „Jaký máte názor na jakýsi boom ve střídavé péči, který s sebou přinesly nálezy ústavního soudu?“

Respondent č. 3: „Ono bych řekla, že je to trošku v takových vlnách. Teď se objevilo honem prosazovat střídavou výchovu proti ostatním formám porozvodové péče o dítě, i když bych řekla, že strůjci těch nálezů příliš té praxe nemají nebo ji nevidí a řekla bych, že to tam ládují od stolu. My se na to díváme skrze naše zkušenosti trošku z jiného hlediska a vidíme, že pokud tam ta dohoda rodičů skutečně není a nejsou schopni a ochotni spolupracovat, tak to fungovat nemůže. Hodně se tam, objevuje, že ti rodiče spolu nemusí komunikovat, to prostě nejde. Teď se zase začínají objevovat ty názory, že bez té

komunikace to není zase až tak ideální. Já si myslím, že střídavá výchova opravdu musí mít ideální podmínky, jinak ne.“

Výzkumník: „Během té své praxe na OSPOD zaznamenala jste, že by se zvýšil počet pravomocně neřízených střídavých péčí?“

Respondent č. 3: „Nemyslím si. Myslím si, že těch případů střídavé péče není tolik, že by tam došlo k nějakému výraznému nárůstu. Většinou, když přijdou rodiče a chtějí to nějakým způsobem řešit, tak se jim snažím hodně otevřít oči a vést je k nějaké dohodě a kolikrát z té střídavé výchovy je jen hodně rozšířený styk.“

Výzkumník: „Děkuji Vám za rozhovor.“

PŘÍLOHA P V: TRANSKRIPCE ROZHOVORU – RESPONDENT Č. 4

Výzkumník: „Děkuji, že jste na mě udělala čas, na rozhovor pro moji diplomovou práci, která se týká střídavé péče. Chtěla bych Vás upozornit na to, že rozhovor nahrávám, nicméně je to jen pro moje účely, pro účely přepisu. Rozhovor je anonymní, nikde nebudou zaznívat Vaše nacionále. Mohla byste mi říct, kolik Vám je let?“

Respondent č. 4: „32 let“

Výzkumník: „Na OSPOD zastáváte jakou funkci?“

Respondent č. 4: „Referent sociálně-právní ochrany dětí, v podstatě sociální pracovnice.“

Výzkumník: „Jaká je délka Vaší praxe na OSPOD.“

Respondent č. 4: „Rok a půl.“

Výzkumník: „Kolik případů dětí ve střídavé péči jste za tu dobu řešila?“

Respondent č. 4: „Nejsem si vědoma toho, že bych ted' něco řešila. Určitě jsem od začátku, co tu pracuji, žádný případ dítěte ve střídavé péči neřešila.“

Výzkumník: „Jaký je Váš rodinný stav?“

Respondent č. 4: „Jsem vdaná.“

Výzkumník: „A kolik máte dětí?“

Respondent č. 4: „Jedno dítě.“

Výzkumník: „Jaké máte vzdělání“

Respondent č. 4: „Vysokoškolské, jsem magistra.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že bývá takovou hlavní pohnutkou rodičů, kteří chtějí svěřit dítě do střídavé péče“

Respondent č. 4: „Já si myslím, že pokud k tomu dojde, tak to často bývá na základě dohody rodičů. Tím že jeden rodič chce tomu druhému dát případně stejný podíl na výchově dítěte, co má on. Pak taky se obávám, že to bývá ten důvod, že si jeden z rodičů si myslí, že nemusí platit výživný při střídavé péči, případně je to výživné o dost nižší. Pak to taky může být ten důvod, že jeden z rodičů chce udělat naschvál tomu druhému rodiči, tím že často slyším věty, tak když něco, tak já zažádám o střídavou péči. Jakoby to bývá forma výhrůžky a tady u těch případů se stává, že to ten rodič neudělá, ale i ten důvod si myslím, že je tam nějaký, dejme tomu, naschvál, vyřizování si účtů mezi rodiči. Většinou to nebývá ten prospěch toho dítěte, to bývá asi v minimálním procentu.“

Výzkumník: „Existuje podle Vás rozdíl v pohlaví rodičů, kteří se častěji zasazují o svěřeni dítěte do střídavé péče?“

Respondent č. 4: „Myslím si, že určitě. Cítím tam víc prosazování těch mužů.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že je tím důvodem? Proč muži?“

Respondent č. 4: „Dřív to nebylo tak obvyklý, teď jak je větší podvědomí o tom, že střídavá péče existuje a v mnoha případech funguje a i díky tomu, že je větší emancipace celkově, tak si myslím, že prostupuje i do této oblasti.“

Výzkumník: „Myslíte si, že je vhodné, aby byla střídavá péče nařizována proti vůli jednoho z rodičů?“

Respondent č. 4: „Myslím si, že ne, protože nemůže pak efektivně fungovat.“

Výzkumník: „Proč myslíte?“

Respondent č. 4: „Potom se to odrazí na těch dětech. Jakmile ten jeden rodič je výrazně nespokojený, nesouhlasí s tím, tak se to celkově projevuje na jeho ladění a může se to projevit na celkové atmosféře té rodiny, kde ty děti jsou.“

Výzkumník: „Když Vám přijdou rodiče na púdu úřadu a hovořila byste s nimi o střídavé péči, jaká doporučení byste jim dávala?“

Respondent č. 4: „Aby zvažili všechny faktory, který se s tím pojí, takže vzdálenost od sebe, určitě škola, školka. Určitě si myslím, že by nebylo vhodné měnit školu. Aby brali v potaz názor toho dítěte, i když děti si na změny zvyknou často zcela bez problémů. Taký musí brát v potaz, kdo víc o to dítě pečoval. Kdyby tam byl velký rozdíl tak, aby ten rodič, který nebyl zvyklý o to dítě pečovat, aby si zvažil, jestli to zvládne, protože je to třeba celý týden nebo i dva týdny v kuse. Důležitý je také zdravotní stav dítěte.“

Výzkumník: „Co komunikace, myslíte si, že jde realizovat střídavou péči, aniž by spolu rodiče kvalitně komunikovali?“

Respondent č. 4: „Určitě komunikace je důležitá. Realizovat to samozřejmě lze, ale není to v zájmu dítěte, aby byla taková střídavá péče, kde spolu rodiče kvalitně nekomunikují. Pod tím si můžeme představit, že jsou schopni komunikovat bez jakýchkoliv emocí, invektivů a nepříjemností související s jinejma věcma. Aby trošku pokud nejsou domluveni, kam směřovat dál ty děti a nejsou názorově tady v tomto za jedno, tak si nemyslím, že je to úplně ideální.“

Výzkumník: „Co jsou nejčastější důvody, proč spolu rodiče nechcú v zájmu svého dítěte spolu komunikovat?“

Respondent č. 4: „To je pro mě strašně těžká otázka. Já si myslím, že to hrozně naráží na to, jaký lidi se vzájemně našli a že spolu nejsou schopni vyjít, což už nebyli schopni ani v rámci toho vztahu, proto se rozešli. Takže když nefungovali ve vztahu a pak jsou od sebe,

tak to nemůže už vůbec fungovat. Já si myslím, že ne že by nechtěli, ale že často naráží na překážky sami v sobě, na svůj charakter, povahu.

Výzkumník: *„V jakých základních ohledech by se podle Vás rodiče měli shodnout, když žádají o střídavou péči?“*

Respondent č. 4: *„No o tom jsem vlastně mluvila, že by měli mít podobný model výchovy. Určitě by měli mít vyřešeny finanční záležitosti, protože to potom nese hodně trable, pokud se rodiče nejsou schopni domluvit na penězích. To je sice oblast, která se přímo nenese s tím dítětem, ale může to vést k hodně problémům. Dohodnout by se měli i na takových základních věcech, jako je škola, školka, doktor i třeba trávení volného času, apod.“*

Výzkumník: *„Slyšela jste někdy o tzv. atypické střídavé péči, kdy se dítě nestřídá u rodičů, ale rodiče u něj?“*

Respondent č. 4: *„Samozřejmě slyšela, ale čistě teoreticky. Jedna sociální pracovnice mi říkala, že její známí i takhle praktikovali střídavou péči, ale že to byli lidé na vysoký socioekonomický úrovni, takže na to měli finanční podmínky. Oba byli psychologové, takže to byl možná i důvod proč do toho šli, protože měli více těch informací a možná to byli takoví průkopníci. Takže o atypické střídavé péči jsem slyšela, ale myslím si, že to může fungovat v případě, že tam nejsou další partneři těch rodičů. Zní to dost ideálně, ale pokud tam figuruje další partner, polorodí sourozenci, tak si to nedovedu představit.“*

Výzkumník: *„Jakou roli hraje podle Vás při střídavé péči vzdálenost bydlišť mezi rodiči.“*

Respondent č. 4: *„Podle mě je to velký ovlivňující faktor, protože jestli bydlí ti rodiče 5 minut od sebe nebo 2 hodiny od sebe, tak to určitě s sebou přináší velký problém. Myslím si, že střídavka má své místo pouze u těch rodičů, kteří jsou velmi blízko sebe.“*

Výzkumník: *„Co to znamená velmi blízko sebe?“*

Respondent č. 4: *„Když se bavím o té dojezdové vzdálenosti, tak pokud je to do té půl hodiny.“*

Výzkumník: *„Jaké podmínky by měli mít rodiče pro dítě ve střídavé péči zajištěny?“*

Respondent č. 4: *„Tak určitě materiální, bytový podmínky. Po té psychické stránce mě až tak nic speciálního nenapadá.“*

Výzkumník: *„Za jakého předpokladu je podle tebe střídavá péče tou nejlepší volbou pro dítě?“*

Respondent č. 4: *„V případě, že ti rodiče komunikují na velmi dobré úrovni. Až druhořadý si myslím, že je to, že to dítě si střídavku samo přeje a vyžaduje ji. Já si myslím, že je podstatný, aby to fungovalo na straně těch dospělých.“*

Výzkumník: „Jaká by měla být matka vhodná pro realizaci střídavé péče?“

Respondent č. 4: „Mě napadá spíše obrátit to z té negativní stránky, jaká by být neměla. Nesmí to být taková ta útlocitná matka, která dítě pořád sleduje, jestli nemá nějaké bebičko. Když to vezmu na příkladu z praxe, tak že nesleduje, jestli dceři nepadají více vlasy, když jezdí za tatínkem apod. Jakoby člověk celkově to musí být hodně tolerantní.“

Výzkumník: „Co otec?“

Respondent č. 4: „To určitě platí i u tatínka, jistá míra tolerance. Nesmí to být člověk, který s tím dítětem se snaží jakkoli manipulovat. Celkově by tam neměla být manipulace, přecitlivělost na to dítě, člověk empatický.“

Výzkumník: „Jaké dítě by mělo být vhodné pro střídavou péči?“

Respondent č. 4: „Určitě chce střídavá péče i speciální podmínky na straně toho dítěte, protože každé dítě by to taky nezvládlo. Já si myslím, že tam taky závisí na tom, z jaký ty formy péče to dítě jde. Pokud je to dítě, které vyrůstalo od miminka jen s jedním rodičem, tak může být jakýkoli, ale ta střídavka tam vhodná nebude. Nebo jestli je to dítě vyrůstající v úplné rodině a pak teda si rodiče zvolí střídavku, pak by to možná šlo. Určitě to musí být dítě, které má rádo oba rodiče, nebo aspoň přiměřeně vyrovnaně.“

Výzkumník: „Co věkově?“

Respondent č. 4: „Myslím si, že je vhodné, aby byla střídavka u dětí až na základní škole, to si myslím, že je to nejvhodnější věkový rozpětí, neboť předtím jsou ty děti ještě poměrně malé, i u těch předškoláků a u úplně malých dětí si myslím, že by to bylo dost náročný. U pubertáků tam už většinou si řeknou sami a pochybuju, že si nějaký dítě tohoto věku samo zvolí tuhle formu péče. Myslím si, že starší děti už si vždycky vyberou podle toho, jak se to hodí jim, kde mají u kterého rodiče větší výhody. Určitě ani to dítě nemůže být nějakým způsobem úzkostný, vázaný úplně strašlivě na jednoho rodiče.“

Výzkumník: „Jaký rodiny jsou podle Vás pro realizaci střídavé péče vyloženě nevhodné?“

Respondent č. 4: „Nedoporučuju to těm lidem, kteří přijdou s tím, že bydliště otce a matky je od sebe vzdálený hodně daleko. Pak když přijde, a většinou to bývá tatínek, že se mi něco nelíbí na péči maminky a přijde sem s tím, že jestli se něco nezmění to to to, tak já budu žádat o střídavku. Takového rodiče vedu k tomu, aby zvážil všechny faktory. Tohle si myslím, že jsou nevhodné typy rodiny pro střídavou péči. Nesetkala jsem se s tím, že by střídavou péči žádala rodina s nižším sociokulturním statusem.“

Výzkumník: „Čím to je?“

Respondent č. 4: „*Tak hraje tam často svoji roli i alkohol nebo špatná péče jednoho nebo obou rodičů, že se tam volí to menší zlo, tak tam by to také nebylo příliš vhodné.*“

Výzkumník: „*Co si myslíte, že je pro dítě ve střídavé péči obtížné?*“

Respondent č. 4: „*To že nemá pocit, že má jedno jediný zázemí. To si myslím, že je úplně to nejhorší. Taky třeba to, že u maminky má jiné kamarády než u tatínka.*“

Výzkumník: „*Myslíte si, že je vhodné svěřit dítě do střídavé péče za předpokladu, že vztahy s jedním z rodičů jsou narušeny?*“

Respondent č. 4: „*Myslím si, že ne.*“

Výzkumník: „*Myslíte si, že by střídavá péče mohla být do jisté míry jakousi formou pomoci pro dítě, aby se lépe vyrovnalo s rozchodem rodičů?*“

Respondent č. 4: „*Čistě teoreticky se zdá, že by to tak mohlo být, že to dítě nepříjde ani o jednoho z rodičů, ale na druhou stranu vyrovnat se s tím, že každý týden je změna, tak nevím, jestli by to vyvážilo tu pomoc. Určitě jako jistá forma pomoci ano, ale za předpokladu, že jsou nastaveny ty principy střídavky.*“

Výzkumník: „*V čem si myslíte, že je pro dítě střídavá péče přínosem?*“

Respondent č. 4: „*Když to zase vezmu z druhé strany, tak má dva domovy, což může být samozřejmě výhoda i nevýhoda. Může to to dítě zrovna brát jako pozitivum, že má dva domovy, zatímco ostatní mají jeden domov. Záleží to hrozně na povaze toho dítěte, jestli tam jsou nějaký stránky, který se dají brát pozitivně. Myslím si, že je to většinou ale výhodnější pro ty rodiče než pro to dítě.*“

Výzkumník: „*V čem naopak je střídavka pro dítě ohrožující?*“

Respondent č. 4: „*Napadá mě, že to musí to dítě narušit po té psychický stránce, pokud třeba rodiče nekomunikují. Nemám ale k dispozici nějaký výzkum, který by říkal, že jsou ty děti třeba v dospělosti nějak psychicky narušeny. Napadá mě k tomu, že když se to dítě střídá teda ve dvou rodinách, v jedné rodině jsou ty děti jako polorodí sourozenci, tak to dítě, když z té rodiny odchází, se může cítit ostrčený. I v případě, že jsou ti sourozenci na obou stranách, tak i to, že ti sourozenci zůstávají v jedné rodině a ono se tam střídá jako horký brambor, jako by si ho přehazovali.*“

Výzkumník: „*Jaký si myslíte, že může mít střídavá péče na dítě vliv v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?*“

Respondent č. 4: „*Vliv tam určitě být může, protože s každým z těch rodičů ta školní příprava může probíhat úplně jinak a pokud je jeden z rodičů, který na vzdělání klade menší důraz, druhý zase větší, tak každý ten týden je potom vidět jasně ten výsledek toho, u*

kterého rodiče to dítě zrovna je. Spíš po té stránce přípravy to má vliv, nebo tam kde má větší klid, tak má lepší podmínky k tomu, aby se připravovalo. Pokud by bylo zase další týden v rodině, kde se pořád něco děje nebo je přetěžováno, tak tento vliv to může mít taky.“

Výzkumník: *„Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?“*

Respondent č. 4: *„Spíš si myslím, že je střídavá péče výhodná pro ty rodiče než pro ty děti. Myslím si, že to není ideální forma péče.“*

Výzkumník: *„Myslíte, že jsou tedy spíše střídavé péče úspěšné nebo ty nefungující?“*

Respondent č. 4: *„Myslím si, že spíš neúspěšné a zdá se mi, že to stejně potom dopadá tak, že jeden z rodičů podává návrh na svěřeni do výlučné péče.“*

Výzkumník: *„Jaký metody uplatňujete při práci s rodinou v kontextu střídavé péče?“*

Respondent č. 4: *„Rozhovor jednoznačně.“*

Výzkumník: *„Se zaměřením na to dítě jsou to jaké metody?“*

Respondent č. 4: *„Třeba nějaké speciální techniky práce s dítětem. Určitě bych zvolila domečky, strom s figurkama a pak určitě kamínky. Je to vlastně forma hry, dítě si vybírá kamínky, kterým přisuzuje různé osoby a dítě to seskupuje podle toho, jak to vnímá.“*

Výzkumník: *„Navazujete spolupráci i s nějakými odborníky?“*

Respondent č. 4: *„Jednoznačně, a to nejen u rodin, kde je střídavka. Takže spolupracujeme s neziskovkami, mediace, psycholog, párové terapie, rodinné kruhy, rodinné terapie, případové konference, určitě i v rámci oddělení supervize nebo intervize.“*

Výzkumník: *„V souvislosti se střídavou péčí nastalo boom, které přišlo společně s nálezy ústavního soudu, co na to říkáte?“*

Respondent č. 4: *„Moc se mi to nelíbí, protože, jak jsem již zmínila, připadá mi, že často to ten rodič navrhne jenom naschvál tomu druhému rodiči. To, že se zaštitují ústavním soudem, se mi nezdá úplně v pořádku, protože ten mi přijde, že nebere moc v potaz tu psychologickou stránku dítěte. Navíc každý případ je individuální. Je nesmysl odvolávat se na něco jinýho a zobecňovat to.“*

Výzkumník: *„Za tu dobu, co vykonáváte SPOD, zaznamenala jste, že by se zvýšil počet pravomocně nařízených střídavých péčí?“*

Respondent č. 4: *„Nejsem schopna toto posoudit, protože jsem zde podle mě krátkou dobu. Myslím si, že tam ale určitě nějaký nárůst je.“*

Výzkumník: *„Moc Vám děkuji za rozhovor.“*

PŘÍLOHA P VI: TRANSKRIPCE ROZHOVORU- RESPONDENT Č. 5

Výzkumník: „Děkuji, že jste si na mě udělala čas a poskytnete mi rozhovor pro moji diplomovou práci, která se týká střídavé péče. Chtěla bych Vás upozornit, že rozhovor nahrávám, což je z důvodu přepisu a taky na to, že celý rozhovor je anonymní, tudíž nikde nebude zaznívat Vaše jméno, Vaše iniciály.“

Výzkumník: „Můžu se zeptat kolik, je Vám let?“

Respondent č. 5: „26 let.“

Výzkumník: „Jakou funkci na OSPOD vykonáváte?“

Respondent č. 5: „Jsem sociální pracovnice.“

Výzkumník: „Jaká je délka Vaší praxe?“

Respondent č. 5: „Dva roky.“

Výzkumník: „Vybavujete si, kolik případů dětí ve střídavé péči jsi za tu dobu řešila?“

Respondent č. 5: „To budu muset spočítat. Minimálně takových 5 let.“

Výzkumník: „Vy jste vdaná že? A děti zatím žádné nemáte.“

Respondent č. 5: „Ano.“

Výzkumník: „Jaké je Vaše vzdělání?“

Respondent č. 5: „Vysokoškolské, jsem bakalář.“

Výzkumník: „Co se týká té střídavé péče, co si myslíte, že je takovou hlavní pohnutkou rodičů, kteří chtějí dítě svěřit do střídavé péče?“

Respondent č. 5: „Tak ono toho bude asi víc, ale **myslím si, že se třeba snaží stabilizovat to, aby mělo to dítě oba dva rodiče. Nebo se také snaží o takový protiútok, aby měli alespoň něco. Mě to přijde tak, že když maminka podá návrh na to, aby dítě svěřený jí do péče, tatínek chce prostě, aby dítě bylo svěřeno jemu do péče, tak střídavá péče je takový kompromis.**“

Výzkumník: „Myslíte si, že existuje rozdíl v pohlaví rodičů, kteří střídavou péči prosazují častěji?“

Respondent č. 5: „Muži.“

Výzkumník: „Proč si myslíte, že jsou to muži?“

Respondent č. 5: „Z toho co já mám ty střídavý péče, tak jsou to muži. Myslím si, že buď chtějí zabezpečit to, aby to dítě mělo oba dva ty rodiče, chtějí se na tý výchově víc podílet. Myslí si, že to když je dítě u maminky a vidají se jen v konkrétním termínu, tak to jim to dostatečně nezabezpečuje. Nebo to je tak, že i to dítě si samo řekne. Mám samozřejmě i

střídavé péče, které končí tak, že jde dítě zpět do péče jednoho rodiče a to dítě si samo řekne, co by chtělo, je už v tom věku, kdy si samo může říct. “

Výzkumník: *„Myslíte si, že je vhodné, aby byla střídavá péče nařizována proti vůli jednoho z rodičů?“*

Respondent č. 5: *„Myslím si, že to úplně dobře není, protože když s tím jeden z rodičů nesouhlasí, tak je tam něco, dá se říct špatně, a ve většině případů je to teda komunikace, kdy rodiče spolu prostě nekomunikují.“*

Výzkumník: *„Když Vám rodiče přijdou na půdu úřadu, zjistíte od nich ty informace, že budou žádat o střídavou péči nebo že o ni uvažují, chtějí nějaké informace, jaké doporučení jim v kontextu střídavé péče v rámci poradenství poskytnete?“*

Respondent č. 5: *„Především se ptám na to, na jaké úrovni je u nich komunikace, protože je upozorňuju na to, že pokud ta komunikace nebude na nějaké úrovni, tak ta střídavá péče ve většině případů prostě nefunguje, aspoň co já mám zkušenost. Takže pokud rodičům vážně komunikace, tak jim doporučuji, zapracovat na ni formou nějaké odborné pomoci. Hlavně potom taky informace týkající se dítěte, jestli je na to připravený, jestli už to třeba takto funguje.“*

Výzkumník: *„Vnímám to tak, že podle Vás nelze střídavou péči realizovat bez toho, aby rodiče spolu navzájem dobře komunikovali.“*

Respondent č. 5: *„Můj pocit je takový, že fungovat nemůže.“*

Výzkumník: *„Co jsou podle Vás nejčastější důvody, proč rodiče nechtějí navzájem v zájmu toho svého dítěte komunikovat?“*

Respondent č. 5: *„Co já mám zkušenost, tak jsou to většinou nějaké křivdy z minulosti. Ve většině případů vyplyne to, že bylo něco v minulosti a oni to potom přenáší do té současnosti, kdy je ten partner v něčem irituje a oni se přes to nedokáží přenést, i když by to bylo v zájmu jejich dítěte.“*

Výzkumník: *„V jakých základních ohledech by se podle Vás měli rodiče shodnout, aby ta střídavá péče byla úspěšná.“*

Respondent č. 5: *„Určitě v tom, jestli dítě bude zůstat v jednom bydlišti a budou se střídát rodiče nebo naopak jestli se bude střídát dítě, v jakých intervalech. Na jakých principech bude ta střídavá péče celkově fungovat. Myslím si, že je potřeba vyřešit i školu, aby to měli podchycený. Dál třeba to, jak se s dítětem budou učit, aby nemělo jiný režim u tatínka, jiný u maminky.“*

Výzkumník: „Říkala jste, že by se rodiče měli dohodnout na bydlišti dítěte, jestli se budou rodiče střídát u dítěte nebo dítě u rodičů, ta první varianta je atypická střídavá péče, máte s tím nějakou zkušenost?“

Respondent č. 5: „Nemám, ale měla jsem soudní jednání, kdy to soudkyně chtěla nařídít rodičům, přičemž rodiče si vzápětí celkově střídavou péči rozmysleli.“

Výzkumník: „Jaký máte názor na atypickou střídavou péči?“

Respondent č. 5: „Myslím si, že pro to dítě je to lepší a to z toho důvodu, že zůstává jenom v jednom prostředí, nemusí prostředí střídát, je to pro něj domov. Zase ale za předpokladu, že bude fungovat komunikace, pokud nejsou rodiče schopni se na tom domluvit, že se budou střídát oni, tak to fungovat zase nemůže.“

Výzkumník: „Jakou roli hraje podle Vás při realizaci střídavé péče vzdálenost bydlišť rodičů?“

Respondent č. 5: „Určitě velkou, protože pokud to dítě musí za druhým rodičem cestovat nějakou delší vzdálenost, tak si myslím, že to není ku prospěchu dítěte.“

Výzkumník: „Je to tedy podle Vás také jeden z principů střídavé péče?“

Respondent č. 5: „Ano, myslím si, že ano. Pokud by to byla nějaké větší vzdálenost, mohlo by se jednat i o střídavou péči v delším časovém intervalu.“

Výzkumník: „Jaké podmínky by měli rodiče mít pro realizaci střídavé péče vytvořené?“

Respondent č. 5: „Právě si myslím, že by měli mít vytvořeny takový podmínky, který by odpovídaly bydlišti, který by bylo v blízkosti obou rodičů. Myslím si, že by měli mít urovnány to, jak budou to dítě vést ke škole, sportu. Aby to nebylo příliš odlišný v tom, že u tatínka bude dítě vysílený po stránce školy, fyzicky, že má spoustu kroužků a u maminky má prostě volnější režim, nebo naopak. Jednotný výchovný styl.“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu je střídavá péče pro dítě tou nejlepší volbou?“

Respondent č. 5: „Určitě to, aby ty rodiče komunicovali, to prostě za mě musí splňovat, protože bez toho si to nedovedu představit. Aby si předávali důležité informace např. prostřednictvím malého dítěte, které samo ještě nemůže mít rozum a najednou bum na něj navalují informace, které by ani vědět nemuselo. Stává se mi toto docela často v té mé praxi, že není komunikace mezi rodiče a jde to přes to dítě. Takže komunikace určitě.“

Výzkumník: „Jaké charakteristiky by měla mít matka vhodná pro realizaci střídavé péče?“

Respondent č. 5: „Jakákoli matka s tím, že musí mít smysl pro kompromis. To si myslím, že by měl mít správně každý člověk, i když to tak samozřejmě není. I ta střídavá péče je jakýsi

kompromis. Jakákoli matka může přistoupit na střídavou péči, ale musí být ten kompromis a měli by mít vyřešenou tu minulost a komunikovat.“

Výzkumník: „Co otec, jaký ten by měl být?“

Respondent č. 5: „Myslím si, že úplně stejný jako matka. Každý otec může mít dítě ve střídavé péči, ale musí splňovat nějaký základní kritéria, což je zase smysl pro kompromis, soudnost a komunikovat. Myslím si, že u těch otců je to složitější i v tom, že musí zabezpečovat ty podmínky péče o dítě, což většinou ta matka zvládá. U těch otců je to složitější v tom, že se do té výchovy tolik nezapojují, ale samozřejmě musí zvládat a prokázat, že umí tyto potřeby dítěte zabezpečit.“

Výzkumník: „Co když bude otec, který bude s matkou komunikovat, bude se zajímat o dítě, bude mít vhodné podmínky pro péči o dítě, ale bude to kamionák a bude na cestách.“

Respondent č. 5: „To je jedna z těch podmínek té péče o to dítě, že to dokáže zabezpečit. Takže samozřejmě i to povolání je důležité.“

Výzkumník: „Jaké by mělo být dítě vhodné pro střídavou péči?“

Respondent č. 5: „Tam si myslím, že záleží na povaze toho dítěte. Pokud je to dítě, které se těžko přizpůsobuje jakýmkoli změnám a má spíš rádo to, že má jedno prostředí, ve kterém je a to že by pendlovalo mezi dvěma rodinami, by nezvládalo, je špatně.“

Výzkumník: „Co věk dítěte“

Respondent č. 5: „To je otázka. Já bych nedoporučovala střídavou péči u dítěte, který je příliš malý, což je třeba pětileté dítě. Samozřejmě ale záleží na tom, jaké to dítě je.“

Výzkumník: „Takže jde hlavně u toho dítě o tu schopnost adaptovat se?“

Respondent č. 5: „Určitě, tam jde o to, jak to dítě bude reagovat na tu situaci, jaký má citový vazby k oběma těm rodičům, pokud se tatínek od malička stará a zajišťuje ty potřeby dítěte stejně jako matka, tak ano.“

Výzkumník: „Jaký rodiny jsou podle Vás pro střídavou péči vyloženě nevhodný?“

Respondent č. 5: „Asi žádnou takovou vybranou nemám, která by byla vyloženě nevhodná. Jsou to třeba obecně rodiny, které nedokážou zabezpečovat ty potřeby dítěte a to je vůbec otázka, jestli tam má to dítě vůbec být.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že je pro dítě ve střídavé péči obtížné?“

Respondent č. 5: „Myslím si, že jsou to konflikty mezi rodičema. Pokud je tam samozřejmě nějaká delší vzdálenost mezi rodiči a ti se domluvili, že tam ta střídavá péče bude, tak střídat školy, to si myslím, že je extrém. Dítě, který by mělo střídat školy, bydliště, to si myslím, že není ku prospěchu toho dítěte.“

Výzkumník: „Co střídavá péče za předpokladu, že vztahy s jedním z rodičů s dítětem jsou nějak narušeny? Doporučila byste svěřit dítě za tohoto předpokladu?“

Respondent č. 5: „Ne, domnívám se, že by to nesplnilo to, co od toho ty rodiče očekávají, tedy tu nápravu vztahu, to určitě ne. To bych spíš zpočátku volila nějakého odborníka, a teprve až by se ty vztahy nějakým způsobem urovnaly, zlepšily, tak teprve potom by se dalo o střídavé péči uvažovat. Nemyslím si, že by střídavá péče byla nápravou pochroumaných vztahů.“

Výzkumník: „Myslíte si, že by střídavá péče mohla být pro dítě do jisté míry nějakou formou pomoci pro to, aby se vyrovnalo s rozchodem rodičů?“

Respondent č. 5: „No, nejsem si tím úplně jistá, aby to v tom dítěti naopak nevyvolalo ten pocit, že se nic nemění, vše zůstává při starém než to, aby si uvědomilo, že se rodiče opravdu rozešli. Nejsem si jistá, aby to pro to dítě nebylo pak o to větší šok. Ale záleží na tom dítěti, jak moc bude s ohledem na svůj věk chápat tu rozchodovou situaci a samozřejmě na tom, jak mu to ty rodiče vysvětlí.“

Výzkumník: „V čem může být střídavá péče pro dítě přínosem?“

Respondent č. 5: „Na jednu stranu si myslím, že má dítě k dispozici více oba dva ty rodiče, protože s nima tráví stejný díl toho času, přejímá od obou ty rysy a to chování, který si potom do budoucna nese. Myslím si, že tady v tom je to přínos. Může to samozřejmě být i to, že dítě snáze přijme, že se rodiče rozešli, ale zase to záleží na tom dítěti, jak se mu to vysvětlí, pokud se mu to vysvětlí špatně a to dítě si pořád bude v těch představách, že ti rodiče jsou spolu a nějakým způsobem se to vrátí, tak je to taky špatně.“

Výzkumník: „V čem může být střídavá péče naopak pro to dítě ohrožující?“

Respondent č. 5: „Ohrožující může být v tom, že i přes střídavou péči se tam prosazuje víc jeden z rodičů v tom smyslu, že tam funguje manipulace, což je samozřejmě špatně. Bohužel se mi to teď dost často stává a setkávám se s tou manipulací rodičů s vlastními dětmi.“

Výzkumník: „Jaký může mít vliv střídavá péče v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?“

Respondent č. 5: „Tam to může mít velký vliv, protože pokud u jednoho rodiče je opravdu tvrdá výchova, vše má svůj řád a pak přijde do prostředí, kde ten řád není, tak se to odrazí a nejčastěji je to v chování nebo na školních výsledcích. Myslím si, že je podstatný, aby si rodiče na začátku ujasnily, jaký ten styl výchovy včetně učiva budou uplatňovat.“

Úplně nejideálnější je to, což se mi stalo teda zatím v jednom případě, že rodiče přišli, byli na všem domluvení, řekli si vše, jak bude probíhat včetně těch školních záležitostí, jaký bude mít dítě režim apod.“

Výzkumník: „Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?“

Respondent č. 5: „Pokud rodiče nekomunikují, tak bych do střídavé péče nešla. Opravdu, pokud nastávají problémy v komunikaci, tak ti rodiče nejsou schopni dodržovat a realizovat vše v zájmu dítěte.“

Výzkumník: „Co když jeden z rodičů tu komunikaci záměrně bojkotuje, protože OSPOD má ten názor, že pokud rodiče nekomunikují tak střídavá péče ne a je to to, čeho chtějí dosáhnout, aby dítě ve střídavé péči nebylo a bylo v jejich výlučné?“

Respondent č. 5: „Neříkám samozřejmě rodičům to, že nemůže být. Říkám jim, že komunikace je základ, a to říkám všem klientům, ačkoli nepožadují střídavou péči. Takže pokud tam vážně komunikace, tak zase nejprve navázat spolupráci s odborníkem.“

Výzkumník: „Jaký odborníky máte na mysli?“

Respondent č. 5: „Mně se osvědčila třeba mediace. Ted' mám čerstvě rodiče, kteří byli na mediaci, vyjasnili si nějaké detaily a najednou střídavá péče může fungovat a byla soudem odsouhlasena.“

Výzkumník: „S jakými dalšími odborníky v rámci výkonu sociálně-právní ochrany dětí v kontextu střídavé péče spolupracujete?“

Respondent č. 5: „Tam záleží třeba na tom, jaký je v té rodině problém. Jestli je to hyperaktivita, to že rodiče neví, jak s dítětem komunikovat, jak zajišťovat běžný provoz, aby je respektovalo. Takže pokud jsou tam nějaké problémy, doporučuji psychocentrum, rodinnou poradnu, psycholog, stalo se mi, že i psychiatr musel vstoupit do té rodiny. Hodně se mi osvědčila mediace.“

Výzkumník: „Jaké metody práce s rodinou v kontextu střídavé péče uplatňujete ve své praxi?“

Respondent č. 5: „Jako první se snažím uspořádat společné jednání na půdě OSPOD, aby jsme si vyjasnili, jak bude střídavá péče fungovat popř. nefungovat, jaký mají oni sami představy. Pokud vidím, že rodiče nespolupracují, není v mých silách je dovést k nějakému kompromisu, tak teprve potom je odkazuju na odborníky.“

Výzkumník: „Takže společné jednání, formou rozhovoru že?“

Respondent č. 5: „Ano.“

Výzkumník: „A co s dítětem?“

Respondent č. 5: „Snažím se s ním mluvit, abych zjistila jeho názor a pohled na tu věc. Používám metodu rozhovoru, ale používám i techniku dva domečky, kamínky.“

Výzkumník: „Jsou podle Vás střídavé péče, které spíš fungují nebo ty, co nefungují?“

Respondent č. 5: „Teď momentálně mám pocit, že je to tak půl na půl. Mám střídavé péče, které končily, rušily se a dítě se svěřovalo do péče jednoho z rodičů, ale na druhou stranu mám i střídavé péče, které se uskutečňují a fungují. Předpokládám, že kdyby byl nějaký problém, tak se ozvou.“

Výzkumník: „V současné době je takové boom střídavé péče, což je i v souvislosti s nálezy ústavního soudu, jak se na toto díváte?“

Respondent č. 5: „Já jsem k tomu skeptik. Jsou tatínci, kteří mi chodí a právě se odkazují na ty nálezy a na další takové odkazy i třeba na internetu. Nezastávám k tomu stejný postoj jako ústavní soud. Snažím se jim vysvětlit, ano střídavá péče je hezká věc, ale musí fungovat komunikace. Bohužel ve většině případů jsou to tatínci, kde ta komunikace nefunguje, resp. nefunguje celkově mezi rodiči. Neříkám, že je to jen na straně otců, někdy i ty mámy účelově nekomunikují, takový to pálení mostů mi to až někdy přijde.“

Výzkumník: „Za tu svoji praxi co vykonáváte SPOD, zaznamenala jste, že by se zvýšil počet pravomocně nařízených střídavých péčí?“

Respondent č. 5: „Asi ne, myslím si, že žádný enormní nárůst jsem nezaznamenala.“

Výzkumník: „Děkuji Vám za rozhovor.“

PŘÍLOHA P VII: TRANSKRIPCE ROZHOVORU-RESPONDENT Č. 6

Výzkumník: „Děkuji, že jste si na mě udělala čas a poskytnete mi rozhovor pro moji diplomovou práci, která se zabývá střídavou péčí. Rozhovor je anonymní, nikde nebudou vystupovat Vaše iniciály. Pro charakteristiku respondentů bych potřebovala znát Váš věk?“

Respondent č. 6: „Je mi 43 let.“

Výzkumník: „Na OSPOD vykonáváte jakou funkci?“

Respondent č. 6: „V současné době jsem pracovnice pro náhradní rodinnou péči, ale v minulosti jsem byla terénní sociální pracovnice. Také jsem zástupkyně vedoucí OSPOD.“

Výzkumník: „Jak dlouho jste se této činnosti věnovala?“

Respondent č. 6: „16 let.“

Výzkumník: „A celkově na OSPOD pracujete kolik let?“

Respondent č. 6: „Od roku 1995.“

Výzkumník: „Řešila jste za dobu té své praxe terénní sociální pracovnice nějaké případy dětí svěřených ve střídavé péči a případně kolik takových případů bylo?“

Respondent č. 6: „Řešila určitě, pět nebo šest let už jsem na náhradce, ale já nevím, snad do pěti.“

Výzkumník: „Vy jste vdaná a máte dvě děti, že ano?“

Respondent č. 6: „Ano.“

Výzkumník: „Jaké je Vaše vzdělání?“

Respondent č. 6: „Středoškolské.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že bývá takovou hlavní pohnutkou rodičů, kteří chtějí dítě svěřit do střídavé péče?“

Respondent č. 6: „**Tak někdy to může být chuť pomstít se tomu druhému rodiči a neudělat mu to jednodušší, i takové situace jsou. Na druhou stranu to jsou i ty vztahy s dětmi, pokud to všechno v rodině funguje a jsou schopni se domluvit, což si myslím, že je ten největší základ střídavé péče, jinak nemá vůbec smysl se s ní zabývat. Takže to může být tak i tak. Je to o těch rodičích, jak moc jsou ochotni a schopni spolu komunikovat a s čím se rozcházejí.**“

Výzkumník: „Vnímáte nějaký rozdíl mezi pohlavími rodičů, kteří častěji střídavou péči prosazují?“

Respondent č. 6: „Tak asi obecně více ji chtějí muži, ty ženský ji tolik nechtějí už z toho důvodu, že mají ten pocit, já jsem ta máma a chci, aby to dítě mělo zázemí, a táta ať se s dětma vídá. Asi ti chlapi to jsou.“

Výzkumník: „Proč si myslíte, že jsou to ti chlapi?“

Respondent č. 6: „Protože mají pocit, že tím rozvodem ty děcka ztrácejí.“

Výzkumník: „Myslíte si, že je vhodný, aby byla střídavá péče nařizována proti vůli jednoho z rodičů?“

Respondent č. 6: „Ne to vůbec, to si nemyslím, ať jsou nálezy ústavního soudu a všech ostatních, jaký jsou, tak bez dohody ta střídavka nemá vůbec smysl podle mě.“

Výzkumník: „Jaký doporučení dáváte nebo jste dávala rodičům, kteří přišli na půdu OSPOD a chtějí dítě svěřit do střídavé péče? Co byste jim doporučila, aby to bylo v zájmu toho jejich dítěte?“

Respondent č. 6: „Tak vždycky aby s téma dětma o tom mluvili, aby jim vysvětlili, co to bude obnášet. Důležitý je, aby ty děti byly ve věku, aby byly schopny tu podstatu střídavé péče pochopit čili ne tříleté dítě, které nebude vědět, co se s ním děje, když se bude pořád balit. Mělo by to být dítě alespoň předškolního věku, který je schopný tohle nějakým způsobem rozlišit, zaznamenat, co se s ním děje, aby to dětem vysvětlili, aby se jich na to ptali a aby si sami prostě řekli, jaký jsou jejich možnosti, co jsou vůbec schopni pro to udělat a teprve potom přemýšlet o tom, jak to zrealizovat“.

Výzkumník: „Takže jsou to doporučení jednak k tomu dítěti, třeba zohlednit ten věk dítěte, a směrem k rodičům?“

Respondent č. 6: „Vůbec ty jejich schopnosti, možnosti, pokud budou zaměstnaní, vytížení a budou si na to muset najímat babičky, dědečky, chůvy, tak pak si musí říct, co jsou schopni tomu dítěti nabídnout čili možnosti, jejich kompetence. Pak je to podle mě ta situace, kdy chtějí jeden druhému dokázat, že to dítě je i moje a je to ten boj, ne dohoda že jo a zájem toho dítěte.“

Výzkumník: „Už jsme to trošku nakously, říkáte jste, že nelze bez kvalitní komunikace realizovat střídavou péči.“

Respondent č. 6: „Určitě.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že jsou nejčastější důvodu toho, proč rodiče spolu nechtějí vzájemně a hlavně v zájmu toho svého dítěte komunikovat?“

Respondent č. 6: „No samozřejmě pokud se v tom vztahu objeví nějaká nevěra nebo něco takového, tak ta druhá strana se cítí zrazená a už potom nevěří, nedůvěřuje tomu

partnerovi a nedokážou ti rodiče často oddělit svoje spory od těch záležitostí týkající se dětí.“

Výzkumník: „*Takže myslíte, že nechtějí komunikovat, protože v sobě mají nějaký osobní blok vůči tomu druhému rodiči“*

Respondent č. 6: „*Může to tak být, nevyřešený ať už třeba i majetkový věci, to co se stalo, ne vždycky se nad to dokážou povznést a prostě říct si, tohle se teď stalo, to je naše věc, a tohle jsou děti a ty řešíme zvlášť. Velmi často se to prolíná a něco se podmiňuje něčím.“*

Výzkumník: „*V jakých základních ohledech by se rodiče měli shodnout, aby střídavá péče fungovala?“*

Respondent č. 6: „*Tak určitě v nějakých výchovných postupech, výchovných kompetencí, ve školních věcech, k jakému lékaři s tím dítětem budou docházet, kdo bude co platit, kdo bude se podílet na mimoškolních aktivitách, prostě takový ten běžný chod toho dítěte, tak aby vůbec nezaznamenávalo, že se něco děje a vždycky mu ten rodič bude k dispozici a ono nebude přemýšlet o tom, jestli se mnou jde mamka, nebo zítra taťka nebo něco takového. Taky by se měli domluvit na kontaktech, jestli si budou telefonovat nebo jestli se uvidí. Prostě takový to běžný život toho dítěte.“*

Výzkumník: „*Jedna z těch forem střídavé péče je atypická střídavá péče, kdy se dítě nestřídá u rodičů, ale rodiče u dítěte, co si o tom myslíte?“*

Respondent č. 6: „*Atypická střídavka je asi úplně ta původní vize, která byla, když se začalo mluvit o střídavý výchově. Toto by bylo naprosto pro dítě to nejideálnější. Ano, asi je to určitě pravda, ale v našich poměrech a podmínkách málokdo z běžně fungujících pracujících rodin, pokud nemají nějaký vysoký příjem a možnosti toto zajistit. Bylo by to určitě pro to dítě to nejideálnější, aby bylo v jednom svém prostředí, pokojíčku, mělo kolem sebe teda kamarády stejný a celkově to prostředí bylo stejný a ty rodiče se tam vystřídali. Na druhou stranu je otázka, jestli je to ještě úplně normální ve vztahu k těm rodičům, protože oni si nepochybně založí svoje další rodiny a to dítě na druhou stranu se může, teda jak by to bylo pojato, jestli ten rodič bude za tím dítětem přicházet sám do toho bytu nebo se tam bude stěhovat celá jeho nová rodina, jenomže potom na druhou stranu to dítě ztrácí kontakt s polorodým sourozencem.“*

Výzkumník: „*Anebo se zase paradoxně střídá ten polorodý sourozenec.“*

Respondent č. 6: „*Ano, anebo se střídá polorodej sourozenec, takže možná lepší dobře fungující střídavá péče ve dvou funkčních rodinách, kdy ti rodiče budou rozumní než zase tenhle ten model.“*

Výzkumník: „Jakou roli hraje při realizaci střídavé péče vzdálenost bydlišť rodičů?“

Respondent č. 6: „Ta vzdálenost by taky měla být co nejbližší, když už ne v jednom městě, tak alespoň někde poblíž, že jo. Škola, školka by měla zůstat stejná, aby se neměnila, protože vím, že se to třeba už i realizuje, dá se to, ale aby každých 14 dní bylo dítě v jiný škole, nejsem o tom přesvědčena, že je to dobrý. Taky kamarádi, přátelé, kolektiv a to všechno by mělo zůstat stejný, zbytečně bych to tomu dítěti nekomplikovala.“

Výzkumník: „Jaké podmínky by měli mít rodiče zajištěné pro tu realizaci střídavé péče nejenom v tom smyslu, že se dohodnou, ale i nějaké konkrétní podmínky?“

Respondent č. 6: „Tam si myslím, že zcela běžný standard. Měli by mít běžnou pracovní dobu, samozřejmě bytové podmínky. Myslím, že by se na to dítě nemělo nahlížet, že je nějaký chudáček a mělo by mít něco extra. I školní dítě může doma chvíli počkat na rodiče samo, než se vrátí z práce, a neměl by v tom být z druhé strany viděn nějaký problém, když může být maminka doma dřív a tatínek je třeba později. Takže prostě zcela běžně, ale to je zase všechno o těch lidech, co jsou schopni akceptovat a jestli budou pohlížet jenom na ten zájem jejich dítěte, aby se to dítě cítilo dobře, nebo jestli si budou řešit svoje osobní problémy.“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu si myslíte, že je střídavá péče pro dítě tou nejlepší volbou?“

Respondent č. 6: „Když to dítě to chápe a rodiče se domluví.“

Výzkumník: „Jaká by měla být matka, její charakteristiky, vhodná pro realizaci střídavé péče?“

Respondent č. 6: „Měla by mít určitě trochu nadhled, žádná úzkostlivá maminka, která bude kontrolovat každé rozbité koleno a roztržené punčocháče čili realistická běžná ženská nebo běžná setkáváme se i s neběžnejma, ale prostě normálně s nadhledem, která pochopí, že se dítěti může stát úraz, může dostat ve škole špatnou známku a není to proto, že by se ten tatínek nepostaral čili chápavá, běžně myslící ženská.“

Výzkumník: „Jaký by měl být naopak otec?“

Respondent č. 6: „Totéž.“

Výzkumník: „A dítě?“

Respondent č. 6: „Dítě by mělo být přizpůsobivý, pokud bude velmi fixovaný na jednu nebo druhou osobu, hodně citlivý, tak tuhle tu změnu toho střídání třeba nezvládne čili to dítě takový přizpůsobivý, vstřícný, takový jako schopný měnit to prostředí, aniž by mělo problém přespat někde, což samozřejmě souvisí s věkem dítěte. Je to o tom, že to tříletý dítě

je fixovaný více na toho jednoho rodiče než třeba ten školák, který chodí do školy, má své zájmy, stýká se s vrstevníky, takže už nepotřebuje a nechce ani tu maminku a tatínka za sebou pořád.“

Výzkumník: *„Jaký rodiny jsou podle Vás pro střídavou péči vyloženě nevhodný?“*

Respondent č. 6: *„Ti co se hádají a ty spory se vlečou hrozně dlouho a nejsou schopni se domluvit ani na tom, že dneska je středa ráno čtvrt na devět. Takový ty kde ani ti dospělí nefungují sami za sebe natož, aby fungovali v takový náročný situaci, protože střídavá péče je náročnější než výlučná, i když na druhou stranu zase to není jenom na tom jednom rodiči, většinou té mamince, která může mít pocit, že tatínek se jenom baví s dětma o víkendu. Spíš by to mělo být u těch funkčnějších lidí, nechci říct, který jsou hysterický, úzkostný.“*

Výzkumník: *„Co je podle Vás pro dítě ve střídavé péči obtížné?“*

Respondent č. 6: *„Může to být to stěhování, zase s přibývajícím věkem, kdy jdou ty děcka do puberty, to může být zase problém i třeba větší. To že třeba se něčemu věnuje a musí tu činnost přerušit, protože jde na týden k tátovi a nelze třeba dokončit tu aktivitu. Možná i to, že ty kamarády v tom bezprostředním okolí najednou nemá, nejsou to třeba spolužáci, se kterými se setkává ve škole každý den. A určitě to, že by se měli ty rodiče hádat, ale pořád vycházím z toho, že by při střídavce měli fungovat bez konfliktů.“*

Výzkumník: *„Myslíte si, že je vhodný, aby byla nařízena střídavá péče u dítěte, které má nějak narušený vztah s jedním z rodičů a tím argumentem toho rodiče je to, že jediné tak dojde ke zlepšení těch jejich vzájemných vztahů“*

Respondent č. 6: *„Asi ne, protože to děcko ho nebude poslouchat, respektovat ho, spíš bych popracovala na těch vztazích. Zase záleží na tom, v jakých konstalacích jsou, jestli ten rodič, se kterým má to dítě vztahy dobré, jestli té nápravě pomůže nebo ne. Pak teprve bych zvažovala, jestli je to opravdu v zájmu toho dítěte a bude to efektivní. Ty děcka umí velmi rychle vycítit a zneužít té situace a v podstatě by mohl takovej puberták, kterej toho tátu nebude respektovat a má být u něj týden, tak udělá maximum pro to, aby u něj být nemusel, může se chytout party a fakticky se může pokazit všechno, i co funguje. Takže prvně bych popracovala na těch vztazích anebo bych se snažila tomu druhému rodiči vysvětlit, prostě tohle není to, co to dítě v tuhle chvíli chce, a zase jsme u toho, že by se to dítě k tomu mělo taky vyjádřit. Řešit to až pak, co se ty vztahy vylepší.“*

Výzkumník: *„Myslíte si, že by střídavá péče mohla být pro dítě do jisté míry jakousi formou pomoci pro to, aby se vyrovnalo s tím rozchodem rodičů?“*

Respondent č. 6: „Pokud ty rodiče se rozcházejí ve slušným a dokážou dítěti vysvětlit, že se to takto někdy stane, ale že jsou tady pro něj pořád oba, tak pak ano. Pokud by to mělo být pro to dítě nástrojem nějakých hádek, vyřizování si účtů, tak ne.“

Výzkumník: „V čem může být střídavá péče pro dítě přínosem?“

Respondent č. 6: „Tak to, že má oba rodiče, matka má svoje možnosti, otec zase z pozice může má jiné možnosti, každý ho povede k nějaký činnosti, která ho bude rozvíjet. Pokud to bude fungovat, tak na tom může vydělat, že jo, s oběma rodinama výlety, dovolené, dárky, pokud se na tom domluví. A celkově rozvoj toho dítěte, každá ta strana mu může něco pozitivního dát.“

Výzkumník: „A naopak co je pro to dítě ve střídavé péči ohrožující?“

Respondent č. 6: „Ohrožující bude to, když budou to dítě vláčet uprostřed, jeden týden bude vysvětlovat tatínek, jak je to nejlepší a jak je špatný, že to takto dělá u maminky, prostě navzájem takový ovlivňování toho dítěte, manipulování.“

Výzkumník: „Třeba, i když jsou rozdílné výchovné styly.“

Respondent č. 6: „Ano, to je samozřejmě další stránka věci. Když má to dítě u matky dovoleno dvě hodiny u počítače, tak by to stejné nebo podobné mělo být i u otce, aby to samozřejmě nějak takto fungovalo, protože děti jsou pak se vším hned hotový a řeknou, tam toto nemusím, tam toto musím, tak chci tam, kde to nemusím a bude hledat to menší zlo, ten únik, nemít úkoly, nemít povinnosti, což pro to dítě do budoucího života není dobře.“

Výzkumník: „Jaký může mít střídavá péče vliv na dítě v souvislosti se školní docházkou, prospěchem?“

Respondent č. 6: „Tak pokud se mu oba rodiče budou věnovat tak, že budou mít oba zájem o tu školu, tak to bude mít vliv dobřej. Pokud nebude jeden z rodičů něco respektovat, nebude se tomu dítěti v ohledu té školy věnovat, tak samozřejmě se to dítě může zhoršit. Ale může se zhoršit, nebo může to mít vliv ten, že to děcko ve finále bude roztěkaný z toho, že se furt stěhuje. Pak je otázka, jestli ta střídavka má prospěch pro to dítě, a to i když se rodiče nakrásně domluví, dítě v tu chvíli řekne, ano já s tím souhlasím, já chci mít mámu i tátu, ale ve finále po nějaký době to to dítě nemusí zvládat a může se to projevit třeba zhoršením toho prospěchu, nesoustředěnosti, ale i zlobením, poutáním na sebe pozornosti, jen aby si někdo všiml, že to dítě volá tímto způsobem o pomoc.“

Výzkumník: „Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?“

Respondent č. 6: „Můj osobní názor na střídavou péči je takový, že opravdu jen tehdy, když jsou ti rodiče rozumní, jsou ochotní a schopní spolu komunikovat a to dítě ví, do čeho jde.“

Výzkumník: „Jsou podle Vás střídavé péče, které jsou spíše úspěšné, fungují, nebo ty co nefungují, jsou neúspěšné?“

Respondent č. 6: „No asi, co já si jen tak z praxe vybavuju, tak spíš moc úspěšných jich není. Třeba to nějakou dobu funguje, ale potom až ty děti dorostou do určitého věku, třeba ty puberty, tak se dělá změna výchovy, vracejí se zpět do péče jednoho rodiče, protože samy ty děti chtějí to jedno prostředí čili střídavou výchovu jako úplně nezavrhuju, ale aby měla smysl, tak to chce prostředí, kde to bude fungovat.“

Výzkumník: „Jaké metody uplatňovat při sociální práci s rodinou v kontextu střídavé péče?“

Respondent č. 6: „Tak nějaký rozhovor, sociální šetření, působení na ty rodiče, poradenství.“

Výzkumník: „Jaké metody uplatňovat s dítětem?“

Respondent č. 6: „Využít nějaké ty speciální techniky, které se teď hodně do praxe snažíme zavádět.“

Výzkumník: „Co spolupráce s odborníky, je na místě?“

Respondent č. 6: „Určitě, ale zase záleží na tom, jaká je situace, ale může pomoci psycholog, nasměrovat rodiče, jak pracovat s dítětem, čeho se vyvarovat, co ve výchově posílit. I mediace může být prospěšná k nastartování té střídavé péče, nastavení nějakých pravidel.“

Výzkumník: „Vy už jste narazila na ty nálezy ústavního soudu, co říkáte na jakýsi boom ve střídavé péči, které s sebou přinesly právě nálezy ústavního soudu?“

Respondent č. 6: „Tam byla v jednom případě podstata ta, že matka nesouhlasí se střídavou péčí a nemá k tomu žádný opodstatněný důvod, nicméně i tady ta nesouhlasící matka, si myslím, že bude svým působením na dítě, byť k tomu nemá žádný důvod, problémy dělat a bude na to dítě působit a začne ho manipulovat, začne ničit psychicky to děcko, a to bude mít strach někde něco říct, aby té mamince neublížilo. Takže i tam, kde to bylo odůvodňováno, že rodiče nemá opodstatněný důvod, proč na střídavou péči nepřistoupit, jenom s ní prostě nesouhlasí, tak samotný nesouhlas v sobě skrývá spoustu možností toho rodiče, tak že bude na to dítě působit, že ve finále dítě nebude chtít střídavou výchovu. V tomto případě lepší varianta než střídavá péče, je třeba změna výchovy toho

dítěte do výlučné péče se širokým stykem, než na sílu udělat něco, s čím ta jedna strana není ztotožněna, protože se to dítě nebude cítit dobře v takovéhle pozici, děti takovou atmosféru velice citlivě vnímají.“

Výzkumník: „Zaznamenala jste za dobu své praxe, že by se zvýšil počet nařízených pravomocně skončených střídavých péčí?“

Respondent č. 6: „Tak jak mám možnost to tady pozorovat, tak si myslím, že ne. Myslím, že těch střídavých péčí úspěšně fungujících není víc, než bylo v minulosti.“

Výzkumník: „Děkuji Vám za rozhovor.“

PŘÍLOHA PVIII: TRANSKRIPCE ROZHOVORU-RESPONDENT Č. 7

Výzkumník: „Děkuji, že jste si na mě udělala čas a můžeme si popovídat o střídavé péči, která je tématem mé diplomové práce. Chtěla bych Vás upozornit na to, že rozhovor je anonymní, nikde nebudou zaznívat Vaše osobní údaje tak, aby bylo rozpoznáno, že se jedná o Vás. Pro charakteristiku výzkumného souboru bych potřebovala znát Váš věk, můžete ho sdělit?“

Respondent č. 7: „Ano, je mi 47 let.“

Výzkumník: „Tady na OSPOD vykonáváte funkci jakou?“

Respondent č. 7: „Sociální pracovník OSPOD.“

Výzkumník: „A jaká je dálka Vaší praxe?“

Respondent č. 7: „Jsem tu 13. rok.“

Výzkumník: „Kolik případů dětí ve střídavé péči jste za poslední dobu řešila?“

Respondent č. 7: „V poslední době je střídavá péče stále častější otázkou, že rodiče přijdou s tím, že chtějí střídavou péči. V minulosti to nebylo tak časté, i když by se našel nějaký ten případ. Je pravda, že v poslední době je to hodně časté, i když mě překvapilo, že za poslední asi tři měsíce jsem měla i dvě společné výchovy. Co se týká té střídavé tak tak ze 40 % rodičů už přijdou s tím, že navrhnou a chtějí střídavou výchovu, potom třeba od toho ustoupí, ale někteří, když byla upravena nějaká výhradní péče, tak zase požadují změnu na střídavou. Aktuálně řeším asi dva případy, kdy rodiče chtějí střídavou péči. Jeden případ se táhne už 3 roky.“

Výzkumník: „Vy jste vdaná a máte dvě děti, že ano?“

Respondent č. 7: „Ano.“

Výzkumník: „Jaké máte vzdělání?“

Respondent č. 7: „Vysokoškolské, magisterské.“

Výzkumník: „Co si myslíte, že je takovou hlavní pohnutkou rodičů, kteří přijdou a žádají dítě do střídavé péče?“

Respondent č. 7: „Tak většinou si myslím, že ti otcové chtějí dokázat, že jsou schopni se o to dítě postarat. Zpočátku je to asi to, že chce ukázat té partnerce, že on by to taky zvládal. Asi menší procento z nich, má ten vztah s dětma opravdu takový, že nechce o ně přijít, tak to je asi ta hlavní pohnutka. A ti co nakonec vytrvají, tak tam asi přetrvává ten zájem o ty děti, chtějí se účastnit jejich výchovy, vidět je častěji, nebo taky to, že jim matka ve styku s dítětem brání, proto přikročí k tomuto a žádají dítě do střídavé péče, něco jako odvěta, pomsta.“

Výzkumník: „Vy už jste to trošku naznačila. Myslíte si, že existuje rozdíl v pohlaví rodičů, kteří se častěji prosazují o zasazení střídavé péče u jejich dítěte?“

Respondent č. 7: „Častěji je to na straně otců, ale stává se to samozřejmě i u žen. Měla jsem případy, kdy se rodiče na střídavé péči dohodli, nebyl problém ani na jedné straně, což je ideální situace. Tam potom nehraje roli, v jakých je to intervalech, záleží na jejich domluvě, na jejich možnostech. Zavolají si, dítě si předají třeba úplně v dobu, než je nařizeno a funguje to a není o nich slyšet. Někdy je to naopak úplně nejhorší způsob, jak upravit poměry dětí. Třeba ze strany škol, mám tu zkušenost, je ten postoj ke střídavé péči hodně negativní, protože mají ty učitelky možnost ty děti sledovat, mají zkušenost s těmi žáky, myslí si, že je to dítě tou střídavou péčí poznamenané.“

Výzkumník: „Proč si myslíte, že jsou to častěji muži, kteří tu střídavou péči chtějí?“

Respondent č. 7: „Tak chtějí se podílet na víc na jejich péči. Z těch různých pohnutek třeba to, že ten jejich vztah s dětmi je dobrý nebo jsou v situaci, kdy střídavá péče je v podstatě jediný způsob jejich realizace, náplní života a neumí si představit, že by dítě vyrůstalo jenom s matkou a on je vídal méně často. Nebo pokud jsou schopni se domluvit, když jsou časově zaneprázdněni, tak ten způsob střídavé výchovy je pro ně celkem i výhodný, že jsou schopni zabezpečit děti, když mají zrovna čas, pokud jim ten bývalý partner výjde vstříc, tak je to ideální.“

Výzkumník: „Myslíte si, že je vhodný, aby byla střídavá péče nařizována proti vůli jednoho z rodičů, když s ní jeden z rodičů nesouhlasí?“

Respondent č. 7: „Já osobně si myslím, že to není dobré, neříkám vhodné, protože soudy k tomu čím dál častěji přikračují bez ohledu na to, co rodiče řeknou. Někdy ty jejich důvody, proč střídavou péči nechtějí, jsou těžko pochopitelné, takže se jak my tak i soudy s nimi snažíme pracovat, přimět je k nějakému pochopení, dohodě v zájmu dítěte. Někdy je to těžké, že po opakovaných mediacích a psychoterapeutických sezení nejsou schopni něčeho konstruktivního. Naopak zase třeba když už to praktikují tak, to není úplně pro to dítě přijatelné, pokud tam dochází k nějakému ovlivňování dítěte proti tomu druhému rodiči. Takže si myslím, že ta shoda rodičů je hodně podstatná, aby to fungovalo v zájmu toho dítěte.“

Výzkumník: „Když Vám přijdou rodiče na půdu OSPODu a chtějí dítě svěřit do střídavé péče, jaká jim dáváte doporučení, aby ta střídavá péče byla prospěšná pro to dítě?“

Respondent č. 7: „V ideálním případě, jak nás opakovaně školili, by dítě mělo zůstat v jednom prostředí a střídat by se u něj měli rodiče. Nemám žádnou informaci ze svých

případů, že by to někde takto fungovalo. Vždy je to tak, že se balí dítě a to se stěhuje, což někdy není ani pro to dítě přijatelné. Řekněme, že ustoupí požadavkům rodičů, ale čím je to dítě starší, tím je to pro něho méně přijatelné. Možná, i když se vezme coby pohlaví, dospívající dívky mají leckdy spoustu svých osobních věcí, rády se oblékají, a sbalit si to od jednoho ke druhému rodiči, je pro ně docela problém. Měla jsem jeden případ, kdy holčičně bylo 17 let a otec na tom opravdu trval, a ona tedy ten rok vyloženě přežila, své zájmy omezila, jenom proto, aby měla klid.“

Výzkumník: „Co se týká těch doporučení?“

Respondent č. 7: „Možná taky, aby se podívali do odborné literatury, něco si o tom přečetli, aby o tom přemýšleli, aby si sami představili, že budou nuceni se jejich děti stále balit, opouštět to, co mají rádi. Určitě to chce, aby s dítětem si pohovořili, probrali to s nimi. Promyslet si taky to, jestli budou vůbec schopni s druhým rodičem, tak nějak přijatelně kooperovat, protože střídavá péče znamená zvýšenou potřebu předávat si informace. Měli by se domlouvat na všech možných záležitostech, počínaje trvalým pobytem dítěte, kdo si uplatní slevu na daních na dítě, což je často taky nepřekonatelný problém, aby se domluvili. Potřebují se domluvit na to, kdo zajistí oblečení, v řadě případů to funguje tak, že si každý radši nakoupí svoje oblečení, protože nejsou schopni si to předávat. V případě, že se jedná o více dětí, tak to je kvantum věcí, co by si měli předat. Teď otázka toho, kdo to bude prát, jestli vrátí, to co dítě mělo na sobě, nebo přijde dítě v jiných věcech toho druhého rodiče. Takže je to hodně náročné. Je taky důležité, aby se domlouvali na nějakém jednotném výchovném stylu, protože pokud tohle nebude fungovat, tak se vystavují dalším problémům, kdy dítě bude cíleně vyhledávat toho rodiče, který nemá až tak pevný výchovný styl a umožní mu dělat to, co se dítěti pouze líbí a naopak nebude chtít být u toho rodiče, který se snaží dítě vést k nějaké činnosti, povinností, plnit si své úkoly.“

Výzkumník: „Myslíte si, že jde realizovat střídavou péči, aniž by spolu rodiče komunikovali?“

Respondent č. 7: „Obávám se, že si to myslí chvilku rodiče, chvilku soud, ale pokud si to vyzkouší, tak znovu podávají návrhy na změnu výchovy a může dojít k dalším bojům nebo i k situacím, kdy to jeden z těch rodičů vzdá, možná i pro klid toho dítěte a ustoupí, rezignuje, protože se opravdu může stát, že když dítě zůstane v uvozovkách v péči toho silnějšího rodiče, tak se to dítě odcizí a opravdu jsou tam velké problémy.“

Výzkumník: „To v jakých základních ohledech by se rodiče měli shodnout, aby byla střídavá péče úspěšná, jsme již řešily. Napadá Vás ještě něco dalšího?“

Respondent č. 7: „Důležité je i to zajištění koníčků, zájmů dítěte, kdo je tam odveze, kdo to uhradí. Někdy mají rodiče problém s tím, že rodiče preferují každý jinou zájmovou činnost, které by se dítě mělo věnovat. Leckdy bez ohledu na to, co chce dítě. Mám tady případ dítěte, které otec vede k tenisu, ke golfu, teď požaduje po matce, aby ve dnech, kdy je má u sebe, zajišťovala docházku dítěte do těchto aktivit, které jsou, řekněme, ve větší vzdálenosti od jejího místa bydliště a není to v jejích možnostech, jak finančně tak časově, to zajistit. Naopak matka tomu dítěti umožňuje to, co dítě více baví, nějakou rukodělnou činnost, což zase otec odsuzuje. O oblečení jsme mluvily, přídatky na dítě, sleva na dani, třeba i nějaké sportovní vybavení, ale i to, jestli si půjčí autosedačky. Pokud si to má pořádit každý rodič zvlášť, tak je to samozřejmě finančně hodně náročné, aby to dítě mělo to, co by mělo mít.“

Výzkumník: „Narazily jsme už také na atypickou střídavou péči. Jaký na ni máte názor?“

Respondent č. 7: „Tak určitě by to bylo pro dítě to nejideálnější v tom smyslu, že by zůstalo ve svém prostředí, kde je zvyklé, kde má pocit domova, kde má své věci, což je důležité pro utváření jeho osobnosti. V podstatě lze pochopit, že pro rodiče je to hlavně otázka financí, to zajistit. I když na druhou stranu, pokud o to dítě rodiče tak moc stojí, jak mnohdy tvrdí, dalo by se to určitě zajistit třeba žitím rodičů u jejich rodičů, prarodičů dítěte. Mohli by i tohle to vyřešit, ale většinou jsou sami tak sobečtí, že by těžko ustoupili z toho, aby oni sami se stěhovali každý týden. To je v podstatě ideální forma střídavé péče.“

Výzkumník: „Jakou roli hraje při realizaci střídavé péče vzdálenost bydlišť rodičů?“

Respondent č. 7: „Tak tam asi záleží na věku dítěte, to je asi hlavní limitující faktor dítěte, protože malé nenavštěvují žádné školské zařízení, tak tam to lze ještě zvládat, protože se pouze pečuje o to dítě. Jakmile ale dítě nastoupí do předškolského zařízení, jsou tam první spolužáci, začínají se utvářet vztahy s vrstevníky, přátelství, tam se už začínají ukazovat ty problémy, pokud by dítě mělo střídat mateřské školy a největší problém je střídat školu. Každá škola má vlastní osnovy, postupy, pracuje v různém tempu, a pokud by dítě mělo střídat kolektivy, tak nezapadne ani do jednoho, v každém bude vyloučeno, protože si za tu dobu týdne, 14 dní, co tam je, nenajde kamarády. Může se stát, že nebude zvládat učivo v žádné škole, bude pozadu, bude všude cizinec. Takže tohle považuju za hodně nevhodné řešení střídavé péče pro děti. Rodiče by měli bydlet v takové vzdálenosti, aby dítěti zachovali jedno školské zařízení, aby mohlo chodit do kroužků pravidelně, aby nemuselo

jezdit přes půl republiky. Samozřejmě by se i rodiče bránili tomu, aby dítě každý den vozily do školy a ze školy 50 kilometrů.“

Výzkumník: „Kromě těchto podmínek, jaké další by měli mít rodiče zajištěné pro realizaci střídavé péče? Tedy vyjma toho, že bude dítě navštěvovat jednu školu, bude mít jeden okruh kamarádů.“

Respondent č. 7: „Určitě musí mít bytové podmínky, musí mít, kde bydlet, kde se o to dítě postarat. Někdy si samozřejmě nachází další partnery, což se dá chápat, i to je někdy zdrojem problémů, protože ne vždy si partner s dítětem rozumí a pokud ten rodič chce do jisté místy přenést péči i na toho partnera nebo ho ve značné míře využívat, pak je otázka toho, proč chtěl dítě svěřit do střídavé péče, když sám není zajistit péči o dítě. Je tam ta peněžní otázka.“

Výzkumník: „Za jakého předpokladu je střídavá péče pro dítě tou nejlepší volbou?“

Respondent č. 7: „Tak podle mě je to jednoznačně to, že jsou rodiče schopni se na všem domlouvat.“

Výzkumník: „Jaká by měla být matka, jaké charakteristiky by měla mít, vhodná pro realizaci střídavé péče?“

Respondent č. 7: „Tak určitě by měla mít za první zpracované důvody, a to oba rodiče, jejich rozchodu, aby s tím byli smířeni a nezatahovali do případných sporů dítě. To je důležitý požadavek na straně matky, protože leckdy matky, které opustil partner, tak se s tím nesmíří a jako zbraň proti partnerovi právě používají to společné dítě a nejsou schopni se konstruktivně domluvit. Asi by si měly uvědomit, že teda dítě není jejich majetek, a že dítě má i otce, kterého potřebuje. Samozřejmě záleží na konkrétních osobách, ale já jsem osobně přesvědčena, že jsou otcové schopni se o své děti postarat, ve většině případů jsou schopni zabezpečit to, co děti potřebují a měly by z tohoto vyjít i matky, protože nikdy neví, jestli se nestane něco jim samotným a budou rády, když jim ten otec s dětmi pomůže. I proto je ten kontakt s otcem důležitý, aby byl zvyklý tu péči o dítě zajistit. Matky by měly být tolerantní, protože nebude třeba dítě vždycky úplně čisté, nebo oblečené podle jejich představ, nebude mít všechno, na čem ona sama lpí, ale ze strany otce zase získá něco jiného, co mu ta matka nemůže dát.“

Výzkumník: „Jaký by měl být otec? Kromě toho, že tedy bude vyrovnaný s tím rozpadem jejich vztahu?“

Respondent č. 7: „Tak asi by měl být taky tolerantní, možná by v něm měl zůstat kus toho gentlemana, který bude chápat, že i ta matka může potřebovat pomoci i v něčem jiném než

s dětmi, když třeba není tak manuálně či fyzicky zdatná a mělo by to tak fungovat, i proto že to dítě uvidí, že jsou ti rodiče schopni spolu v klidu kooperovat. Ani otec by neměl dělat nějaké ty naschvály třeba proto, že ho ta partnerka opustila.“

Výzkumník: „Jaké by mělo být dítě?“

Respondent č. 7: „Dítě o fungování střídavé péče musí být informované, s ohledem na svůj věk by mělo sdělit svůj názor. Možná by měli rodiče střídavou péči prvně vyzkoušet, vyzkoušet délku, v jakých intervalech to odloučení bude dítě snášet. Bylo by dobré domluvat se i na kontaktech během toho týdne, kdy je dítě u druhého rodiče. Měli by se domluvit v zájmu dítěte na tom, jestli si budou volat v týdnu. Určitě by mělo být také přizpůsobivé, aby dobře zvládalo změny, ale každé dítě je jiné. Je potřeba vycházet podle nějakých individuálních zvláštností každého dítěte.“

Výzkumník: „Jaký rodiny jsou podle Vás pro střídavou péči vyloženě nevhodné?“

Respondent č. 7: „Tak pokud ty rodiče opravdu nejsou schopni komunikace. Nebo řekněme, že doposud nebyly schopni se vyrovnat s těmi důvody rozchodu, rozvodu, nemají to ještě zpracované. Možná ještě pokud je tam nějaký nový partner, který do toho hodně zasahuje a podněcuje v rodině nějaké spory. Samozřejmě i pro něj střídavá péče značí přítomnost partnerova dítěte, podílí se na jeho péči a může mu toto činit potíže, nechce to snést, někdy to dá tomu dítěti najevo a někdy to dítě odmítá svého rodiče z toho důvodu, že tam cítí ze strany jeho partnera nějakou nevraživost. Případně se může stát, pokud je nějaké další dítě s tím partnerem, tak můžou tam být rozdíly. Taková rodina by to měla pečlivě zvážit.“

Výzkumník: „Za předpokladu, že má dítě s jedním z rodičů vztahy narušené, je vhodné, aby byla střídavá péče realizována? Ten rodič může třeba argumentovat tím, že právě střídavá péče může napomoci ke zlepšení těch vztahů.“

Respondent č. 7: „To asi ne.“

Výzkumník: „Myslíte si, že by střídavá péče mohla být pro dítě i do jisté míry jakousi formou pomoci po to, aby se vyrovnalo s tím rozchodem rodičů?“

Respondent č. 7: „Tak pokud by to dítě střídavou péči snášelo dobře, tak určitě ano, to že nepříjde ani o jednoho z rodičů. Mohla by to být ta podpora, ale zase je to podmíněno tím, že rodiče spolu budou kooperovat a komunikovat a mají zajištěné podmínky pro tu realizaci, o kterých jsme mluvily.“

Výzkumník: „V čem může být střídavá péče pro dítě ohrožující?“

Respondent č. 7: „Určitě, pokud mají rodiče problémy mezi sebou, tak se může stát, že je dítě spojencem jednoho rodiče v tom boji, když je u jednoho tak proti jednomu a naopak. Dítě tohle musí snášet a tím pádem se nemůže vytvořit dobrý vztah ani k jednomu z rodičů. Dítě nesmí řešit jejich problémy, nemůže být jejich kamarádem, musí tam zůstat nějaká forma rodičovství. Někdy, hlavně matky, si pletou své děti s kamarádkami, kterým se svěřují se vším, co mají proti těm bývalým partnerům. V podstatě tam někdy vzniká chorobná závislost a s tím dítětem jsou rodiče schopni pak manipulovat a dítě hledá různé cestičky, jak vyhovět obou rodičům, protože je má oba rádo, a tím pádem lze jednomu, druhému. Takže tímto chováním rodičů může být to dítě závažně poškozeno a hledá si třeba i náhradní formu rodiny a snaží se dostávat pak k nějakým závadovým partám, kam bude utíkat, než aby poslouchal výhrady rodičů.“

Výzkumník: „Jaký může mít střídavá péče vliv na školní docházku, prospěch?“

Respondent č. 7: „Tak škola nás často kontaktuje, až je hodně pozdě. Kde to funguje normálně, tam to dítě prospívá i v té škole. Naopak, kde rodiče proti sobě stále bojují, tak tam je i ten prospěch tím ovlivněn, protože to dítě se nemůže až tak dobře připravit do školy, když je v takovém prostředí. Určitě je to taky o osobnostech rodičů, jestli jsou schopni stejně zabezpečovat tu školní přípravu. Jeden z rodičů na to může klást větší důraz na vzdělání než druhý rodič, který klade důraz na něco jiného a vzdělání považuje za něco podřadnějšího. Oba rodiče by měli být samozřejmě ze strany školy informováni, jak to dítě prospívá, musí projevit zájem, informovat se jak ve škole, tak i jeden druhého, aby dítě mělo to, co potřebuje. Důležitý je i nastavit nějaký ten denní harmonogram, kdy se učit, kdy jít spát, aby to bylo tak nějak stejné.“

Výzkumník: „Jaký je Váš osobní názor na střídavou péči?“

Respondent č. 7: „Tak sama jsem se do té situace nikdy nedostala, jen ze zkušeností tady. Tak pokud bych to bývala muset řešit u svých dětí, tak bych se snažila, pokud by to bylo v zájmu mých dětí, tak střídavou péči klidně i zachovat. Mám s ní docela dobré zkušenosti, a pokud jsou ty podmínky zachovány, tak se domnívám, že se vždy to dá nějak realizovat. Každopádně je stěžejní vše dělat s ohledem na zájem dítěte.“

Výzkumník: „Jsou ty střídavé péče, které spíše fungují, nebo jsou častější, ty které nefungují?“

Respondent č. 7: „Pokud to funguje, tak je to ideální, dítě má vzory od matky, vzory od otce, což má pro něho přínos i do jeho budoucího partnerského, rodinného života. Pokud to nefunguje a jsou tam problémy, tak si to to dítě jednoznačně nese i do dalšího života, a

jednou bude řešit to samé, co řešili jeho rodiče. Řekla bych, že ta úspěšnost je tak z 25 procent a ze 75 procent neúspěšné.“

Výzkumník: *„Jaké metody sociální práce uplatňujete v kontextu střídavé péče s rodinou?“*

Respondent č. 7: *„Přínosem je mediace a i my jsme v podstatě mediátoři, určitě není na škodu, když navštíví nějakého odborníka z oblasti psychologie. Pro nás tady je to o vysvětlování, o rozhovoru.“*

Výzkumník: *„S dítětem?“*

Respondent č. 7: *„Tak pokud se to řeší v rámci soudního řízení, tak máme povinnost s dítětem mluvit, takže opět rozhovor nebo nějaké speciální techniky. Dobré je i to si to vyzkoušet v praxi a navštívit je i v domácím prostředí. Je to o té případové práci.“*

Výzkumník: *„Jaký je Váš názor na boom ve střídavé péči, které s sebou přinesly nálezy ústavního soudu?“*

Respondent č. 7: *„Je pravda, že díky zveřejnění nálezů v médiích, tak často sem přijdou rodiče, že to někde slyšeli a že to chtějí nebo že to stejně tak bude, protože ústavní soud to doporučuje. Nedokážu říct, jestli to spíš ublížilo nebo to působilo jako osvěta, ale každopádně se nedá paušalizovat, že vždy střídavá péče. Chce to vždy posoudit případ od případu a někde to lze s klidným svědomím doporučit a někde opravdu ne a je to jen nějaký ústupek rodičů, soudu. Může se stát, že velmi brzy po rozhodnutí soudu se tím tady zabýváme znova a hledáme nějaké nové řešení.“*

Výzkumník: *„Zaznamenala jste nějaký zvýšený počet nařízených pravomocně skončených střídavých péčí?“*

Respondent č. 7: *„Asi ano, ale není to nějaké vysoké procento. Stále je častější výlučná péče.“*

Výzkumník: *„Děkuji Vám za rozhovor.“*

PŘÍLOHA P IX: MANUÁL PRO PRÁCI S RODINOU V KONTEXTU STŘÍDAVÉ PÉČE

Jak pracovat s rodiči?

- **Dohodněte si jednání s každým rodičem zvlášť a vyslechněte jej. Pozorně naslouchejte.**
- **Ujasněte si motivy rodičů. Co vede rodiče ke střídavé péči? Jsou motivy v zájmu dítěte?**
- **Vyvolejte společné jednání mezi rodiči na půdě OSPOD.**
- **Pozorujte vzájemné interakce mezi rodiči. Zjistíte tak, zda jsou rodiče schopni konstruktivní komunikace.**
- **Sdělujte rodičům své názory a pocity z jednání. Podělte se o své zkušenosti.**
- **Sdělte rodičům, jak situaci cítí a vnímá jejich dítě.**
- **Nebojte se říci rodičům, že střídavá péče není vhodnou formou péče o jejich dítě (např. z důvodu neschopnosti se dohodnout, nekomunikace, velké vzdálenosti bydlišť rodičů, věku dítěte, osobnosti dítěte).**
- **Jsou rodiče schopni se dohodnout na principech fungování střídavé péče? Ano? Společně sepište základní podmínky fungování střídavé péče.**
 - Jaký bude interval střídání?
 - Kdo se bude střídat – dítě u rodičů nebo rodiče u dítěte?
 - Kdo bude co platit?
 - Kdo a kdy bude pobírat sociální dávky, uplatnění daňového zvýhodnění na dítě?
 - Je zapotřebí řešit otázku výživného?
 - Jakým způsobem si budou rodiče předávat informace o dítěti?
 - Umožní si rodiče kontakt s dítětem i v čase, kdy bude dítě u druhého rodiče? Jakým způsobem toto bude realizováno?
 - U kterého rodiče bude mít dítě trvalý pobyt?
 - U kterého rodiče budou k dispozici dokumenty a doklady dítěte (rodný list, občanský průkaz, cestovní pas, průkaz pojištěnce, očkovací průkaz, vysvědčení, apod.)?

- Bude mít dítě oblečení, hračky a další osobní věci u každého rodiče nebo toto vše bude společné?
- Kam bude dítě docházet k pediatrovi a dalším odborným lékařům?
- Jakou vzdělávací instituci bude dítě navštěvovat?
- Jakou zájmovou činnost bude dítě navštěvovat? Zabezpečí oba rodiče účast na kroužcích, či který z nich toto bude zajišťovat?
- Bude mít dítě možnost vídat se svými kamarády, vrstevníky u obou rodičů?
- Jakým způsobem bude probíhat slavení vánoc, narozenin, svátků?
- Podstatné záležitosti týkající se dítěte řešit a rozhodovat společně.

Jak pracovat s dítětem?

- **Udělejte si čas na pohovor s dítětem**, získáte tak od dítěte cenné informace o fungování jeho rodiny, zjistíte jeho názor a přání.
- **Vyberte s ohledem na věk dítěte vhodný způsob pohovoru** (u starších dětí rozhovor, u mladších dětí doporučujeme využití speciálních technik).
- **Zejména u mladších dětí využijte formu hry** (dva domečky, kamínky, apod.).

Na co nezapomenout?

- **Běžte do terénu.** Zjistěte, jaké podmínky má každý rodič pro dítě ve svém bydlišti.
- **Nebojte se zapojit další odborníky** (mediátor, rodinný terapeut, psycholog, škola, lékař).
- **Vždy pohlížejte na NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE.**
- **Posuzujte každý případ OBJEKTIVNĚ A INDIVIDUÁLNĚ.**